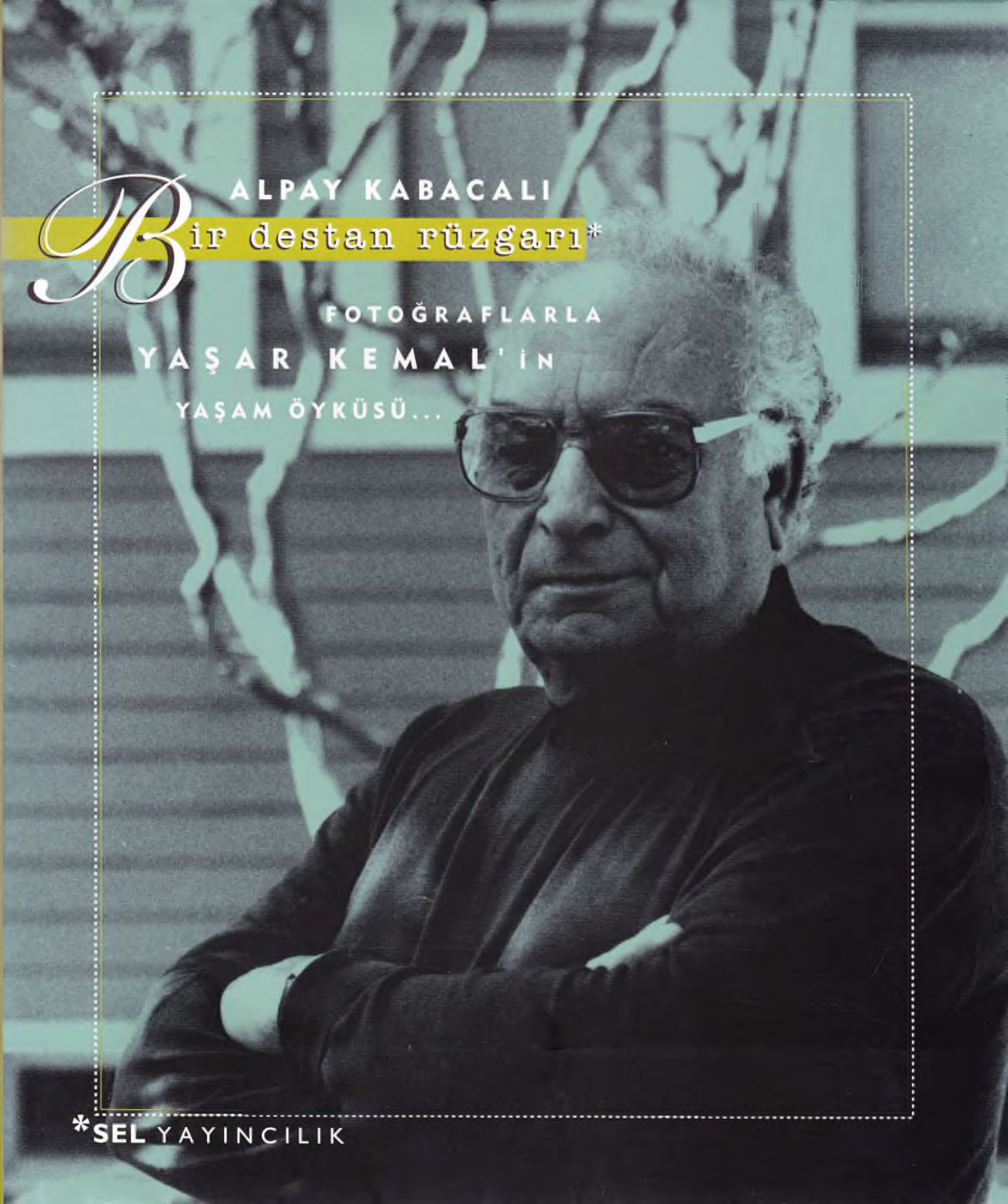

ALPAY KABACALI

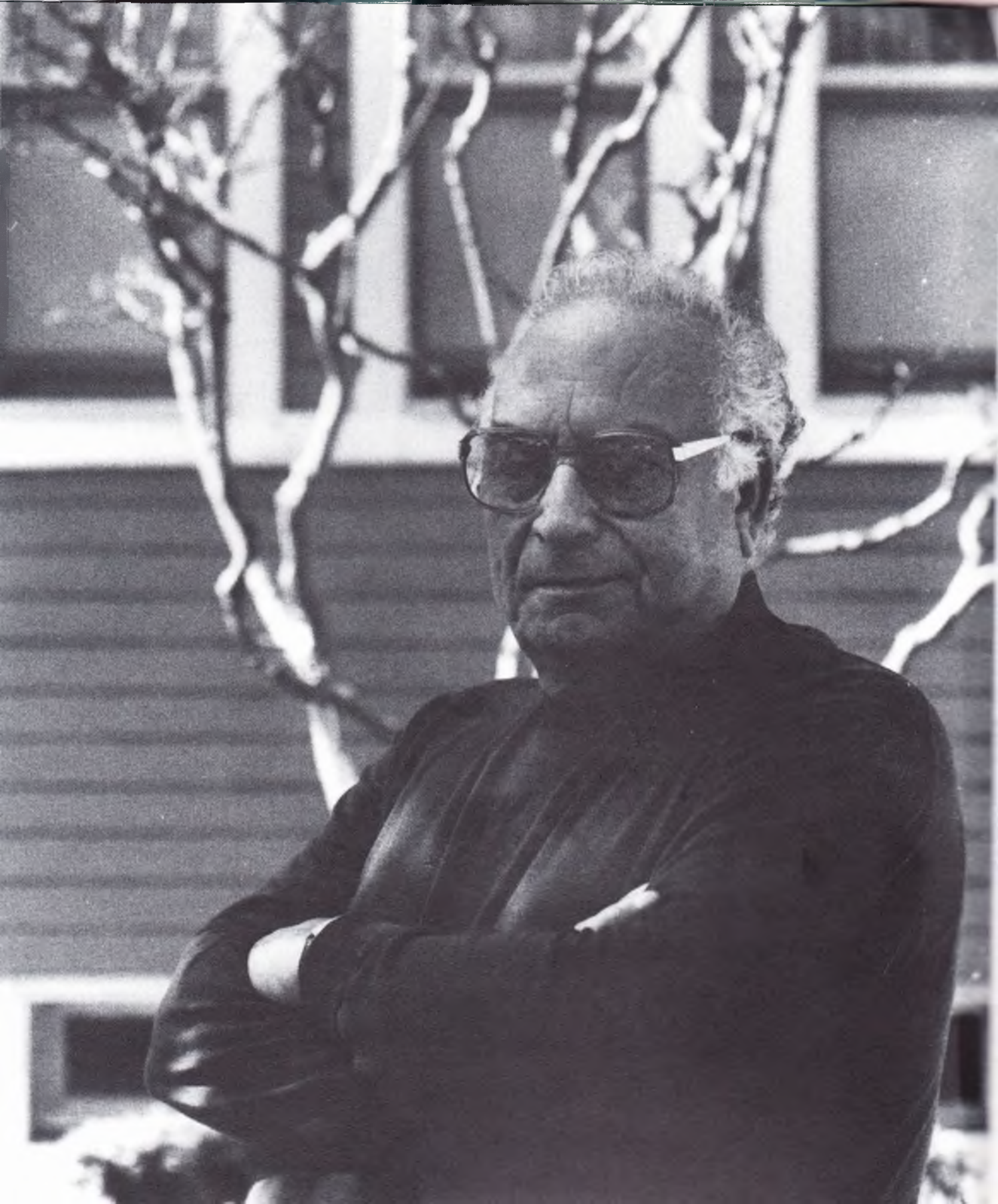
Bir destan rüzgarı*

FOTOĞRAFLARLA

YAŞAR KEMAL'İN

YAŞAM ÖYKÜSÜ...

*SEL YAYINCILIK

ALPAY KABACALI

Bir destan rüzgarı*

FOTOĞRAFLARLA

YAŞAR KEMAL'İN

YAŞAM ÖYKÜSÜ...

*SEL YAYINCILIK

***Sel Yayıncılık**
Babıali Caddesi Birlik Han No: 20/1
Cağaloğlu–İstanbul
Tel. / Faks: (0212) 511 10 05

Sel Yayıncılık 48
Temel Taşlar 4

"Bir Destan Rüzgarı"
Fotoğraflarla Yaşar Kemâl'in yaşam öyküsü
Alpay Kabacalı

Birinci Baskı 1997

© **Sel Yayıncılık**
Tasarım © Savaş Çekiç

ISBN – 975-570-029-3

Dizi Yönetmeni
İrfan Sancı

Kitap Tasarımı
Savaş Çekiç

Uygulama ve Ofset Hazırlık
Valör Tasarım

Film Çıkış
4 Renk

Baskı
Gürtaş Ofset

Bir Destan Rüzgarı

Dönüm Noktası:

Nisan-Mayıs 1951

Yıl, 1951... Kozan Ağır Ceza Mahkemesi...

Mübaşir, *"Kemal Sadık Göğceliii..."* diye seslendi.

Kara kuru genç, kapıda bekliyordu. Girdi, sanık sırasına oturdu.

Savcı, üç yargıç. Önde katip. Ortadaki mahkeme başkanı dazlak kafalı, yumuşak yüzlü biri. Tertemiz, çocuksu bakıyor. Genç sanık da tek gözüyle onu inceliyor. Ötekileri hiç görmüyor, neredeyse...

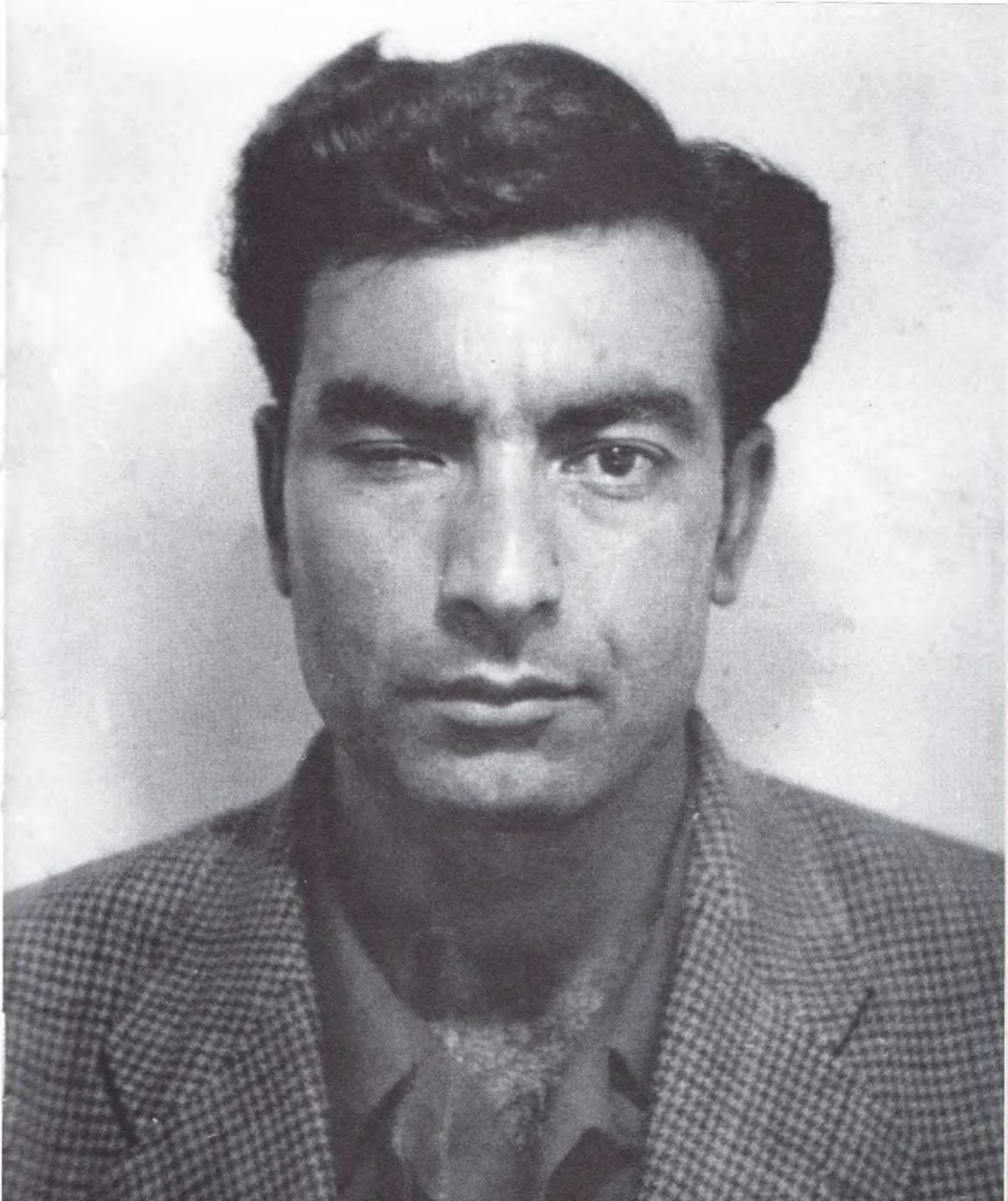
Bu, kaçıncı çıkışı mahkemeye... Her duruşmada böyle...

Dalmış gitmişken, mübaşir dürttü. Başkan, *"kararı yazdırıyorum,"* diyordu. Ayağa kalktı, ellerini kavuşturup bekledi. Yaşamının önemli bir dönüm noktasındaydı. Ya eşkıyanın kendisini bıçakladığı o berbat hapishaneye yeniden girip yıllarca hapislerde sürünecek ya da aklanacaktı...

Başkanın ağzından uçuşan Arapça, Farsça, Osmanlıca, Türkçe sözcükler daktilonun takırdayan tuşları aracılığıyla kağıda geçti.

"...Müsnet suçtan beraatine..."

Aklanmıştı işte! Sevinmeliydi... O hapishaneye dönmeyecekti. Böyle bir hapishane, belki dünyanın hiçbir yerinde yoktu. Kozan'ın kayalıkları arasında yapılmış yüksek surlu bir dam, basık mı basık. Kırk, kırk beş derece yaz sıcağında cehennem gibi... Bıçaklandıktan sonra büyük bir odaya vermişlerdi onu. On yedi kişi yaşıyordu bu "koğuş"ta. İçerde tuvalet yok. Herkes çişini ya da aptestini bir tenekenin içine yapıyor. Sabaha kadar bir koku, bir koku, uyuyabilirsen uyu... Sabahleyin kalkıyor ki, bütün bedeni bitle sıvalı. Bir gaz tenekesi su satın alıyor, güneşin altına koyuyor, su on beş dakikada ısı-

nıyor. Yıkanıyor. İkinci gün yine...

Evet, sevinmeliydi ama, hiçbir suçu yokken atılmıştı o hapishaneye. Yalnız orada mı? Ya Kadirli hapishanesinde çektikleri? Ya yolda başına gelenler?

Mahkemeden çıkarken mübaşir, *"Başkan seni istiyor,"* dedi.

Geri döndü, duruşma salonunun arkasındaki odaya girdi. Başkan onu ayakta karşıladı. *"Oturun,"* dedi. Bir de kahve söyledi.

"Ben," diye söze başladı başkan, *"biraz okur yazar bir adamım. Sizi mahkum edeyim diye çok baskı yapıldı bana. Siz Çukurova'da kalmayın. Hemen İstanbul'a gidin. Orada, Yeni Cami'nin arkasında arzuhalcilik yapar, hayatınızı kazanabilirsiniz. Sizi burada öldürecekler. Yazık olacak öldürülürseniz. 'Bebek' hikayesini karım da okudu. Edebiyattan iyi anlar. Merakından sizi görmeye mahkemeye kadar geldi. Ben de dilinize, ustalığınıza hayran kaldım. Bana söz verin, buralarda durmayacağınıza."*

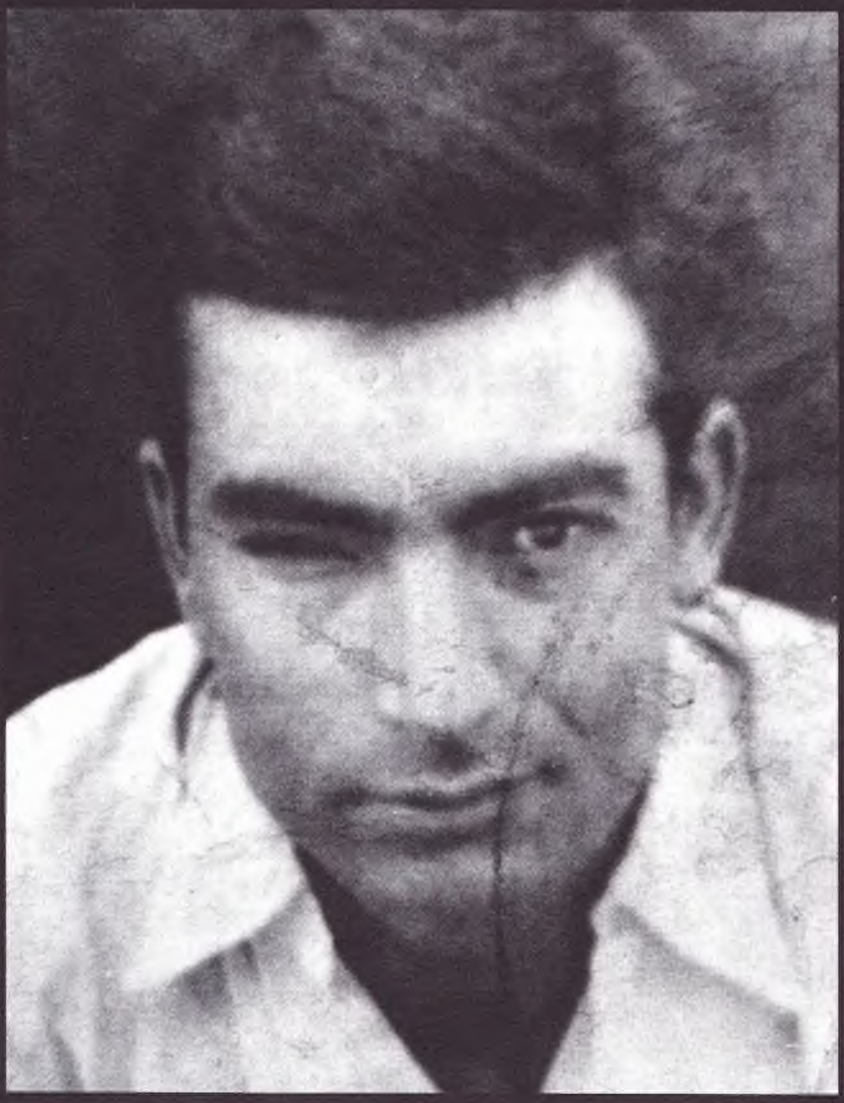
Söz verdi, teşekkür etti, çıktı.

Nasıl giderdi İstanbul'a? Hiç parası pulu yoktu ki...

Kadirli'de arzuhalcilik yapıyordu ya, artık para kazanamıyordu. Bir sürü adam dikilmişti pazar yerine, *"O komüniste, o casusa arzuhal yazdırmayın,"* diye insanların yolunu kesiyorlardı.

Dükkanlarını da yıkmışlardı. Salıverilip de Kozan'dan geldiğinde, dükkanın yerinde yeller estiğini görmüştü. Ortağı Hacı Ali Çavuş'u bulup sormuştu:

"Ne oldu Çavuş bizim dükkana?"

Kadirli, 1947

"Belediye yıktı."

"Ne yapalım Çavuş?"

Çavuş düşünmüş, sonra da pazar yerinin ortasındaki akasyayı göstermişti:

"Burası olmaz mı?"

"Olur Çavuşum."

Masayı akasyanın altına yerleştirmişlerdi ya, insanlar yaklaşıp arzuhallerini yazdıramıyorlardı.

Aklanıp geldikten kısa bir süre sonra yağmurlar başladı.

Akasya ağacının altına bezler gerdiler, çullar gerdiler. Boşuna. Hiçbir şey, bu uzun kuyruklu yağmurları tutamıyordu.

Çukurova'dan Kopuş

Nisan ayıydı... Kemal bir gün Reşit amcasına gitti. O gün amcasının evine kamyonla bir akrabaları gelmiş, Adana'dan. Ankara'ya gidecekmiş. Bunları öğrenince sordu:

"Beni akrabamız Ankara'ya kadar götürür mü?"

"Götürür."

Daktilosunu aldı. Candarma baskınlarından kurtarabildiği yazılarını, Arif Dino'nun armağan ettiği iki resmi annesinin diktiği balmumundan "muşamba" torbaya koydu. Böylece, bütün varını yoğunu toparlamış olarak Ankara'nın yolunu tuttu...

İki üç gün sonra, Ankara'ya yerleşmiş olan Abidin Dino'lardaydı. Kapıyı Abidin Bey açtı. Sevinçle karşıladı. İçerde Oktay Rifat oturuyordu. Güzin Dino da geldi. Güzin Hanım, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde doçentliğe yükselmişti. Kemal kutladı onu. Söz edebiyata gelince, Kemal neler yaptığını, neler yapacağını hiç soluk almadan, bir çırpıda anlattı. Oktay Rifat şaşmış kalmıştı. Şaka etti:

"Kemal, sen bütün bunları bir ömürde mi yapacaksın?"

Kemal, şaşkınlık arasında, "Bir ömürde yapacağım," dedi. **"İki tane ömrüm yok ki..."**

Onlar konuşurlarken bir süre sonra Abidin Bey'le Güzin Hanım içeriye girdiler. Döndüklerinde, Abidin Bey'in elinde Osmanlı keselerini andıran bir kese vardı.

"Anlat bakalım," dedi Kemal'e.

"Neyi anlatayım?"

"Nereden gelip nereye gidiyorsun?"

Kemal, başına gelenlerin hepsini, günü gününe yazmıştı mektuplarında.

"Şimdi," dedi, "İstanbul'a gidiyorum. Arif Bey'le görüştüm gelmeden önce. O beni *Cumhuriyet* gazetesine aldıracak."

"Arif İstanbul'a ne zaman gelecek?"

"Bilmiyorum. Belki mayısta. Bekleyeceğim."

"Ya gelmezse?"

"Gelir ya, eğer gelmezse, Orhan Kemal'le konuştuk, o gelecek."

Orhan Kemal'le gezgin sebzecilik yapacaklardı. Tasarılarını uzun uzun anlattı.

"Ya Orhan da gelmezse, başka yere gider, ya başka bir iş bulursa?"

"Gelir. Gelmezse Yeni Cami arkasında arzuhalcilik yaparım."

"İşte bu oldu," dedi Abidin Dino.

"Oldu," dedi Oktay Rifat da. *"İyi iş arzuhalcilik."*

Abidin Bey sordu:

"İstanbul'a gidiyorsun ya ne kadar paran var cebinde?"

"Beş liram var."

"Yahu bu para sana yeter mi?"

"Yeter."

"Olmaz," dedi Abidin Dino. *"Al bunu."* İçerden getirdiği keseyi uzattı. *"Bunun içinde elli lira var. Bu da az ya..."*

"Bana yeter de artar bile."

Aldı. İçi bozuk para doluydu. Güzin Hanım'la odaya niçin çekil-

diklerini, niçin uzunca bir süre orada kaldıklarını anladı. Hemen ayağa kalktı:

"İstanbul'a gidiyorum."

"Neyle?" dedi Abidin Bey.

"Otobüsle, ya da bir kamyonla."

"Haydi gidelim otobüse."

Abidin Dino, Oktay Rifat, Kemal, birlikte çıktılar. Oktay Rifat yolda ayrıldı. Otobüs terminali tren istasyonunun yanındaydı. Abidin Bey, Kemal'den iki buçuk lira aldı gitti, İstanbul biletini getirdi. Otobüs yarım saat sonra kalkacaktı.

Dolaşarak konuştular, otobüsün kalkış saati geldi. Abidin Dino'yla öpüştüler. O anda Abidin Bey orada öylece durdu kaldı. Otobüs yolcusunu çağırıyor. Abidin Bey'in söyleyecek bir şeyi var, ama söyleyemiyor. Kemal sordu: **"Abidin Bey, bir şey mi söyleyecektiniz bana?"** Abidin Bey, utana sıkıla, *"Sen ordan bana 75 kuruş versene,"* dedi. Anladı. Evde ne kadar para varsa, torlamış toplamış kendisine vermişlerdi. Çıkardı verdi. Giderken de arkasından bağırdı:

"Abidin Bey, o yetmiş beş kuruş size ananızın sütü gibi helal olsun!"

Balıkçılıktan Röportaj Yazarlığına

İstanbul'a geldi, Sirkeci'de Türk Oteli'ne yerleşti.

Her gün gidip Yeni Cami'nin arkasındaki, Adliye dolayındaki arzuhalcileri inceliyordu. Oralarda arzuhalcilik yapmaya kalkışsa, büyük bir çatışma çıkacaktı. Yöredeki emekli arzuhalciler kuş uçurtmu-

yorlardı. Daha arzuhalcilik yapacak mekanı bulamadan parası bitti.

Bunu düşünmüş ve Gülhane Parkı'nı keşfetmişti. Orada öyle bir yer de bulmuştu ki...

Gülhane Parkı'nın denize bakan yüzünde, Topkapı Sarayı'nın büyük kapısı önünde, Çemberlitaş gibi upuzun bir sütun vardı. İşte orası... Kapının üstü azıcık da olsa kapalı, yağmurda falan yatağı ıslanmaz. Yatağı da, gazete kağıtlarından kalın bir döşek...

Arif Dino'yu bekliyor, Arif Bey görünürlerde yok... Ne yeyip ne içecek?

Son parasıyla, Köprü altından kendisine üç tane olta satın aldı, Sarayburnu'nun balıklarına göre...

Sarayburnu'nda bir kayanın üstüne oturdu, oltasını denize attı. Birkaç saatte iki üç kilo balık. Hem de kocaman kocaman. Gitti, bu oynar oynar balıkları Köprü altında sattı. Kendisine bir maltız, bir torba da kömür aldı. Artık keyfine diyecek yoktu. Her gün kıyıya iniyor, tuttuğu balıkların bir kısmını yiyor, geri kalanları da Köprü'de satıyordu.

Derken Orhan Kemal geldi Adana'dan. Onu kapı altındaki evine kötürdü, arkadaşına taze balıklar ikram etti, bahçesinin çiçekleri arasında.

"Ne zaman arabamızı alacağız, yerini buldun mu arabanın?" diye de sordu. Sebze alıp satacaklardı, öyle konuşmuşlardı.

"Araba almayacağız," dedi Orhan.

"Neden?"

"Çünkü para kalmadı. Borçlar, yol parası, yiyecek içecek, hiç para kalmadı."

İki çocuğu ve eşiyle, Teğmen İzzet'in Kasımpaşa'daki evinin balkonunda kalıyorlardı. ***Varlık***'tan, kimi dergilerden aldığı telif ücretleri geçimine yetmiyordu.

Mayıs ayı geldi çattı. Bir gün yanına uğradığı Agop Arad, *"Gözün aydın arkadaş,"* dedi. *"Arif geldi, seni sordu, kaldığı yerin adresini de bıraktı."*

Kemal adresi alıp uçarcasına gitti, Arif Bey'i buldu. Ünlü kaleci Sabri Dino'nun babasının eviydi burası. Arif Bey, bu yakın akrabalarında kalıyordu.

Arif Bey, *"Yarın saat tam on ikide Lebon Pastanesi'nde ol,"* dedi. *"Seninle Nadir Nadi'ye gideceğiz. Daha önce de senin için ona mektup yazdım, sana birini getireceğim ki, çifte kavrulmuş heykel gibi, dedim."*

Kemal, çifte kavrulmuş heykelin ne olduğunu soramadı...

Ertesi gün saat on bir buçukta Kemal, elinde torbası, Lebon'un önündeydi. Anasının diktiği, içinde yazıları bulunan torbayı yanından hiç ayırmamıştı zaten. Geceleri de, yastık yerine başının altına koyuyordu.

Yarım saat sonra Arif Bey göründü:

"Gel şuraya, bir kahve içelim."

İçerde, herkes kendisine bakıyormuş gibi geldi Kemal'e. Sakalları uzamış, kapkara saçları karmakarış. Ayağında kapkara olmuş lastik ayakkabılar, parmakları dışarı uğramış. Haftada bir denizde yıkadığı beyaz pantolonu da kapkara. Mavi gömleğinin havı dökülmüş, yer yer beyazı çıkmış. Kendisi de bir deri bir kemik, üflesen yıkılacak...

Kahvelerin içerlerken Behçet Kemal Çağlar girdi içeriye. Arif Bey'le sarmaş dolaş oldular. Behçet Kemal, Kemal Sadık Göğceli'yi de biliyordu. Onun ***"Ağıtlar"*** kitabı çıktığında, övücü bir yazı yazmıştı. Dergilerde çıkan şiirlerini de okuduğunu, sevdiğini söyledi. Arif Bey, buluşmalarının nedenini anlattı. Behçet Kemal heyecanlandı:

"Yahu siz deli misiniz?" diye gürledi. *"Ortalık kaynıyor. Mareşal Fevzi Paşa, İsmet Paşa bile komünist oldu bu günlerde, herkes herkese komünist diyor. Arif, sen komünisttin, yeni sürgünden*

döndün. Bu hergele de komünist, yeni hapisten çıktı. Adamı ürkütmenin alemi var mı?"

Arif Dino, *"O çok demokrat bir kişi,"* diye Nadır Nadi'yi savundu.

"Olsun," dedi Behçet Kemal. *"Ben de seninle gelecek, benim delikanlıyı ona ben bir iyice anlatacağım. Gazetesine alırsa ne kazanacağını ona söyleyeceğim."*

Yanında bir yazısı olup olmadığını sordu Kemal'e. **"Hikayelerim var,"** dedi Kemal.

"Ver bir tanesini," diye gürledi. *"Biz bu işi halledeceğiz."* İmanla söylüyordu.

Arif Bey, *"Bebek hikayesini çıkar,"* dedi. *"Bu hikayeyi ben çok severim."*

Kemal, balmumundan yapılma torbasından başyapıtını çıkardı. Onu öyle seviyordu ki, ***Cumhuriyet,*** onu yayımlamak bir yana, bu yüzden kendisine iş bile verirdi.

Dışarıya çıktıklarında, Arif Bey, *"sen istersen bizimle gelme,"* dedi. *"Beni saat beşte Kristal kahvesinde bekle."*

"Olur," dedi Kemal. Kendisinden önce hikayesinin gitmesi daha iyiydi. Sevinmişti.

Saat beşi iple çekti. Arif Dino, beşi on geçe Kristal'in önünde gözükünce yanına koştu.

"Bu iş tamam," dedi Arif Bey. *"Nadir sana mektup yazacak."* Hangi adrese, sorusunu zaman bırakmadan ekledi: *"Maya Galerisi'nin adresini verdim."*

Maya, o dönemde İstanbul'un tek sanat galerisiydi. Kemal, haftada bir, haftada iki Maya'ya gitmeye başladı. Kuzgun Acar'ı, Sait Faik'i, Mengü Ertel'i, daha birçok sanatçıyı orada tanıdı. Sabahattin Eyuboğlu, galerinin üst katında oturuyordu. Karşılaştıklarında uzun uzun konuşuyorlardı. Kemal'in Sarayburnu'ndaki balıkçılık macerası çok hoşuna gidiyordu.

Nadir Nadi'nin mektubu eline geçtiğinde, sevincinden uçacak gibi oldu. Elleri titreyerek açtı. Nadir Bey, görüşmek için Cumhuriyet'e çağırıyordu.

Ertesi gün saat on birde Cumhuriyet'teydi. Kapıda dağ gibi bir kapıcı. Gözü tuttu onu. İyi, yumuşak sözlü bir adamdı. **"Nadir Bey'i göreceğim,"** dedi, mektubu gösterdi.

"*Yazzık,"* dedi kapıcı soğukkanlılıkla. *"Nadir Bey Avrupa'ya gitti."*

Başından aşağı kaynar sular döküldü Kemal'in. O, Gülhane Parkı'ndaki yatağında gece yarılarına kadar ne hayaller kurmuştu... ***"Bebek"*** hikayesi Cumhuriyet'te çıkacaktı. Bu hikaye Kozan Ağır Ceza'sında okunurken izleyiciler nasıl sevgiyle dinlemişlerse, Cumhuriyet okurları da öyle sevgiyle okuyacaklardı.

"Nadir Nadi Avrupa'dan ne zaman gelir?"

Sonradan adını öğreneceği, herkesin Tahsin Amca dediği kapıcı: *"Bir hafta sonra gelir,"* dedi. *"Hele ver mektubu da bir bakayım."*

Mektubu aldı, evirdi çevirdi, altına üstüne baktı, bir iyice gözden geçirdi, okur gibi yaptı. Kemal, sonradan Tahsin Amca'nın okuması yazması olmadığını da öğrenecekti...

Bir hafta sonra yine Cumhuriyet'in kapısındaydı. Tahsin Amca:

"Nadir Bey bu sefer de Ankara'ya gitti," dedi. Ama başını kaldırıp da Kemal'in yüzüne bakamıyordu. Kemal bir şeyler sezinledi ya, "Bana niçin yalan söylesin" dedi kendi kendine.

"Ne zaman gelir?"

"Üç gün sonra gelecek."

Üç gün sonra gittiğinde, kapıcı sertti. Önüne bakıyordu. Sonra başını kaldırdı, karşısındaki genci tepeden tırnağa süzdü. Başını eğip biraz düşündükten sonra, sert bir sesle:

"Yok kardaşım," dedi, *"Nadir Bey hiç gelmeyecek."*

Kemal, her şeyi anlamıştı...

Geri döndü, şimdi Gazeteciler Cemiyeti binasının bulunduğu ye-

Maya Galerisi'nde İlhan Demiraslan ve Sait Faik'le

rin tam karşısındaki salaş dükkanlardan birine yöneldi. Burada çalışan Çingene Ahmet'i tanırdı. Hoş adamdı, insancıl bir yüzü vardı. Girdi, derdini anlattı. *"Vay Tahsin vay,"* dedi Ahmet. Cumhuriyet'e telefon açtı. Nadir Bey, telefonun öbür ucundaydı.

Kemal, **"Efendim,"** dedi, **"mektubunuzu aldıktan sonra..."** Kapıcının kendisini nasıl atlattığını anlattı. Onun hiçbir kabahati olmadığını söyledi. Kılık kıyafetini, saçını sakalını da anlattı. Nadir Bey, *"Lütfen çabuk gelin."* dedi.

Cumhuriyet'e girdiğinde Tahsin Amca yüzüne bakamadı. Kapıda bekleyen kişi onu aldı, Nadir Nadi'nin odasına götürdü. Nadir Bey odasının kapısında gülerek onu bekliyordu. Kemal'i çok sıcak, eski bir dostuymuş gibi karşıladı. Karşılıklı koltuklara oturdular. Saçı sakalı birbirine karışmış gence kahve söyledi. Doğrusu, Nadir Bey, yaratılışı gereği, kimseye bu kadar yakın davranmazdı. Karşısındakiyle mesafeyi koruyan bir kişiliği vardı.

Arif Dino

Foto: Limasollu Naci

Uzun uzun Arif Dino'dan söz ettiler. Kemal, belli etmemeye çalışıyordu ya, sabırsızlıktan çatlayacak gibiydi. **"Sıra ne zaman**

Nadir Nadi 1950'lerde

hikayeye gelecek?"

Kahveler bittikten sonra sıra "Bebek" hikayesine geldi.

"Hikayenizi okudum," dedi Nadir Bey. *"Çok güzel bir diliniz var. Diliniz ne kadar da zengin."* Dil üstünde uzun bir süre konuştular. *"Hikayenizi Cevat Fehmi Bey'e verdim. O da çok sevmiş, yakında tefrika edilecek."*

Günler, geceler boyu bunu düşlemişti. Oysa şimdi korktu, telaşlandı. Nadir Nadi anladı bunu. *"Yayımlansın,"* dedi, *"bakın sizi okurlar iyi anlayacaklar."*

Kemal tutulmuştu, artık konuşamıyordu. Nadir Nadi kalktı, masasına gitti, kalemini alıp küçük bir kağıda bir şeyler yazdı, başını kaldırdı:

"Cumhuriyet'e röportajlar yapmanızı öneriyorum size. Ne diyorsunuz?"

O iyice allak şallak olmuştu, bir söze varamıyordu.

"Kabul etmelisiniz. Sizin gibi iyi Türkçe yazanlar gazeteciliğe girmeli ki, Türkçe de zenginleşsin. Lütfen kabul edin. Bu Türkçeyle ülkemizde çok şey yapacaksınız. Hikayeniz de yakında yayımlanacak."

Kemal, kekeleyerek, **"Nadir Bey,"** diyebildi, **"çok şaşırdım. Hiç beklemiyordum. Ben işsizim efendim. Evim de Gülhane Parkı."**

Nadir Bey Gülhane Parkı'nı duymamış gibi davrandı, elindeki kağıdı uzatırken: *"Aşağıya in," dedi, "Ziya Bey'e git, bu kağıdı ona ver, geriye gel."*

Kemal, Ziya Bey'i görür görmez, **"Bu iyi adam,"** dedi kendi kendine. Ziya Bey yerinden kalkıp onu kutladı. Önüne düştü, vezneye götürdü. Bir tomar para verdiler Kemal'e. Nadir Bey'e çıktı.

"Oturun," dedi Nadir Bey. Oturdu. *"Şimdi doğru Diyarbakır'a gideceksiniz. Diyarbakır'da benim bir sınıf arkadaşım var, oralı, senin hikayenden, senden ona söz ettim, onu bul, Diyarbakır'da önemli işler oluyormuş. Sana yardım edecek."*

Sözünü ettiği arkadaşı Vefik Pirinççioğlu'ydu. Gerçekten de Diyarbakır'da çok yardımını görecekti.

Nadir Bey, kardeşi Doğan Nadi'ye telefon etti: *"Sana sözünü ettiğim yazarı gönderiyorum, konuş."*

Doğan Bey de iyi karşıladı Kemal'i. *"Hoş geldin delikanlı,"* dedi. *"Nadir senden bana çok övgüyle söz etti. Yahu, senin gibi güzel Türkçe yazan hiç kimse yokmuş Türkiye'de, doğru mu?"*

"Estağfurullah."

"Hadi hadi, Nadir Türkçeden anlar. Sen şimdi Diyarbakır'a röportaj yapmaya gidiyormuşsun. Nadir öyle söyledi. Ben sana iki şey söyleyeceğim, dinlersen iyi olur. Bir, dizi röportajlarını öyle uzatma, dizideki her röportajın ayrı bir konusu olsun. Her röportaj bağımsız olsun. Röportaj romana, hikayeye, habere falan benzemez, röportaj okutmak en zor iştir. İki, bir de Anadolu'dan gön-

derdiğin röportajları benim adıma göndereceksin. Yazışlerine ben vereceğim. Şimdi seni Cevat Fehmi'ye gönderirdim ya, o izinde, dönünce tanışırsınız. Güle güle."

Oradan çıkıp merdivene yönelince içine bir kurt düştü. Yeniden Nadir Nadi'nin odasına girdi. Nadir Bey, elinde çubuğu, dolaşıyordu odasında. *"Ne istiyorsunuz?"* diye sordu sertçe.

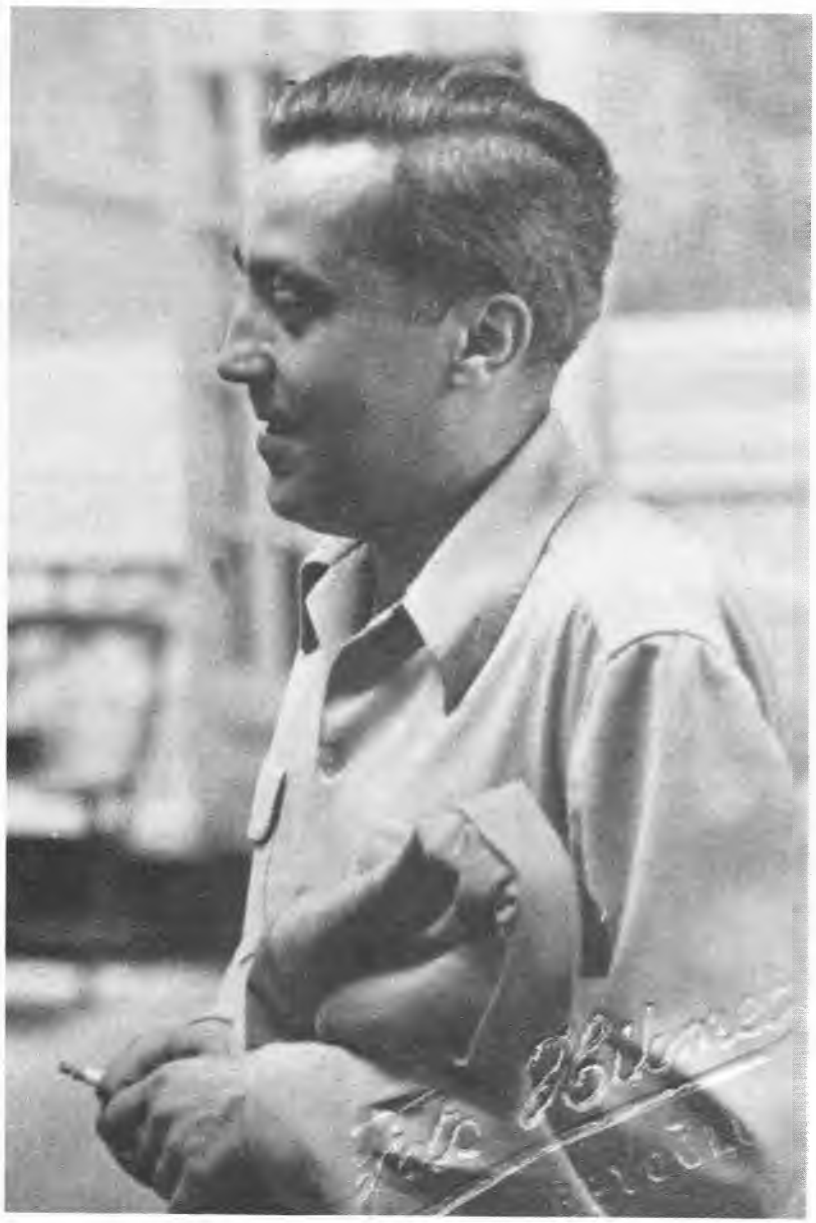
"Efendim, bana bin beş yüz lira vermişler. Ben bu kadar parayı ne yapayım. Bana üç yüz lira yeter. Bir de ben bu parayı harcar da siz de röportajlarımı gazeteye koymazsanız ben bu kadar parayı nasıl öderim?"

Nadir Bey, ünlü kahkahalarından birini attıktan sonra, *"Bak delikanlı."* dedi, *"sizi anlıyorum. Röportajlarını yayımlarsak, sizi kazanırız. Yayımlamazsak, bir gazete bu parayı kaybetmekle fazla bir şey kaybetmiş olmaz. Güle güle, Vefik Pirinççioğlu'na selam söyle."*

Kemal, sokağa çıktığında şaşkındı. Her şey birdenbire olmuştu. O gün İstanbul'u boydan boya dolaştı. Daha önce burada havagazı kontrol memurluğu yapmıştı, kenti iyi tanıyordu. Köprüden geçerken, Köprü altındaki arkadaşlarına onar lira dağıttı. Onlar, paraları çaldığını sandılar. Arkasından bağırdılar:

"Kaç buradan çabuk, aynasızlar şimdi gelir!"

Ertesi sabah Haydarpaşa'dan Ankara trenine bindi. Ankara'da Abidin Dino'ya uğradı. Oradan da, üçüncü mevki bir bilet aldı, Doğu Anadolu'nun yolunu tuttu...

Doğan Nadi

Van'dan
Hemite'ye
Büyük
Yolculuk

Doğu Anadolu'ya röportaj yapmaya giderken, ailesinin Van'da başlayıp Kadirli'nin Hemite köyünde biten büyük serüvenini düşünüyor muydu?

Kızıkan Türkmen aşireti, İran sınırındaki köylerde yaşardı. Köylerin kimisi İran'da, kimisi Türkiye'deydi. Bu aşiret buraya, bir söylentiye göre, Seydişehir'den gelmişti. Bursa'dan geldikleri söylentisi de vardı. Bir söylentiye göre de, Kafkasya'dan Seydişehir'e gelmiş, oradan Bursa'ya, oradan da Van'a, sınır boylarına gitmiş...

Bu sürgün aşiretin beyi Mustafa Bey, Van Gölü kıyısındaki Ernis köyünde otururdu. Ernis, şimdiki Günseli kasabası...

Bu aşiretten, bu aileden bir devlet memuru çıkmış: Muradiye ilçesinde kaymakamlık yapan, sonradan kayıplara karışan Halil Bey. Birçok da eşkıya... Doğu Anadolu'nun, İran'dan Kafkasya'ya kadar en ünlü eşkıyası, yirmi beş yaşlarında vurulan Mahiro da bunlar arasında...

Mustafa Bey burada Luvan Kürt aşiretinin beyinin kızıyla evlenmiş, iki aşiret birbirine akraba olmuş.

O tarihlerde Luvan aşiretinin beyi, Gulihan Bey. Yaşar Kemal'in babası Sadık, onun yeğeni.

Birinci Dünya Savaşı başlayalı birkaç ay olmuş. 1915 baharı...

Osmanlı ordusunu bozmuş Rus ordusu, Süphan dağının oralardan top sesleriyle birlikte Ernis'e akıyor. Top gülleleri köyün içine

düşüyor. Aile toplanıp öteki köylülerle birlikte yola koyuluyor. Van'a kadar geliyorlar, Van bomboş. Bir hafta orada kaldıktan sonra soluğu Diyarbakır'da, Diyarbakır'ın köylerinde alıyorlar. Gulihan Bey burada kalıyor. Ötekiler, Mardin'den aşağı çöle vuruyorlar. Bu büyük aile, birer ikişer çöllerde dökülüyor.

Kalıyor büyük kardeş Sadık, ortancaları Salih, küçükleri Tahir. Anaları Hırde Hatun. Sadık'ın karısı Nigar, Nigar'ın babası Aco, yakın akrabalarından Hazal'la -sonradan Tahir'le evlenen- Zübeyde.

Çöl önce Aco'yu yeyip bitiriyor, birkaç hafta sonra da Salih'i. Ölülerini kumlara gömüyor, yollarına devam ediyorlar.

Atlarına yataklarını, öteki eşyayı, yiyeceklerini yüklemişler. Ana, Hırde Hatun hasta. Atın birine binebilirmiş ya, incinmesin diye, bir buçuk yıl, Van'dan Çukurova'ya kadar sırtında taşıyor onu büyük oğlu Sadık. Ana küçücük, Sadık bir metre doksandan da uzun...

Bir sabah tanyerleri ışımadan kalkıyorlar ki, ana yatağında yok. Sadık orayı burayı, yanı yöreyi araştırıyor. Yok. Üç gün iki gece anayı arıyorlar. Üçüncü gün Sadık, *"Yerini buldum anamın,"* diye fırlıyor, geldikleri yöne doğru koşarak yola düşüyor. Akşama doğru, birkaç hurma bitmiş küçücük bir koyakta buluyor anasını. Bir hurma ağacının altında uyumuş. Uyandırmıyor. Kendisi de zaten yorgunluktan ölüyor, o da anasının yanına kıvrılıyor. Gün ışırken bir de

bakıyor ki, anası yok yanında. Hemen koşarak yola düşüyor, çöldeki çizgilere yol denirse eğer. Uzaktan yumulmuş, iki kat olmuş anasının karartısını görüyor. Ona yetişiyor. *"Ana nereye?"* Ana konuşmuyor. Onu sırtına almak istiyor, ana binmemek için çırpınıyor. Oğlu, durmadan nereye kaçtığını soruyor. Sonunda, öfkeyle karşılık veriyor ana: *"Cehennemin dibine gidiyorum. Onlar da insan, beni yiyecek değiller ya, siz kaçın, bakalım nereye kadar kaçacaksınız."*

Van'dan Çukurova'ya kadar, dört beş kez kaçıyor ana. Oğlu Sadık'ın sırtına binmemek için inat ediyor.

Mezopotamya çölü, Güneydoğu, Doğu Anadolu savaşta öldürülmüş, sürülmüş Ermenilerin, Kürtlerin, Türkmenlerin, Azerilerin, Yezidilerin, Nasturilerin, Asurilerin, Süryanilerin sürüleri yokolmuş köpekleri, babasız anasız kalmış çocuklarıyla dolup taşıyor.

Aç, azgınlaşmış köpekler yüzlerce, binlerce sürüler halinde dolaşıyor, saldıracak hayvan, ceren, kurt kuş arıyorlar.

Çocuklar da sürüler haline gelmiş, aç sefil, çırılçıplak... Sürüler halinde dolaşıyor, köylere kasabalara saldırıyor, bir yanından giriyorlar köyün, kasabanın, öbür yanından çıkıyorlar. Köyde yiyecek adına hiçbir şey kalmıyor. Çekirge sürüleri gibi.

Çöl, Urfa cehennemi bitiyor. Bir ormana girip pınarın başına konuyorlar. Islahiye'nin ormanlıklı, serin dağlarına ulaşmışlar artık.

Birkaç gün sonra Çukurova'da olacaklar. Büyük bir sevinç içindeler, kurtulmuşlar...

Ama hiç paraları kalmamış. Çukurova'ya varınca ne yeyip ne içeçeklerini düşünüyorlar. Yaşar Kemal'in anası Nigar Hatun, belindeki kemeri çıkarıp kocası Sadık'a veriyor. *"Olmaz,"* diyor Sadık, *"bu senin evlenme armağanın. Tek kardeşinin armağanı, bunu alamam."*

"Al," diyor Nigar Hatun. *"Her şeyimizi, evimizi, malımızı mülkümüzü, yurdumuzu yitirip buralara kadar gelmedik mi? Bu da sana kurban olsun. Çalışır yine kazanırız."*

Sadık üzülüyor: *"Bu çok değerli bir kemer, buralarda değerini bilen bulunur mu ki?"*

"El elden üstündür arşa kadar. Var yokla ki, el alemde kimler var."

Kemer, Pazarcık beyi Hurşit Bey'e satılıyor. Hurşit Bey'le karısı üç kese altın veriyorlar: *"Bu kemere bunlar az. Ne zaman paran olursa gel, bu kemer senindir."*

Göçü yükleyip yola koyuluyorlar. Ana, her zamanki gibi, Sadık'ın sırtında. Bir yarım saat sonra:

"Bir inilti duydum," diyor oğluna. *"İndir beni de var bak çalıların arasına kimdir bu inileyen."*

Sadık bakıyor ki, bir çalının dibine sokulmuş, bir avuç kalmış, bir deri bir kemik bir çocuk. Çocuk ölü, ne ses ne soluk... Sonradan,

çocukları her gördükleri yerde öldüren atlılardan korktuğu için işi çakal öldüye vurduğunu söylüyor. Her yeri çürümüş. Yaralarında kurt kaynaşıyor. Adı Yusuf...

Çocuğu tepeden tırnağa temizliyorlar. Ana otlardan reçineler kaynatıp ilaçlar yapıyor. Onun kendine gelmesini bekliyorlar. Üç gün sonra da yola düşüp Osmaniye'ye varıyorlar. Orada Yusuf'u doktora götürüyorlar. Doktor ilaçlar veriyor, *"Bu çocuk iyi olacak, çok güçlü bir yaratılışı var,"* diyor. Seviniyorlar.

Oradan Toprakkale'ye gidiyorlar. Hırde Hatun'un isteği üzerine bir ev satın alınıyor. Eve hemen yerleşiyorlar. Hırde Hatun diyor ki gelinine:

"Nigar kızım, şimdi bir su ısıt, beni iyice yıka. Sonra da heybelerden en güzel giyitlerimi çıkar. Gerdanlığımı, altın hırızmamı, halhallarımı, bileziklerimi de getir."

Giyinip kuşandıktan sonra akşam namazını kılıyor. Yatsı namazına dururken, hane halkına, *"Siz gidin uyuyun, ben bu gece çok uzun bir namaz kılacağım,"* diyor.

Sabahleyin onu secdeye varmış, kımıldamadan durur buluyorlar. Ölmüş...

Hırde Hatun'u Toprakkale mezarlığına gömüp yeniden yola koyuluyorlar, Kadirli'ye varıyorlar. Sadık, İskan Komisyonu Başkanı-

na, kemeri satın alan Pazarcık beyi Hurşit Bey'in mektubunu veriyor. Başkan onu çok iyi karşılıyor:

"Bak Kürdoğlu, sana bir konak veriyorum ki, kasabanın en güzel konağı. Sana tarlalar veriyorum ki, ovanın en bereketli toprakları. Semail'in konağını tarlalarını veriyorum."

Sadık istemiyor: *"Anam dedi ki, yuvasından atılmış kuşun yuvası başka kuşa hayretmez."*

"Onlar kuş değil Ermeni."

"Kuş."

"Ermeni."

Uzun bir tartışmadan sonra, iki candarma çağırıyor Başkan:

"Bunları alın, doğru kayalık Hemite köyüne götürün."

O zamanlar Hemite, Osmaniye'ye değil, Kadirli'ye bağlı.

Bol kayalıklı Hemite'nin köylüleri on beş, yirmi gün çalışıp bu yeni gelenlere güzel bir huğ yapıyorlar. Sıvıyorlar, döşüyorlar, neleri eksikse tamamlıyorlar.

Huğ, duvarları kamıştan, damı sazdan yapılan ev. Köyde renk renk toprak var. Mavi, sarı, kırmızı. Gönlü isteyen, istediği renkte evini boyayabiliyor...

Yaşar Kemal, işte bu köyde doğuyor.

O
Çukurova
Yılları ki...

...ri Balkan'ın yaptığı
...ır Kemal büstü, 1947

Ailesinin büyük serüvenini anasından, akrabalarından, bir de Kadirli'de rastladığı ve sonradan akrabası olduğunu anladığı bir kör dilenciden öğrenmişti. Daha nice ilginç ayrıntısı vardı bu serüvenin. Hepsi de belleğinde yer etmişti.

Kadirli'de yaşadıklarıysa çok taze anılar olarak her an gözlerinin önündeydi.

Biraz daha kalsa, sağ bırakmayacaklardı...

Ortaokulun ikinci sınıfından beri Adana'daki sosyalistler arasındaydı. Sosyalist işçi liderler, eski tüfekler, gençler... Daktiloyla yazılmış ya da Atatürk döneminde basılmış sosyalist klasikler elden ele dolaşırdı. Şimdi yasaktı bunlar... Olanca şiddetiyle süren İkinci Dünya Savaşı'nı daha çok yabancı radyolardan izlerlerdi, dil bilenler vardı içlerinde.

Adana'da azılı ırkçılar, solcu düşmanları da vardı. Ağalar destekliyordu bunları. Bunlar "casus" ilan ettiler, "komünist" ılan ettiler Kemal'i. Polis, candarma baskısı başladı...

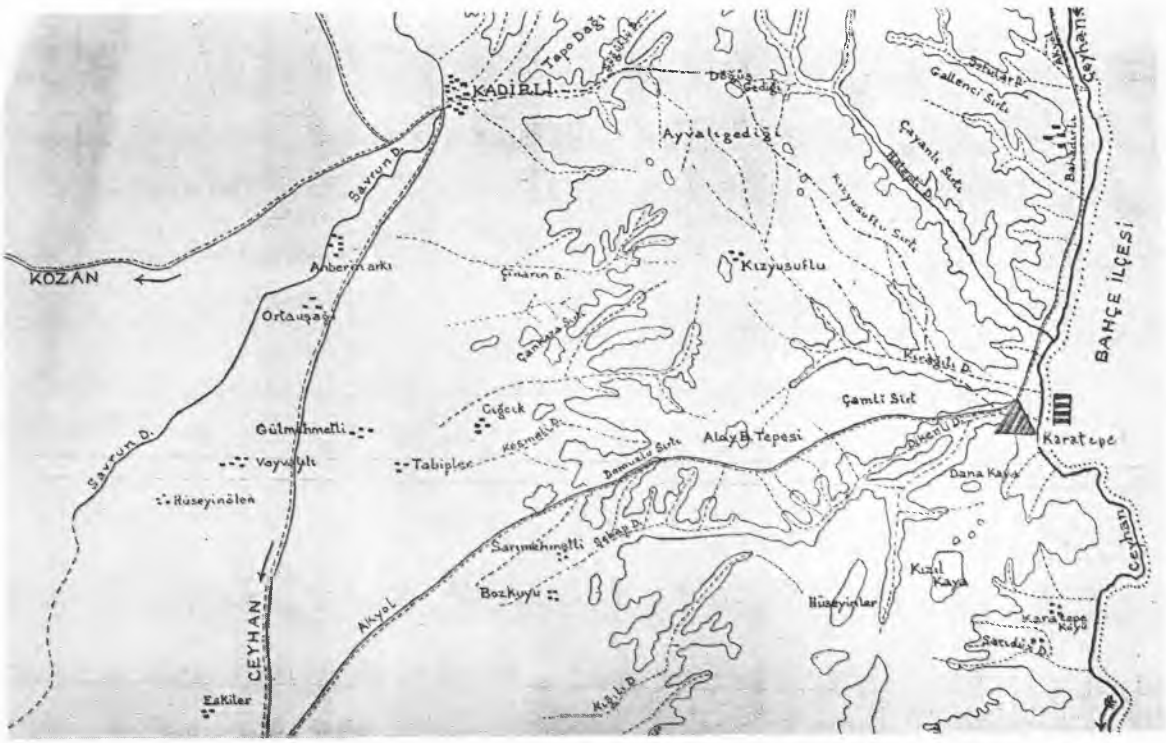
İlk kez 1943'te düştü karakola. Adana Pamukpazarı karakolunda on gün tuttular. Bir karabasan yaşadı...

Bir işe girip izini yitirtiyordu, bir hafta on gün sonra gelip işten çıkarttırıyorlardı. Belki otuzdan fazla işe girdi çıktı, birkaç yılda. Batos ırgatlığı yapıyordu günde on beş saat, kırk, kırk beş derece sıcak altında, orada bile rahat bırakmıyorlardı. Elli yedi kiloydu. Yalnız traktör sürücülüğünde izini bulamadılar.

Daha da azıttılar. Her gün telsiziyle Rusya'yla konuştuğu dedikodusunu yayıyorlardı. Evi sık sık basılıyor, telsiz aranıyordu. Bir de her baskında, evde ne kadar yazılı kağıt bulurlarsa götürüyorlardı. Folklor derlemelerinin pek çoğu böyle gitti. ***Demir Kazık*** romanı böyle gitti. Adı ***"Komünist Kör Kemal"***e çıktı...

Arzuhalcilik yaparken biraz rahat eder gibi oldu. Derken...

1950 Nisanıydı. Kadirlili bir çocuk, komünizm propagandası yaparken yakalanmış. Çok dövmüşler. O da bildiği bütün adları saymış, Komünist Partisi kurucusu olarak. "Kurucu"lar arasında arzuhalci

Çocukluğunun, gençliğinin ve romanlarının coğrafyası

Kemal de var...

Bir sabah candarmalar ellerini kelepçeleyip savcıya, sonra sorgu yargıcına, oradan da hapishaneye götürdüler.

Koğuşların dışındaki bir odaya koymuşlardı onu.

Bir hafta sonra ortalığa bir dedikodu yayıldı: Cuma günü bir "miting" yapılacak, ardından hapishane basılıp arzuhalci Kemal linç edilecek. Kasabada pazar kuruluyor, cuma günleri. Pazara gelenler, cuma namazına katılanlar... O gün kalabalık iki misli oluyor.

Bu haber, kulağına geldi. Candarma komutanına anlattı durumu. Komutan, "Benim de kulağıma geldi," dedi. O gün Kemal'i ikinci kata, candarma dairesine çıkardı.

Öğleyin başlayan "miting"den sonra kalabalık cezaevi avlusunu doldurdu. Coşmuş bağırıyor, yeri göğü inletiyorlardı. O da yukardan, pencereden bu "vatanseverleri" seyrediyordu. Bir ara uzun saçlı genç kaymakamı görür gibi oldu. Onu saçlarından yakalamışlar dı.

Kalabalık, Kemal'in yattığı odaya yöneldi. Yerini öğrenmişlerdi. Onu bulamayınca candarma dairesine saldırdılar. Candarma merdivenleri tuttu, komutan "Vatan millet sakarya" üstüne nutuk çekti. Kemal'in geceleyin Kozan Ağırcezasına yollandığını söyleyip "yurtsever" vatandaşları yatıştırdı.

Bir hafta sonra Kemal, Kozan'a gönderiliyordu. Bir dedikodu daha çıktı. Yolda candarmalar onu vuracaklar, kaçarken öldürüldü, diyecekler. Herkes buna inanıyordu. Çünkü eşkıya Yozcu böyle öldü-

rülmüştü. Sarıçam'da kollarından kendirle birbirine bağlanmış otuz üç eşkıya böyle öldürülmüştü. Benzeri olaylara sık rastlanıyordu.

Kemal'in götürüleceği gün, anası, akrabaları, Adana'dan gelen arkadaşları onunla ve candarmalarıyla birlikte yola düştüler. Yağmurlu bir gündü. Ham yollardan geçip, çamura bulanarak akşam üstü Kozan'a ulaştılar. Getiren candarmalar, onu candarma dairesine teslim edip ayrıldılar.

O gece falakaya yatırıldı, işkence gördü. Ayakları parçalandı, şişti.

Hapishaneyle mahkeme arası uzunca bir yoldu. Şişmiş ayaklarına ayakkabı giyerken canının yarısı gitti. Bu, gecekilerden de büyük bir işkenceydi. Elleri kelepçeli, topallayarak merdivenlerden inince anasını, akrabalarını avluda kendisini bekler buldu. "İşte şimdi yandım," dedi kendi kendine. "Topallamamam gerek. Anam topalladığımı görürse her şeyi anlar, deli divane olur üzüntüsünden."

Canını dişine taktı, mahkemeye kadar topallamadan yürüdü.

Öğleye doğru mahkemeye çıkarıldı. Daha önce sözünü ettiğimiz mahkeme başkanı, olup bitenlerin farkına varmış olmalı, ifade alırken bile ayağa kaldırmadı. Ve tutuklanmasına karar verdi...

Hapishaneye döndüler. Anası da yanlarında. Yine topallamadan yürüdü ya, bitip tükendi.

Koğuştan girerken, eşkıya Hilmi karşıladı:

"Senin ailen bana çok yardım etti. Hayatımı kurtardı, desem doğru olur. Ama bu hapishanede tek düşmanın benim. Benden

kork. Katillikten, hırsızlıktan, ırza geçmekten düşseydin, başım üstünde yerin vardı. Ama şimdi, beni bekle."

Ve çıkmadan bir ay önce bıçakladı.

Öyle hapishane düşman başına bile değil...

Çocukluğunun Krallığında

Kozan'dan, Kadirli'den acı anılar kalmıştı geriye. Ya Hemite, Çukurova'nın öteki köyleri, kasabaları? Çukurova'nın doğası? Ya Savrun suyu?

Hayır... Çukurova, her şeydi onun için. Çocukluğunun krallığı idi. Yıllar sonra dostu Onat Kutlar, onu anlattığı bir yazısına "Anavarza Kralı" başlığını koyunca bundan hoşlanmayacaktı. Ama, çocukluğunun krallığını gerçekten de yaşamıştı Hemite'de.

Burası eski çağlarda Kilikya ovasıydı, önemli bir bölgeydi. Hemite, Çukurova'nın karnına doğru yürümüş kayalık bir dağın koyağında... Önünden Ceyhan ırmağı akıyor. Koyağın günbatısındaki sivri kayalığın üstünde bir ortaçağ kalesi var, Anavarza kalesi. Ceyhan ırmağının ötesi Akdeniz'e kadar hep deniz gibi gözüken, mavileyen düz bir ova. Irmağın biraz ilerisinde, Geç Hitit yerleşmesi Karatepe...

Köy halkı, 1865'te yerleştirilmiş Türkmenler.

Yaşar Kemal, doğum tarihini 1923 olarak hesaplıyor. Anası, köylüler, yayladan döndüklerinde doğduğunu söylüyorlar. Çukurovalılar yayladan ekim ayı sonlarında döndüklerine göre, aşağı yukarı Cumhuriyet'in ilanı sıraları...

Babası, her yıl onun için kurbanlar kestiriyordu. O yıl da kurbanlar evin avlusuna getirilmiş, koyunların ayakları bağlanmıştı. Üç buçuk yaşındaydı. Halasının kocası bir koyunu kesti, karnını yararken bıçak deriden kaydı, karşıda duran Kemal'in sağ gözünün üstüne saplandı. O gözü bir daha görmedi.

Bundan bir yıl sonra, babası camide namaz kılarken bıçaklanıp öldürüldüğünde, oradaydı. Babasını, Van'dan gelirken ölümden kurtarıp besleyip büyüttüğü oğulluğu Yusuf bıçakladı. O akşam, sabaha kadar, yüreğim yanıyor diye ağladı Kemal. Ve kekeme oldu. Kekemeliği on iki yaşına kadar sürdü. Yalnız türkü söylerken keke-

Hemite köyünün Anavarza kalesinden görünüşü

lemiyordu. Sonra nasıl geçtiğini hiç anımsamıyor.

Uzun yıllar babasının öldüğüne inanmadı. Onun mezarına da gitmedi. Mezarlığın yanından bile geçmedi. Öldüğü için, kırılmış, küsmüştü babasına.

Babası Sadık'tan çok şey kalmıştı. Tahir amcası paraları dağıtıp bitirdi. Dört yıl sonra geride hiçbir şey yoktu. O sıralar amcası, Kemal'in anasıyla evlendi, iki karılı oldu. Evde de hır gür başladı.

Evde ve köyde dokunulmazlığı olan tek kişiydi. Köyün çocuklarını türlü maceralara, yaramazlıklara sürüklüyordu.

Çocukluğunun krallığında neler yoktu ki... Çiğdemler, babasını öldüreni öldürtmek için uğraşlar, bir al tayı ovalarca koşturmalar, keklikler, kartallar, kartal yuvalarına tırmanma, böğürtlen toplama, Ceyhan ırmağında yüzmeler, boyunu aşan ekinler arasında tavşan yavrusu aramalar, Anavarza kalesinde yıkıntıların arasında renkli seramik parçaları toplama, akarsuya

Anavarza kalesi

Annesi Nigar Hanım

Babası Sadık Yaşar ın Hemite köyündeki mezarı

düşen yıldızlar, suyla akıp giden bulutlar, bir gün ulu denizi görebilmek düşü... Anlatılamayacak kadar zengindi o krallık. Doğada her yaratık, her renk, koku onu sevinçten delirtiyor, kendinden geçirtiyordu. Durmadan türküler söylüyordu. Köyde adını Deli Kemal koymuşlardı.

Onca romanında anlata anlata bitiremediği çocukluk dünyasının bir yanı kan içindeydi, bir yanı düşlerin büyüsünde... Bir yanında çangal bıyıklı kanlı eşkıyalar, at hırsızları, bir yanında büyük destancılar, bir yanında tüyden ince Karacaoğlanlar, bir yanında 1865 Kozanoğlu başkaldırısının şiirini söyleyen Türk tarihinin en büyük

başkaldırı şairi Dadaloğlu...

Kemal bir gün bir saz şairinin dizi dibinde, bir gün bir defecinin ardında...

"Benim İlk Yılbaşım"

Burada bir ara bölüm açalım, Yaşar Kemal o birbirinden renkli yılların bir düğüm noktasını, "ilk yılbaşısını" anlatsın *(Cumhuriyet, 1 Ocak 1955)*:

"Benim bir Memed dayım vardı. Uzun boylu, gözleri küçücük. Kara, tatlı yüzlü, güzel gamzeli bir adamdı. O zamanlar arabacılık yapıyordu. Eskiden, çarşının orta yerinde, o yaşlı dutun altına doğru bir yerde küçücük bir dükkanı vardı. Bir

Anavarza nın "Kale kapısı"

bakkal dükkanı... Dükkan, kapılarına varıncaya kadar beyaz kireçle badanalanmıştı.

Bir köşede kocaman bir sini kadar, ak bir mukavva kağıdının üstünde sarı, mor, kırmızı, yeşil, mavi, beyaz bıçaklar sıralıydı. Dükkana girdim.

Her girişimde siniden bir bıçak alırdım. Hangi renk hoşuma gittiyse onu alırdım, önce oturur bıçağa bakardım. Okşardım. Aklımda bıçağa uzun uzun, hayran baktığım kalmış. Sonra bıçağı dükkan kapısının tahta aralıklarına sokar kırardım. Niçin kırardım? Bilmiyorum. Kırardım. Sonra da çarşıdan koşa koşa eve gelirdim.

Dayım akşam eve gelirdi. Her gelişinde de bir şeyler, bir azar beklerdim; o oralı bile olmazdı. Hep gülerdi. Karısını, anamı, beni, oğlunu kucaklar öperdi.

Sini gibi, beyaz mukavvanın bomboş, çivi yaralarıyla öyle bomboş kaldığı geliyor gözümün önüne. Bir tek bıçak bile satmamıştı. Hepsini kırmıştım. Ne bıçaklara dokunma demişti bir kere olsun, ne de bıçakları kırdıktan sonra bir kerecik olsun yüzünü ekşitmişti.

Bir gün dükkandaki son öteberiyi, gaz, şeker sandıklarını, kırmızı şekerlemeli kavanozları gülerek eve taşımıştı. Hep gülüyordu.

Geniş sağrılı, sağrıları pırıl pırıl bir çift doru at almıştı. Bir de Bursa arabası... Araba cennet bahçesi gibiydi. Ferhat Us-

ta bir yeşilli kırmızılı nakış vurmuştu arabaya, amanallah!

Yaşımı da bilmiyorum. Belki sekizdi. Dokuz, on da olabilir. Köyden dayıma misafir gelmiştik. Boyuna yağmur yağıyordu. Ceyhan'dan geldi dayım. Boyalı arabası, büyük, kalçaları pırıl pırıl doru atları tepeden tırnağa çamura batmıştı.

Atların sırtı buğulanıyordu. İkindi üstüydü. Atları ahıra çektikten sonra içeri geldi.

"Bu gece yılbaşı," dedi.

Ben hiçbir şey anlamadım.

"Yılbaşı," dedi. *"Bir kumar, bir kumar oynayacağız ki!"*

Hepimizi kucakladıktan sonra yeni giyitlerini giyip gitti.

Ben, anam, dayımın karısı, oğlu, gece yarısına kadar, gece yarısından sonra da dayımın dönüşünü bekledik. Şafağa doğruydu ki kapıda bir şıkırtı işittik. Ceviz şıkırtısı gibi geldi. Çuval çuval ceviz şıkırtısı... Dayım içeri girdi. Karısına:

"Çıralığı yak, kız," dedi.

Sesinden sevinç taşıyordu.

Çıralık yandı.

Kapıda üç adam duruyordu. Üçünün de sırtında birer çuval vardı.

Dayım: *"Getirin içeri koyun,"* dedi.

Üçü birden çuvalları yere indirdiler. Cevizler gürültüyle şıkırdadı.

Dayım geniş geniş, uykulu, güldü:

"Haydi başlayın. Üç çuval ittim. Yeyin."

İlk yılbaşı bana, bir şafak vakti, bir kasabada, bir saz evde, üç çuval cevizle geldi.

Bir duvara bir tahta dayıyorlar, o tahtanın üstünden aşağılara herkes cevizini yuvarlıyor. Yuvarlanan ceviz, önce yuvarlanan cevizlerden birine değerse, değen cevizin sahibi yerdeki bütün cevizleri alıyor. Bu oyunu on beş, yirmi, kırk kişi kadar oynar. Cevizler şıkır şıkır.

On sekizine kadar her yılbaşı ceviz oyunu oynadım. Ama her zaman, hepimizi güleç yüzüyle Memed dayım üttü.

Yılbaşlarında kasabalardaki kahveler dolar. Tıklım tıklım. Adam almaz. Kumar üç gün üç gece sürer. Esas kumarcılar bu yılbaşını taa öteki yılbaşına kadar da götürürler. Onlar başka...

Zar oynarlar. Türlü türlü kağıt oyunları oynarlar. Yılbaşında kumar oynamayan kimse yoktur kasabada. Köylerde yılbaşını, yılbaşı kumarını bilmezler.

Benim ilk yılbaşım şıkır şıkır üç çuval cevizle başladı. Bir de sevinçten taşan bir güleç yüz."

Karacaoğlan Gibi Bir Aşık Olacaktı

Doğduğu evde Kürtçe, köyde Türkçe konuşuluyordu.

İlk şiirlerini altı yedi yaşlarında söyledi. Yöredeki halk şairlerine öykünüyordu. Daha okuma yazma öğrenmemişti.

Anası, onun halk şairi olmasını hiç istemiyordu. Oysa, "Bu ev, Abdale Zeyniki'nin diz çöküp destan söylediği evdir," diye övünülü-

yordu evde... Aile daha Çukurova'ya göçmeden, büyük Kürt halk şairi, destancısı evlerine konuk olup destan söylemişti. Eve gelen kimi konuklar ve Kürt destancılar hep Abdale Zeyniki'den söz ediyorlardı.

Kemal, evin içindeki Abdale Zeyniki efsanesinden ve yöredeki halk şairlerinden etkilenmişti. Söyledikçe söylüyordu.

Adı Aşık Kemal'e çıktı, Çukurova'da yayılmaya başladı.

Bir gün Hemite'ye Torosların âmâ şairi Aşık Ali geldi. Sabaha kadar çakıştılar. Yani, bir Aşık Ali söyledi, bir Aşık Kemal... Aşık Ali, bu çocuğu pek sevdi. *"Sen bu yaşta bu kadarsan, sonunda Karacaoğlan gibi olacaksın."* dedi...

Anası neden karşı çıkıyordu onun şiir, türkü söylemesine?

Birkaç yıl önce, dağlar gibi kocası öldürülmüştü. Zalanın oğlu gibi babayiğit bir koruyucusu varken... Onu oğulluğu Yusuf, camide namaz kılarken bıçaklamıştı, Zalanın oğlunun elinden ne gelir? Nigar Hatun, belki de, biricik evladı Kemal halk şairi olursa alır başını gider, yuvadan uçar, diye düşünüyordu.

Zalanın oğlu sonradan eşkıya oldu. Bazı geceler, yanında beş eşkıya ile Kemallerin evine gelir, ona armağanlar getirirdi. Yumuşak, tatlı, güler yüzlü bir adamdı.

İşte bu Zalanın oğlunu bir gün Toroslarda candarmalar çevirdiler, beş kişisiyle birlikte öldürdüler. Kemal, bu acı haberi alır almaz uzun bir ağıt yaktı. Anasına da söyledi. Anası, ilk olarak bu türküsü-

nü sevdi, ilk olarak şiir söylemesine ses çıkarmadı. Onu yenmişti...

Bir süre önce Hemite'ye bir çerçi gelmişti. Köylü kadınlara istediklerini borca veriyor, bir deftere yazıyordu. Sekiz yaşlarındaki Kemal, çerçiye bu yaptığının ne olduğunu sormuştu. Çerçi, *"Yazıyorum."* demişti, *"sonra yazdığımı okuyorum, böylece kimin ne kadar borcu olduğunu unutmuyorum."* Köyde hiç okur yazar yoktu. Köyün imamı Fettah Hoca bile yazı yazamıyordu.

Kemal, anasının Zalanın oğlu üstüne türküsünü sevmesiyle öyle bir coşkuya kapıldı ki... Bu coşku, belleğinden ağıdı sildi. Ertesi sabah uyanınca ağıdı tümüyle unuttuğunu anladı. Demek, unutmamak için, çerçi gibi, yazmak gerekiyordu.

Artık dokuz yaşlarındaydı. Arkadaşı Mehmet, Hemite'ye bir saat uzaklıktaki Burhanlı köyünün ilkokuluna başlamıştı. O da kararını verdi. Okula yazılacak, üç ayda okur yazar olacak, bir daha da söylediklerini unutmayacaktı.

Bir sabah Mehmet'le yola düştüler. Salla Ceyhan ırmağını geçip Burhanlı köyüne vardılar. Köyün öğretmeni Ali Rıza Bey'e:

Kadirli Cumhuriyet İlkokulu'nun ikinci sınıfında (Karşı sayfadaki portre bu fotoğraftan büyütülmüştür)

"Ben okumaya geldim," dedi Kemal.

"Olur. Ama senin ayakkabın, kafa kağıdın var mı?" Yok. *"Kalem defter?"* O da yok. Giyitler de yırtık pırtık...

"Ben üç ayda okur yazar olurum, sana zahmet vermem. Yeminler olsun, üç aydan çok başına bela olmayacağım."

Uzun bir tartışma. Ali Rıza Bey, kafa kağıtsız, ayakkabısız olmayacağını bir türlü anlatamıyordu. Sonunda Kemal'e yirmi beş kuruş verdi: *"Git."* dedi, *"kendine defter kalem al."*

Onu bir sınıfa soktu. Bir de alfabe verdi. Alfabede nar resimleri vardı. Şiirli bir büyüydü bu, Kemal için. Ömründe böylesine rastla-

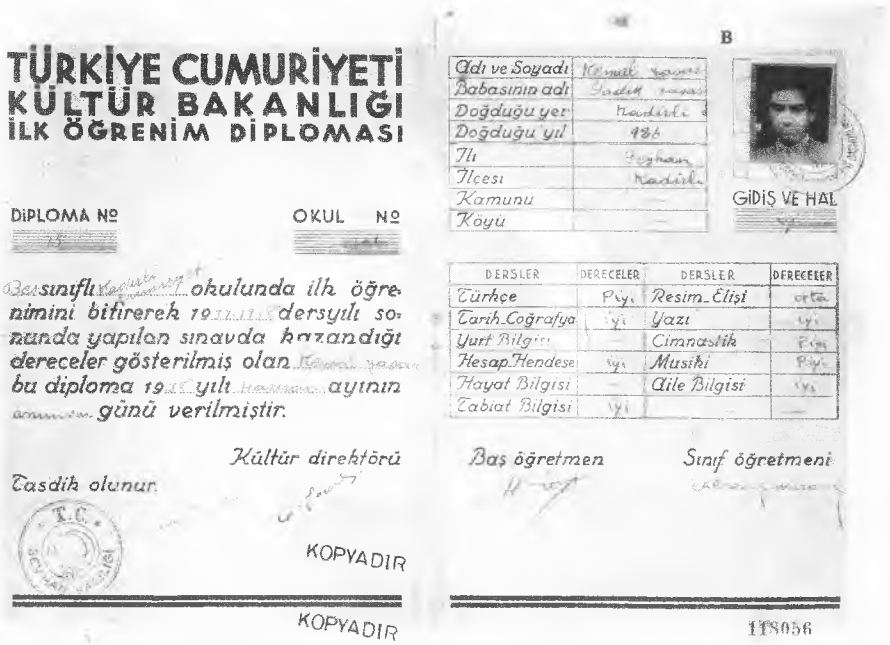

çok çok teşekkür ediyordu. Okur yazar olmuştu, sözünde durmalı, okuldan ayrılmalıydı. Bu sefer öğretmen onu göndermek istemiyordu. Kemal bir yandan diretiyordu, öğretmen bir yandan... Öğretmene gönül borcu vardı, istediğini yaptı, okulda kaldı.

İkinci yıl kasabaya, akrabalarının yanına gitti, ilkokulu orada sürdürdü.

İlkokulun son sınıfındayken, yukarı Toroslardan ünlü destancı Aşık Rahmi geldi. Bir gece Kemal'i onun karşısına çıkardılar. Öğretmeni şair, folklorcu Abdullah Zeki Çukurova da oradaydı. Aşık Rahmi'yle sabaha kadar çakıştılar. Sabahleyin Aşık Rahmi, ona küçük bir saz armağan etti. Öğretmeni çok övündü, neredeyse kutsadı öğrencisini... Aşık Rahmi dedi ki: *"İlkokulu bitirip de diplomanı alınca benim köyüme gel. Seninle birlikte bütün Anadolu'yu köy köy, kasaba kasaba dolaşır, destanlar, türküler söyleriz. Sen de yetişirsin."* Kemal'in Karacaoğlan gibi bir aşık olacağından hiç kuşkusu yoktu...

İlkokulu bitirip de diplomasını alınca, tam bir ay ikircik içinde

TÜRKİYE CUMURİYETİ
KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLK ÖĞRENİM DİPLOMASI

DİPLOMA Nº

OKUL Nº

...sınıflı ... okulunda ilk öğrenimini bitirerek 19... dersyılı sonunda yapılan sınavda kazandığı dereceler gösterilmiş olan ... bu diploma 19... yılı ... ayının ... günü verilmiştir.

Kültür direktörü

Tasdik olunur.

KOPYADIR

KOPYADIR

B

Adı ve Soyadı	Kemal ...
Babasının adı	Sadık ...
Doğduğu yer	Hemite
Doğduğu yıl	1924
İli	Seyhan
İlçesi	Kadirli
Karnunu	
Köyü	

GİDİŞ VE HAL

DERSLER	DERECELER	DERSLER	DERECELER
Türkçe	Pkv.	Resim-Elişi	orta
Tarih-Coğrafya	iyi	Yazı	iyi
Yurt Bilgisi	—	Cimnastik	Pkv.
Hesap-Hendese	iyi	Musiki	Pkv.
Hayat Bilgisi	—	Aile Bilgisi	iyi
Tabiat Bilgisi	iyi		—

Baş öğretmen

Sınıf öğretmeni

118056

kaldı Kemal. Ya Adana'ya ortaokula gidecek, ya da Aşık Rahmi'yle dağların yolunu tutacaktı... Uykusuz geceler geçirdi. Ve ortaokula gitmeyi yeğledi.

Ortaokula nasıl gidecekti, hangi parayla? Evleri birkaç yıl önce kasabaya taşınmıştı, yıkık bir evde oturuyorlardı. Amcası bir ağanın yarıcısı olmuştu. O günlerde bütün aile sıtmadan yatıyordu. Bu durumu bilen öğretmeni Abdullah Zeki Çukurova, kasabanın zenginlerinden para toplamış. Kemal, bu parayı kabul edemezdi. O, Abdale Zeyniki'nin diz çöküp destanlar söylediği bir evdendi. Durumu amcasına anlattı. O da aynı gerekçeyle parayı almasına karşıydı. Evde kalan tek tosunu Kemal'e verdi: *"Bunu al da sat ve Adana'ya*

git, mademki istiyorsun o kadar okumayı."

Tosunu beş liraya sattı, öğretmenine yakalanmamak için yaya olarak yola koyuldu. Yüz beş kilometrelik Kadirli-Adana yolunu aşıp Adana'ya vardığında ayakları şişmişti. Kendini demiryolu istasyonunda buldu. İlk olarak elektrik görüyordu. Bir elektrik direğinin dibine oturup dinlendi. Şimdiye kadar, bu gür ışığa şaşırdığı kadar hiçbir şeye şaşırmamıştı. Oradan kalktı, ırmak boyunca şehrin içinde yürüdü. Bir sinemaya geldi. "Mücrim Çocuk" diye bir film oynuyordu. Hiç de film görmemişti. Gece yarısına kadar seyretti.

Denizi gördüğünde hiç şaşırmayacaktı. Yıllar sonra, on yedi yaşında gördü denizi. Pamuk tarlalarında işçiydi. Biraz para biriktirdi, trene binip Mersin'e gitti. Sabahtan akşama kadar kıyısında oturup denizi seyretti...

1939'da ortaokulun son sınıfından ayrıldı, 1941'de "tasdikname"sini aldı. Pek çok işe girip çıktı. Ayakkabıcı çıraklığı yaptı, bir bostanda kavun karpuz bekçiliği yaptı. Traktör sürücülüğü, batos ırgatlığı, su bekçiliği, ırgat katipliği, çiftliklerde katiplik, amele başılık, inşaat kontrol memurluğu, vekil öğretmenlik...

Bahçe Köyünün Kemal Muallimi

1941-1942 öğretim yılı...

Kemal, Hemite köyüne komşu Bahçe köyünde öğremen. Daha doğrusu, öğretmen vekili.

Okulun beş sınıfını da "Kemal Muallim" okutuyor. Beş altı kilo-

Idarna Ortaokulu'nda Türkçe öğretmeni Süleyman Sabrı Tarla

metre uzaklıktaki çevre köylerin çocukları da buraya geliyorlar. Kazmaca'dan, Kırmacılı'dan, Kesmeburun'dan, Sarpınağzı'ndan, Babaoğlanlı'dan...

Kemal Muallim öğrencilerini çokça azarlıyor ya, hiç dövmüyor. Derslerde çok şakacı... Topladığı türkülerin kimisini sınıflarda da öğretiyor. Örneğin Kozanoğlu ağıdını, "Menevşe buldum derede" diye başlayan türküyü... Tanıdığı destancıları, aşıkları okula getiriyor, çaldırıp söyletiyor. Öğrenciler çok hoşlanıyorlar bundan.

Dergiler de getirtiyor okula. Halkevi dergileri, sanat dergileri... Kimisinde kendi şiirleri yayımlanıyor.

Köylerde, Birinci Dünya Savaşı'na katılanlar var. Kemal, öğrencilerine ödev veriyor: "Onları konuşturun, anlattıklarını yazın."

Bir "müsamere" hazırlıyor: "Yarım Osman." Oyunun başkişisi Yarım Osman'ı kendisi oynuyor, öbür rolleri köyün gençlerine dağıtıyor. Köylüler ilk kez "tiyatro" görüyorlar. Köylüler arasında yıllarca konuşulacak bir "olay" bu...

Yalnız bu mu konuşuluyor köylüler arasında? Köyün kızları, kendi aralarında "Kemal Muallim"den söz ediyorlar. Çoğu bu uzun boylu, yakışıklı gence vurgun. Kimi zaman giydiği kara parlak bezden Adana şalvarı da ona çok yakışıyor.

İlk aşkı, o döneme rastlıyor. Bu konuya girmek istemiyor...

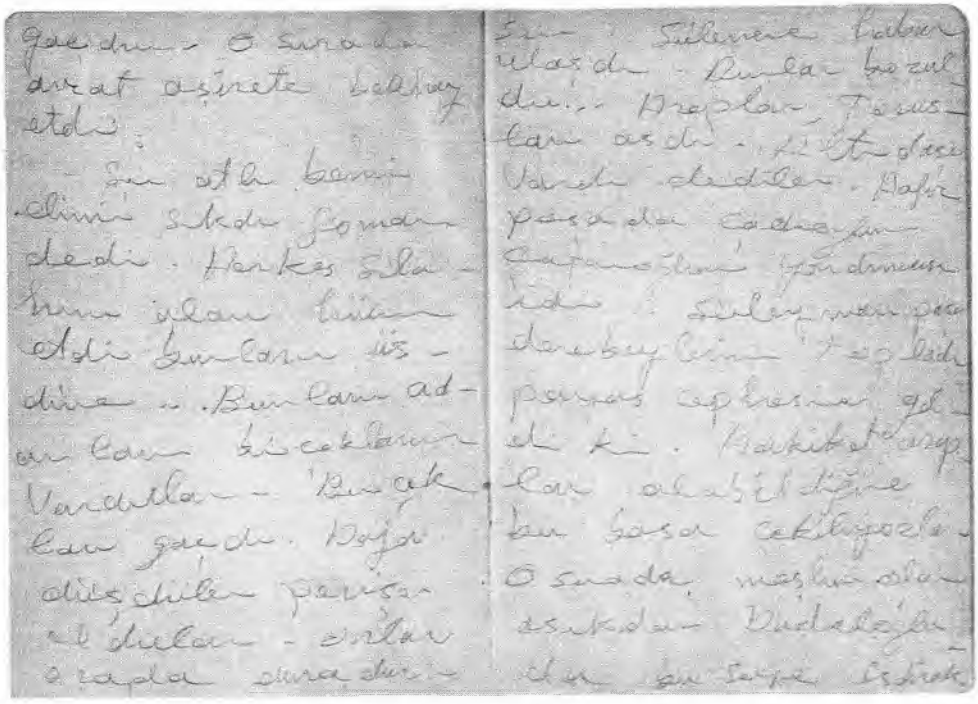
Yıl sonunda "veda konuşması" yaptığında, okulun tüm kız öğrencileri ağlıyor...

Öğrencilerinden dördü öğretmen, biri imam, biri memur oldu. Öğretmenlerden ikisi yükseköğretim yaptılar. Yukarıdaki bilgileri, bunlardan biri olan Osman Nuri Poyrazoğlu veriyor *("İçimizden Biri: 19 Yaşında Bir Yaşar Kemal", Yaşar Kemal Günleri, Edebiyatçılar Derneği, Ankara 1993, s. 103-106).*

Şimdi de Yaşar Kemal'in bellek gücünü yansıtan bir başka öğrencisine, Coşkun Seyhanlı'ya başvuralım *("Hocam Yaşar Kemal", Sanat Olayı, "Okurun Sayfası", S.4, Nisan 1981).*

Komşu köylerden birinden bir küçük çocuk, Coşkun, köyünün çocukları arasına katılıp yola koyuluyor. Bir gün sonra Bahçe kö-

Folklor derlemeleriyle doldurduğu "Sarı defterler"den birinin sayfaları

yünün ak sıvalı ilkokuluna varıyorlar. Okul açılalı birkaç hafta olmuş... "Muallim" onlara doğru geliyor. Parmağıyla Coşkun'u gösteriyor, "gel," diyor. Çocuk korkuyor. Dayak yiyeceğini sanıyor. "Babam yanımda olsaydı," diye geçiriyor içinden. Korkarak yaklaşıyor öğretmene...

Kemal Muallim, sağ eliyle sol kulağını tutuyor Coşkun'un, ikiye katlıyor:

"Anasının avutamadığı, babasının büyütemediği hep gelmiş!"

Sonra adını soruyor, sırtını sıvazlıyor.

Çocuk anlıyor ki, öğretmen kendisini sevdi. Korkusu geçiyor,

yürek atışları seyrekleşiyor, içine bahar doluyor.

Sınıfa girdiklerinde, tahtaya BABA yazıp son heceyi kapatarak, "Kim okuyacak?" diye soruyor. Coşkun'un küçük eli havada. "Oku," diyor öğretmen. "BA." Elini kaldırıyor. "BABA.' Övücü sözler söylüyor, daha çok seviyor onu...

Yıl, 1964. O küçük öğrenci, şimdi Gaziantep Kız Ortaokulu'nda öğretmen. Yaşar Kemal'in kente geldiğini öğrenince, öğretmenini arayıp soruşturuyor; onu dostlarıyla söyleşirken buluyor. Yaşar Kemal, öğrencisini karşısında görünce hemen tanıyor ve diyor ki:

"Gel bakalım anasının avutamadığı, babasının büyütemediği!"

Adana'da "Dostluklar" vardı

Ağıtlar, tekerlemeler derliyordu. Şiirler yazıyordu. Adana Halkevi'nin dergisi ***"Görüşler"***de, ortaokuldan Türkçe öğretmeni Süleyman Şahin Tar'ın çıkardığı ***"Çığ"***da, İzmir'de yayımlanan ***"Kovan"***da, ***"Ülkü"***de, ***"Millet"***te, ***"Başpınar"***da yayımlanıyordu şiirleri...

Çukurova'da sürekli dolaştığı, bir de köylülerle ilişki kurmayı iyi bildiği için, sözlü halk edebiyatı hazinelerinin yığın yığın durduğu o kapalı kutuyu açması kolay oluyordu. Bir köye gittiğinde, Köroğlu anlatmakla işe girişiyordu. Köylü, "Aşık Kemal gelmiş," diye başında toplanıyordu. Anlatıp bitirince, "Şimdi de siz anlatın bakalım," diyor ve ne anlatırlarsa defterine geçiriyordu. O yılların defterleri de evlere şenlikti. Kötü kağıtlı, zevksiz kapaklı... Sarı defterler, bloknot-

lar, çizgili okul defterleri, cep defterleri... En çok ağıtlara önem veriyordu. Kadınlar da nazlanmadan, bildikleri ağıtları birbiri ardınca Aşık Kemal'e söylüyorlardı.

Aşık Kemal olmaktan çoktan vazgeçmişti; o yılların geçerlikteki anlayışına uygun şiirler yazıyordu. Doğrusu, kötü şiirler de değildi bunlar...

İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı. İstanbul'daki, Ankara'daki sıkıyönetimin astığı astık, kestiği kestikti. Yazarları, aydınları Anadolu'ya sürüyorlardı. Arif Dino ile Abidin Dino da "sürgün" olarak geldiler Adana'ya, dedeleri Abidin Paşa'nın valilik yaptığı kente. Abidin Dino'nun eşi Güzin Dino da...

Kemal, önce Arif Dino'yla tanıştı, sonra Abidin Dino'yla...

Arif Dino'yla Adana Halkevi'nin bahçesinde tanıştılar. O gün sonu gelmez bir coşkuyla folklor derlemelerini anlattı, şiirler yazdığını söyledi, geleceğe yönelik tasarılarından söz etti. Çok güneş vardı. Arif Bey sıcak güneşin altında sereserpe oturmuş, gözlerini kısmış, derin düşüncelere dalmıştı. Gözlükleri de, her zaman olduğu gibi alnındaydı. Karşısındaki kara kuru genci, dalgınlığından sıyrılarak, ilgiyle dinledi. Hemen resim dersi vermeye başladı Kemal'e.

Sonra Abidin Dino ile tanıştı. Onu, "Ses"ten, başka dergilerden biliyordu. Ressamdı, yazardı, sinemacıydı. Arif Dino da ressamdı, şairdi. Fransız şairi Rimbaud'yu ezbere bilirdi. Büyük olasılıkla, bütün şiirlerini... Onların dostluğu, Göğceli için vazgeçilmez bir tut-

ku oldu. Deyiş yerindeyse, Dino'lar estetik öğretmeni oldular ona. Ama bu gencin estetik beğenisine de hayran kaldılar. Dostluklar, ölümlere değin sürdü. Arif Dino'yla on yedi yıl, Abidin Dino'yla elli üç yıl...

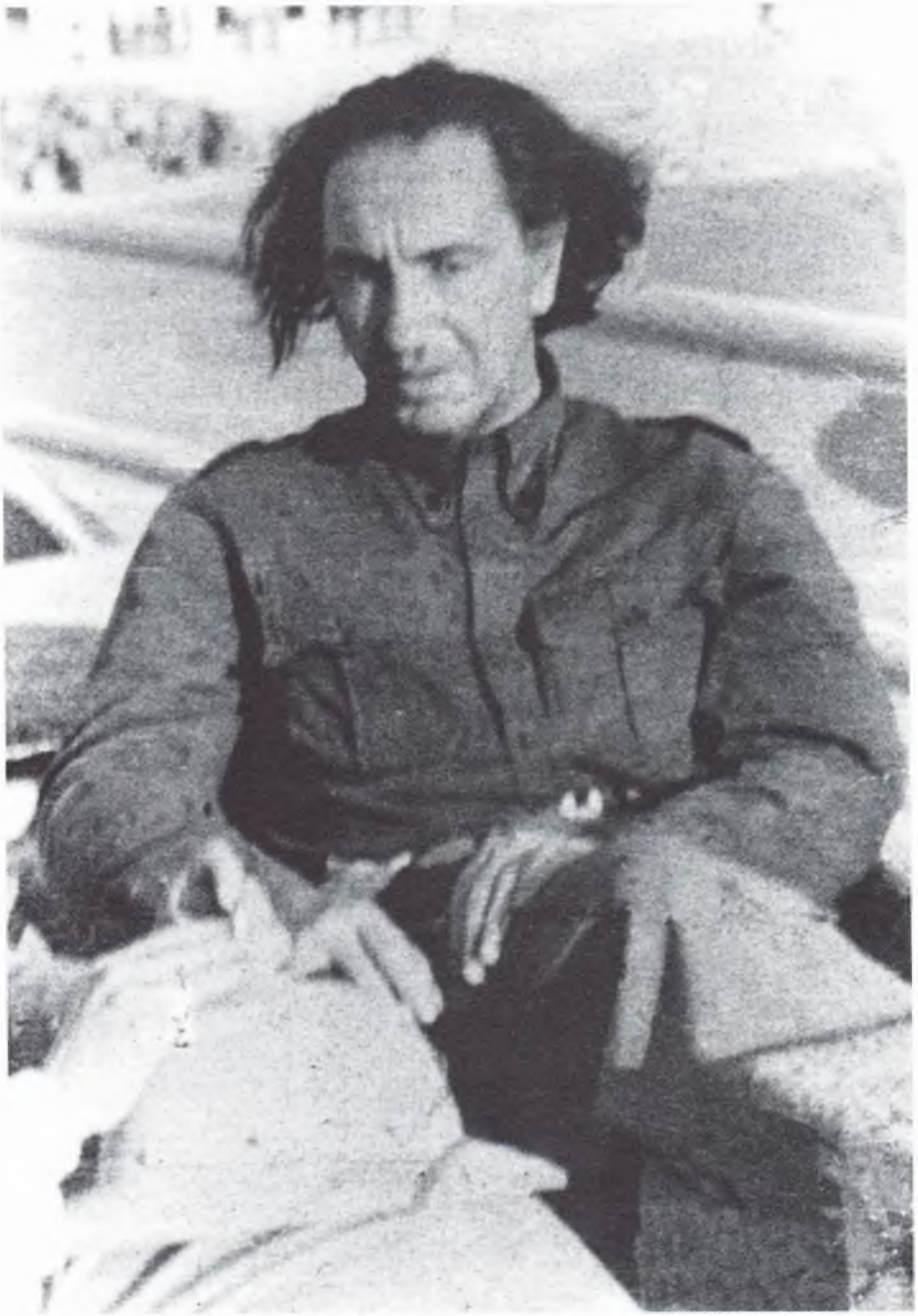
Abidin Dino, kırk yıl sonra şöyle anlatacaktı Kemal'i *(Milliyet Sanat Dergisi, 5 Şubat 1979)*:

"Gözümüzün önüne, bir deri bir kemik, köylü delikanlının biri çıkacak. Adı Kemal Sadık Göğceli. Hemite köyünden gelmedir. Dağ bayır dinlemez, köyünden, dağ köylerinden, obalardan, ovalardan, kasabalardan ikide birde kopup kopup gelir Adana'ya, çöker önümüze, ağıtlar, türküler, destanlar serer buruşuk sarı kağıtlar üstüne yazılmış. (...)

Her getirdiği söz yumağı akıllara durgunluktu. Dehşetli acı, dehşetli güzel. Delikanlı, köylü usulü büzülüp çöküyor, ya da bir duvara sırtını veriyor ve izliyordu şaşkınlığımızı, hınzır ve sevinçli. Halkın yarattığı büyülü sözler bizi duygulandırdıkça, sardıkça,

Adana sürgünü Abidin Dino, eşi Güzin'le

Arif Dino. Adana'daki sürgünlük yıllarında

coşturdukça delikanlının sipsivri yüzünde, burgu burgu cin gibi bakışında koskocaman bir sevinç beliriyor, bir kahkaha atıyordu. Ağıtları toplamak, ölümle kavgaya tutuşmak gibi bir şeydi. Yitebilecek olanla, yitenle, ölümle, yok olmakla bir yarışma.

Kurtarmak gerekti Çukurova ve Toros doğasının, insanının söz serüvenini.

Söz sözden ötedir elbet, önemli olan sözlerin yaşantı gücü, kavga gücü, düş gücü. Göğceli de sezinliyordu bunu besbelli ve bu yüzden kilometrelerce yürüyüp, dağ bayır koşup ne kurtarırsa kârdır kuralınca, önce ağıtları, sonra türküleri, koşmaları, destanları, Çukurova'nın tüm uyaklı uyaksız söz çeşitlerini, tekerlemelerini, küfürlerini 'avlıyordu'. Folklor derlemesi filan değildi bu iş, hayat memat işiydi, özbeöz malını kurtarıyordu Çukurova'nın, sorumluydu kurda kuşa karşı, şaka değil. Biliyordu ki gün gelir, sigaya çekerler adamı, 'lan hırpo, nerdeydin, neden yazmadın bizi?' Böylece söz avlıyordu Toros eteklerinde, Gavurdağı'nda, ormanlarda, bataklıklarda, pirinç tarlalarında, nadaslarda, felhanlarda. Bunu yapabilmek için Göğceli yürüyordu tabana kuvvet, boyuna yürüyordu, topladığı dizelerle yürümek arasında doğrudan bir ilişki vardı. Bir sözcük on adım, bin adım karşılığı, bir tümce kilometreler karşılığı olabilirdi yerine göre. (...)

Ona 'Türküler Müfettişi' adını takmıştım."

İşte o yıllarda Halkevleri Genel Başkanı Ferit Celal Güven'le de

tanıştı o bir deri bir kemik delikanlı... Ferit Celal, ağıt derlemelerinin 1943'te ***"Ağıtlar I"*** başlığıyla Adana Halkevi yayınları arasında çıkmasını sağladı. Ağıtların özgün ve önemli bir halk edebiyatı türü olduğu, ilk kez, yirmi yaşındaki Kemal Sadık Göğceli'nin bu kitabıyla ortaya konuluyor, folklor araştırmacılarının dikkati çekiliyordu.

Adana Halkevi İdare Heyeti Reisliği'nden 1167 sayılı, 21 Ekim 1944 tarihli belgeyi almıştı. Bu, işini kolaylaştırıyor, birtakım baskılara karşı bir güvence oluyordu.

Kemal, o günlerde Adana'daki Ramazanoğlu Kütüphanesi'nde çalışıyordu. Kütüphanede yatıp kalkıyor, durmadan okuyordu. Oraya Halkevi Başkanı olan genç doktor Kemal Satır aldırmıştı onu. Satır sonradan politikaya atılacak, İsmet İnönü kabinelerinde bakanlık yapacak, bir ara başbakan yardımcılığında bulunacaktı.

Raşit Kemali Öğütçü, Bursa Cezaevi'nden, büyük şair Nazım Hikmet'in yanından çıkıp gelmişti. Şiiri bırakmış, öyküye, romana yönelmişti. İlk öyküleri de İstanbul'da çıkan dergilerde yayımlanmıştı. İlerde, Orhan Kemal adıyla başarılı yapıtlar verecekti.

Yakın bir gelecekte -yeni adlarıyla!- Türk romancılığında ve öykücülüğünde önemli yerler edinecek iki gencin yolları işte o sıralar kesişti. 1943'te...

Şair Şükrü Enis Regü, bir gün yanında Raşit Kemali'yle Ramazanoğlu Kütüphanesi'ne geldi, onları tanıştırdı. Kemal Sadık, onun adına dergilerde rastlamıştı.

C. H. P.
ADANA HALKEVİ
İdare Heyeti Reisliği

1167

Adana
21/10/944

Adana Halkevi tarafından verilen vesikadır.

Halkevimiz elemanlarından olup bu defa folklör derlemesine memur edilen Kemal Sadık Göğceliye Kaza,Nahiye ve Köylerde lâzım gelen kolaylığın gösterilmesini Saygılarımla rica ederim.

Adana Halkevi Reisi
Eczacı H[illegible] Arsoy

ADANA HALKEVİ REİSİ

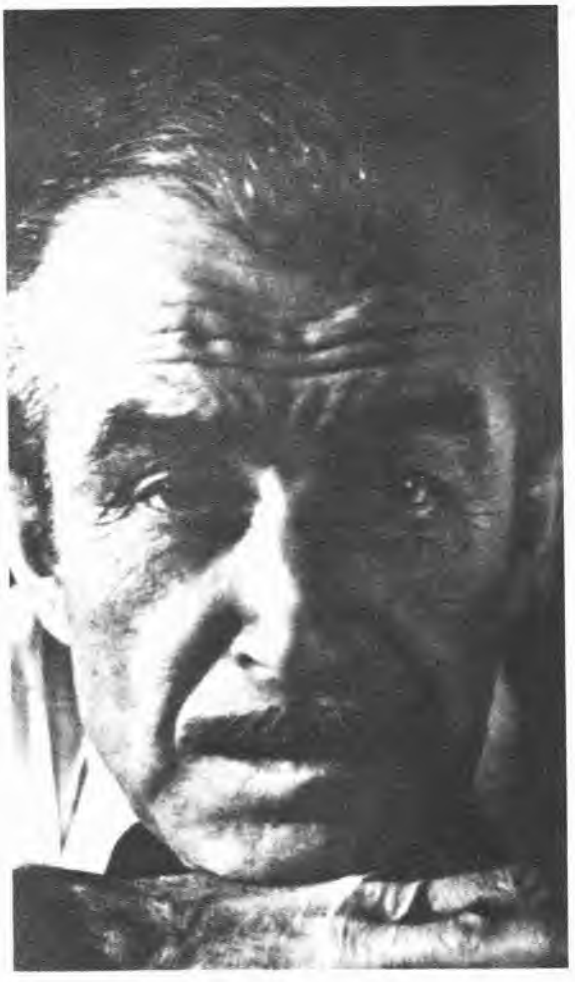
Raşit, Balzac'ın Goriot Baba'sını istedi. Kütüphaneden dışarı kitap verilmiyordu. Kemal müdüre gitti, kitabı on beş günlüğüne alıp Raşit'e verdi

Dostlukları çok geçmeden, hemen her gün buluşacak denli ilerledi.

Burada, İlhan Selçuk'un o yıllara ilişkin tanıklığına başvuralım: Çarpıcı bir özelliği vardı Adana'nın. Bacak kadar çocuklar, birbirlerinin Allahına küfrediyorlardı. Adana ağzı, etkileyici bir ağızdı. Sonra Adana barları, sinemaları, şalgam suyu, şekerkamışı, açık şişe şarabı, karsambacı (buzla ve vişne suyuyla yapılan bir içecek)... Bir

de, bütün bunların dışında, Adana'nın dostlukları ve arkadaşlıkları!... Yani, insanlar arasındaki dostluk ve dayanışma... Adana'nın insancıl, insan sevgisine dayanan kültürü...

Kemal, askerlik dönüşünde, 1948'de, ilk hikayesi "Bebek"i okuduğunda Raşit Kemali çok şaşırdı, Ümit Yaşar Oğuzcan da yanlarındaydı. Meyhaneye gidip bunu kutlamak gerekiyordu ya, paraları yoktu. Raşit ceplerini karıştırıp bir şişe şarap parasını denkleştirdi. Soluğu meyhanede aldılar...

Orhan Kemal

Bir süre sonra Kemal'in başına çok işler geldi. Hapishaneye girdi çıktı. Raşit Kemali'yi de Verem Savaş Derneği'ndeki katipliğinden atmışlardı, 105 lira aylığı kesilmişti. Çukurova, artık yaşanacak bir yer olmaktan çıkmıştı onlar için. İstanbul'a gitmeye karar verdiler. Yıl, 1951...

Ne yaparlardı koca kentte? Neyse ki, Raşit'in eline

"büyükçe" bir para geçmişti: 600 lira! Babası Abdülkadir Kemali Bey ölünce, payına bu kadar miras düşmüştü.

İşte bu parayla sebzecilik yapacaklardı. Önce bir araba alacaklardı. Halden sebzeleri yükleyeceklerdi arabaya... İstanbul'u mahalle mahalle, sokak sokak dolaşıp sebze satacaklardı. Kemal, İstanbul'u iyi biliyordu. Bir iki yıl önce gelmiş, Gaz Şirketi'nde havagazı sayacı okuma memuru olarak bir süre çalışmış, kentin girdisini çıktısını öğrenmişti.

Sebze arabasını güçlü kuvvetli olan Kemal sürecek, Raşit de bağıracaktı: "Taze bakla var, enginar var, kabak var, domates var! Taze taze... Zerzevatçı geldi!.."

Kemal, mayıs başlarında İstanbul'daydı... Serüveninin sonrasını biliyoruz...

Dostlukları, Orhan Kemal'in ölümüne kadar, hiç eksilmeden sürdü. Orhan da sonradan Basınköy'de ev aldı, komşu oldular. Arada tartışmalar, çatışmalar da yaşandı elbet. Roman anlayışları değişmişti; bu da düşünsel çatışmalara yol açıyordu. İki dostun arasını açmak isteyen kimi dedikoducular da ellerinden geleni yapıyorlardı. Yine de arkadaşlıkları bozulmadı.

Kabına Sığmayan Delikanlı

Kemal, 1946'da askere gitti. Kayseri'deki askeri hastaneye verildi. Başhekim, Tabib Albay Yusuf Balkan. 1919'da Sivas Kongresi'ne Üniversite adına katılan iki öğrenciden biri. Mustafa Kemal, ***Söy-***

lev'inde, Türk ulusunun hiçbir zaman "manda" kabul etmemesi gerektiğini belirten bu gençleri sevgiyle anıyordu.

Mehmet Ali Aybar da Kayseri'de askerliğini yapıyordu o sıra. Aybar, başhekim Yusuf Balkan'ın arkadaşıydı. Balkan, Nazım Hikmet'in şiirlerinden birçoğunu ezbere okuyordu, elden ele gezen yeni şiirlerini de edinmişti. Aybar, Dr. Yusuf Balkan'la Göğceli'yi tanıştırdı.

Er Kemal Göğceli, Talas'taki, Amerikalılardan kalma boş hastaneye gönderildi. Buradaki erler, boş hastaneyi bekliyorlardı.

Talas'ta tanıştığı iki gencin kitaplığından yararlandı, bol bol okudu. İlk hikayelerini burada yazdı, ilk romanına burada başladı. Önce "Pis Hikaye", sonra "Kızamık" adlı uzun hikaye, ardından "Demir Çarık" romanının ilk bölümleri... Günümüze yalnız "Pis Hikaye" kaldı. Ötekiler polis, candarma baskınlarında gitti...

Askerliğini bitirip Adana'ya dönünce "Bebek"i yazdı, başka hikayeler yazdı...

Uzunca bir süredir de üslup denemeleri yapıyordu. Örneğin, Kadirli'nin yaşlı tapu memuru Abdülhakim Efendi'nin üslubu... Oturdu, sayfalarca onun konuşma üslubuyla yazdı. Bu adam roman yazsa nasıl yazardı. Osmanlıcasıyla, anlatım özellikleriyle.. Kendisine okuduğu zaman, "Nasıl ez-

"Kabına sığmayan delikanlı" yine yolculuğa çıkıyor

ber etmişsin beni," dedi Abdülhakim Efendi.

Sonra Ali İlmi Bilgili... "150'likler"dendi, aftan sonra dönmüş, Kemal'lerin komşusu olmuştu. Babası Fani Bey, Divan şairiydi. Kendisi İstanbul Darülfünunu'nda Şark Edebiyatı müderris muavini (doçent) olmuş, Adana'da Ferda gazetesini çıkarmıştı. Ali İlmi Bey roman yazsaydı, nasıl yazardı? Abdülhak Şinasi üslubuna benzer bir üslup kullanırdı herhalde. Onu da taklit etti. Sonra bir köylüyü, bir işçiyi, bir Alevi dedesini... Dağlardan gelmiş Tanır Ağa'nın hikayesini... Ahmet Doğan'ın hikayesini ki, beş yüz sayfaya yakın...

Yazıyordu, derliyordu... Ve kabına sığamıyordu...

Çukurova'nın doğası kanına iliklerine işlemişti ya, yazı dünyası da aynı yeğinlikle çekiyordu onu... Büyük kentlere gitmek, yazılarını okuduğu yazarlarla tanışmak, dostluklar kurmak istiyordu. Abidin Bey'in, Arif Bey'in dostlukları büyük kazanımlar sağlamıştı ona; bu örnekten yola çıkıyordu...

Birkaç kez Ankara'ya gitti, birçok kişiyle tanıştı. Kimisiyle yıldızı barıştı, kimisinin üstten bakan tavırlarını içine hiç mi hiç sindiremedi.

Azra Erhat'la böyle tanıştı.

Yine 1940'lı yıllardan biri. Günlerden ya çarşamba, ya cuma. Doçent Azra Erhat, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde dersini vermiş, kapıdan çıkıyor. Dalgın... Araları çimle döşeli büyük taş dörtgenlerine basa basa, gözleri yerde, yürüyor.

Kemal de ona doğru gidiyor. Azra, sonradan, "ince uzun bir genç" diye anımsayacak. Görüntüsü toprak rengi boz, kılığı başka, öğrencilere benzemiyor. Geniş bir pantolon ya da şalvar giymiş. "Taşralı" olduğu hemen anlaşılıyor.

Yolunu saptırmaya çalışırken ince uzun genç yaklaşıyor yanına. Azra duruyor ister istemez. Karşısındaki çekingen konuşuyor:

"Ben Kemal Sadık Göğceli'yim. Abidin Bey gönderdi. Güzin Hanımın selamı var. Benim ***Ağıtlar***'ı almışsınızdır. Okudunuz benim Ağıtlar'ı, tanıyorsunuz beni."

Ağıtlar'ı duygulanarak okumuştu Azra. Yeni bir dünya keşfetmişti. Göğceli'ye "Haydi gelin evime gidelim," deyiverdi.

Fakülte yolunun sonuna gelmişlerdi, kaldırıma çıkıyorlardı. Azra düşünüyordu: "Caddede yürüyecek miyim bu köylü çocuğuyla? Biri görür de kiminle dolaşıyor Doçent Azra Erhat diye soracak olursa? Ağıtlar toplayan Çukurova köylüsüyle, Kadirlili Göğceli'yle, derim. Bundan övünç duyarım. İşte, hiçbir doğrudan ilişkim olmayan Anadolu'nun toprak kokan köylüsüyle alışverişim başlıyor..."

Sıhhiye'den Kızılay'a, Karanfil Sokağı'ndaki evine kadar yürüdüler. Göğceli Abidin'i, Güzin'i, Adana'da nasıl yaşadıklarını anlattı. Onu, Azra'yı, çok iyi tanıyordu. Bunu vurgulamak istermiş gibi, bol bol sözünü etti yanındaki kadının.

Yirmi dakikalık yürüyüşten sonra eve vardıklarında dostlukları perçinlenmişti. Azra'ya, bu yirmi küsur yaşındaki genç, kırk yıllık

tanış gibi geliyordu. Göğceli, sımsıcak dostluklar kurma becerisini "Yaşar Kemal" olduktan sonra da gösterecekti. Halk arasında bu beceriyi gösterip kendisini herkese sevdirenler için "onda şeytan tüyü var" denir. Evet, Göğceli'de şeytan tüyü vardı...

Evde çay yaptılar. Tam içmeye oturduklarında, Azra'nın piyanist arkadaşı Roji Sabo geldi. Roji şaşırdı. Yadırgadı karayağız genci. Göğceli de bunu sezdi. Birden değişiverdi. Sertleşti, sevimliliği bir yana bıraktı...

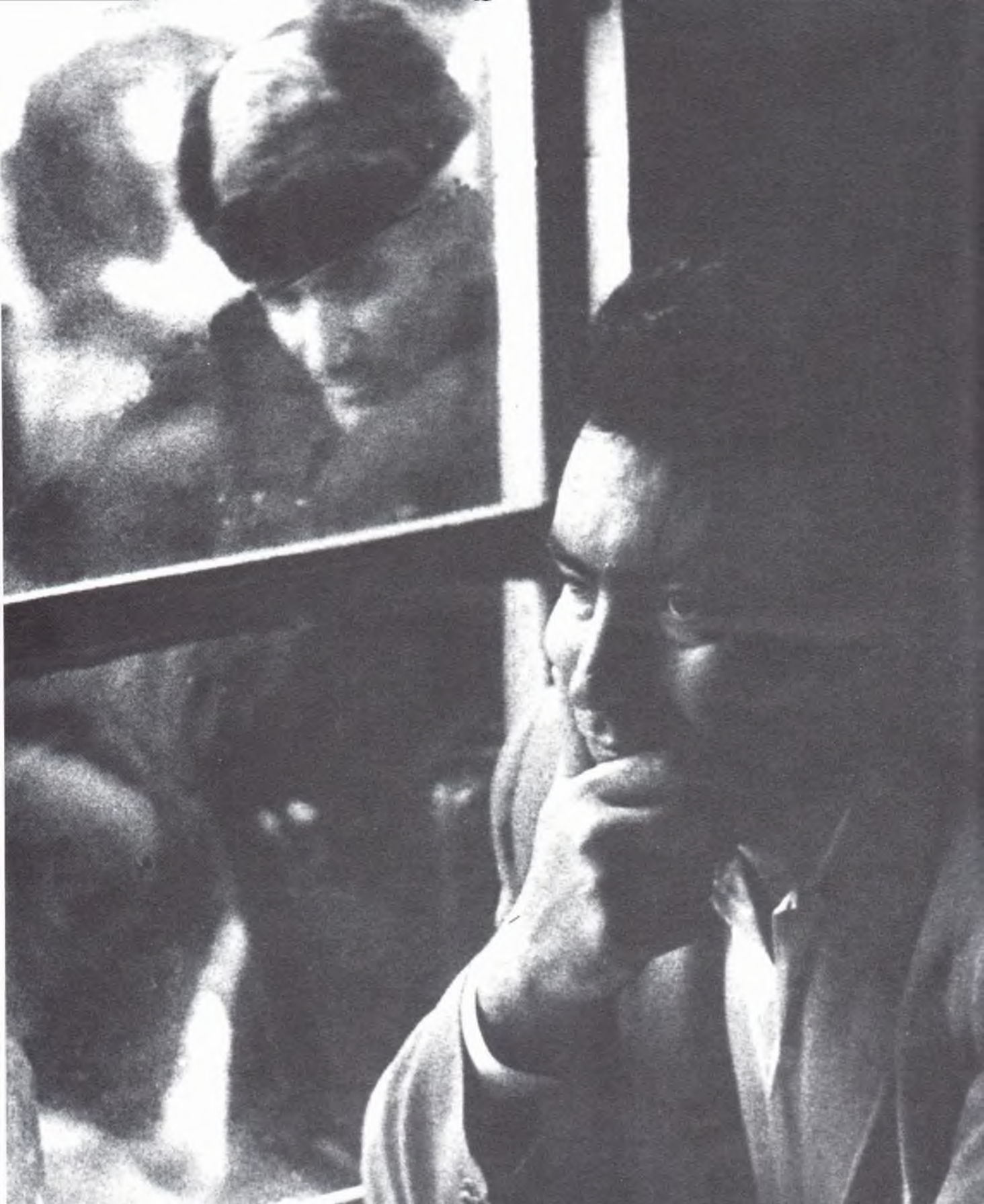
Neyse ki biraz sonra yabancılıklar, yadırgamalar kalktı aradan. Göğceli'nin dili yine açıldı. Yazdığı "Pis Hikaye"den söz ediyordu. Abidin Bey'in bu ilk hikayesini çok beğendiğini anlatıyor, övünüyordu. Folklor derlemelerinden de söz açtı. Yalnız ağıtlar, tekerlemeler derlememiş, ne bulduysa yazıya geçirmişti.

Ataç'ı göreceğini söyledi. Sabo'yu bile tanıyordu. Abidin Bey'den, Güzin Hanım'dan duymuş olmalıydı...

Güzin ve Abidin Dino, Adana'daki sürgünlük dönemi sona erince, Ankara'ya taşındılar. Göğceli onları, öteki dostlarını görmek, yazı dünyasının soluğunu duymak için, arada bir Ankara'ya geliyordu.

Dino'lar, o dönemin Ankara'sında "cehennemin bucağı" sayılan bir semtte, Maltepe'de yeni kurulmuş bir mahallede oturuyorlardı. Abidin'le Azra, Aristophanes'in ***Barış***'ını çeviriyorlardı. Göğceli onları dinledikten sonra çekinmeden kendi önerilerini söyleyiverirdi. Geceleri de Azra'yı Kızılay'a, Karanfil Sokağı'ndaki evine kadar götürürdü.

Göğceli kekemeliği yenmişti. Şimdi de çarpıntı çekiyordu. O dev gibi delikanlının kalbinde bir rahatsızlığı olmadığı, bunun çocuklukta yaşadığı olaylardan kaynaklanan psikolojik bir şey olduğu besbelliydi. Sonradan da zaman zaman çarpıntı hissine kapılacaktı. Ve bunu da yenecekti...

İnce Memed'in Babası

Üçüncü mevkiden Diyarbakır istasyonunda indi. Gün yeni doğuyordu. Bir faytona bindi, faytoncuya en iyi otele götürmesini söyledi.

Park Oteli'ne yerleşti. Buraya "Naibin Konağı" diyorlardı. Sultan Murat, Bağdat'a giderken bu konakta kalmış. Sonradan yıktırılan bu tarihi yapı, görkemli mimarisiyle göz dolduruyordu. Büyük avlusu, siyah beyaz taşlarla örülmüş duvarları, eyvanı, odaları, tahta işleme tavanlarıyla...

Şehri dolaştıktan sonra otele kapanıyor, arzuhalcilik günlerinden kalma daktilosunu önüne alıp yazıyordu. Yazıyor, yırtıyor, yeniden başlıyordu.

Sonra, daktilosunu, bavulunu otelde bırakıp yayan yapıldak köyleri dolaştı. Diyarbakır'da işini bitirmiş, Van'a geçerken, gönderdiği röportajların gazetede yayımlanıp yayımlanmadığını bilmiyordu hâlâ.

Tuğ'dan Van'a geçmek üzere vapura binmişti. Güvertede bir askeri doktor vardı, yanında da bir tomar Cumhuriyet. Doktor gazetenin birini açmış okuyordu. Birinci sayfada adını gördü!.. Sevinçten uçarak doktorun yanına koştu:

"Gazeteye bakabilir miyim yüzbaşım?" diye sordu heyecanla.

Yüzbaşı şaşırdı. İşi anlattı.

"Siz Yaşar Kemal'siniz değil mi?"

"Evet," diyerek gazetelere saldırdı.

Gönderdiği röportajların tümü, "Anadolu Notları" genel başlığı altında çıkmıştı. Hepsini okudu.

Yüzbaşı onun heyecanını şaşkınlıkla izliyordu. Bunun nedenini anlatmak zorunda kaldı. Eğer röportajları yayımlanmasaydı, Erciş'teki akrabalarının yanına gidecek, orada arzuhalcilik yapacak, Cumhuriyet'e borcunu ödeyecekti.

Van'ı, Van Kalesi'ni dolaştı, köylere çıktı. Babasının köyü Ernis'e

Cumhuriyet gazetesinin vermiş olduğu kimlik kartı

de gidip ilk kez oradaki akrabalarını gördü.

İstanbul'a döndüğünde, röportajlarının ses getirdiğini anladı. Birçok kişi, artık -yeni- adını biliyordu.

Çukurova'da yaşadığı baskıların burada da sürebileceğini düşünerek, Kemal Sadık Göğceli imzasını koymamıştı röportajlarına. Artık Yaşar Kemal'di...

1953'te, o yıl polis olmuş ortaokuldan bir arkadaşı, onun Kemal Sadık Göğceli olduğunu anlayınca, alıp Sirkeci'deki Sansaryan Hanı'na (Emniyet Müdürlüğü'ne) götürecekti. Orada sabahın dördüne kadar tutacaklar, sonra da gazeteci Yaşar Kemal olduğunu anlayınca özür dileyip bırakacaklardı.

Diyarbakır'dan İstanbul'a dönünce doğru Doğan Nadiye gitti, yeni röportajlarını vermek için. Doğan Nadi, Nazım Ulusay'a gönderdi. Nazım Bey büyük masasında çalışıyordu.

"Ne istiyorsunuz?" dedi.

"Efendim, röportajları getirdim."

Telaşla adını söylemeyi unutmuştu. Ya da söylemiş de, Nazım Bey duymamıştı.

"Biz röportaj yayımlamıyoruz delikanlı," dedi, kağıtlarına eğildi.

"Efendim, benim röportajlarımı yayımlayacaksınız sanıyorum."

Nazım Bey başını kaldırdı, karşısındaki genci şöyle bir süzdü:

"Sen Yaşar Kemal olmayasın?"

"Benim."

Ayağa kalktı, heyecanla elini sıktı. Röportajları ilk o okumuş, o koymuştu gazeteye. Yaşar Kemal'e övgüler yağdırdı. Atıf Sakar, Ömer Sami Coşar da aynı odada çalışıyorlardı. Onlar da kutladılar perişan kılıklı genci.

Röportaj yapmaya, Kadirli'den geldiği kılıkla gitmiş, aynı kılıkla dönmüştü İstanbul'a. Bir giyit almak aklına bile gelmiyordu.

Birkaç gün sonra Nadir Nadi çağırdı. Kutladı, *"otur bakalım,"* dedi. Biraz sonra sordu:

"Paranın hepsini harcadın mı?"

"Üç yüz lira harcadım. Bin iki yüz lira daha duruyor. Nereye götürüp vereyim, diye size soracaktım."

"Kimseye verme. Git kendine bir elbise al."

Sirkeci'ye inip Atalar mağazasından kahverengi bir pantolon, sarı bir gömlek aldı. Don, atlet, çorap, ayakkabı da... Bir de gidip traş oldu...

On beş gün sonra Gaziantep'e, kaçakçılık röportajına gönderildi.

"Bir Gazetecinin Şanlı Hizmeti"

1950'li yıllar boyunca Yaşar Kemal İstanbul'da, Anadolu'da koşuşturup durdu.

Cumhuriyet'te "Ağır işçi" adını takmışlardı ona. Eskişehir'de deprem mi oldu, Yaşar Kemal orada. Felaketi halkla birlikte derinliğine yaşıyor, on üç günlük bir röportaj dizisi hazırlıyor.

Ya da otobüsle Anadolu'yu dolaşıyor. Günlerce süren bir röportaj dizisi daha...

Beyoğlu'nda yeni yıla giriyor, 31 Aralık 1951

Amasya'yı sel mi bastı? Yaşar Kemal, hemen sel suları altındaki Amasya'nın yolunu tutuyor. Ve üç gün süren bir dizi röportaj...

Bir buçuk ay sonra Samsun'da... Ambar yolcularıyla birlikte İstanbul'a geliyor, vapurla...

İster otobüs, ister vapur... Karayolları, demiryolları yeterli olmayan Türkiye'de yoksullar, çağdışı koşullar altında günlerce süren yolculuklara katlanmak zorundalar. Bilinen, ama hiç yazılmamış gerçekler bunlar...

Ertesi yıl yine Doğu'ya gidiyor ve bu kez bilinmeyen gerçekleri yazıyor: "Doğu'da İnanılmaz Şeyler Gördüm", "Marağa İnsanları".

İstanbul'da kısa röportajlar yapıyor. Sözgelimi, iki sayfada Sait

"Sünger Avcıları" reportajında Hasan Cevri Kaptan'la. 1953. Foto. Limasollu Naci

Faik'in başarılı bir portresini çiziyor.

Gazetenin ekinde kısa hikayeleri yayımlanıyor: "Yatak", "Keçi", "Hacının Saati"... Uzun hikayesi "Dükkancı", beş gün süreyle tefrika ediliyor.

Babıali'nin eski harflerle yazmaya alışmış köşe yazarları, bu alışkanlıklarını bırakmıyorlar. Onların yazılarını sökmeye alışmış operatörler (dizgiciler) var. Biraz daha genç kuşak, yazıları, haberleri elyazısıyla yazıyor. Daktilo, gazetecilerin kullandıkları bir araç değil henüz. Telefonla konuşmak, hele şehirler arası konuşmak, bir çile...

Gazetedeki herkes, yazılarını çatır çatır daktiloyla yazan Yaşar Kemal'i şaşkınlıkla izliyor. Yalnız Cumhuriyet'te de değil. Öteki gazetelerde de, bir olaymışçasına, Yaşar Kemal'in yazılarını daktiloyla yazdığından söz ediliyor.

Burada bir parantez açalım. Yaşar Kemal, romanlarını önce elyazısıyla yazar. İri harflerle. Kurşunkalemle. Bir iki sözcüğü değiştirmesi gerektiğinde, silgiyle siler. Daha fazla değişiklik yapmak istediğinde o sayfayı yırtıp atar, yeniden yazar. Bunlar daktilo edilir. Bir süre geçtikten sonra romanını baştan sona okur, beğenmediği bölümleri, sayfaları bir daha yazar. Üstü çizilip düzeltilmiş sayfaya dayanamaz. Dizgi yanlışlarına da... Roman ya da hikaye yazmıyorsa eğer, doğrudan doğruya daktiloyla yazar.

Cumhuriyet'ın "Ağır işçi"si, "Memleket Haberleri"ne de bakıyor. Bugünkü terimle, "Servis Şefi". Anadolu'daki muhabirler ona bağlı.

Cumhuriyet gazetesinin röportaj yazarı Yaşar Kemal Ege'de "Sünger Avcıları" röportajında üstte ve Güneydoğu Anadolu'da altta.

Güneydoğu Anadolu'da

Bu muhabirlerin telefonla verdikleri kimi haberler, gazetecilikte "haber tekniği" denilen anlatım kalıbına uymaz; yeniden yazılması gerekir. Yaşar Kemal, buna hiç alışamadı. O, dilin kalıplaşmasından değil, Türkçenin kalıplardan kurtulmasından yana... Böyle durumlarda, "Vasfiye Bacı"sına başvurur. Rica minnet, haberi Cumhuriyet'in genç muhabiri Vasfiye Özkoçak'a yazdırır.

"Ağır işçi"nin görevlerinden biri de "Yunus Nadi Mükafatı" yarışmasına gönderilen yazıları bir bir okumak, başarısızlarını eleyip başarılı bulduklarının gazetede yayımlanmasını sağlamak, sonra da bunları "jüri"ye sunmak... O dönemde, her yıl ayrı bir dalda, alanda yarışma açılır. Örneğin bir yıl şiir, bir yıl hikaye, bir yıl Kurtuluş Savaşı anıları...

Başka gazetelerden, Cumhuriyet'in verdiği 180 liranın birkaç katı aylık önerilir, gitmez.

Başarılı bir röportaj yazarı olduğu kanıtlanmıştı. 1953'te yeniden

Cumhuriyet gazetesinde arkadaşlarıyla (arkasındaki Ömer Sami Coşar)

Cumhuriyet gazetesinden iki dostu: Elif Naci ve Ömer Sami Coşar'la (üstte), eşi Thilda, evliliklerinin ilk yıllarında

1954 yılında Alanya'da Thilda ile

Foto: Ara Güler

Basınköy'de ilk aylar: 19 Eylül 1963 günü depremden sonra komşularıyla birlikte geceyi sokakta geçirmeye hazırlanıyor

Doğu Anadolu'ya gidip de röportajlarını "Doğu'da İnanılmaz Şeyler Gördüm" başlığı altında yayımlandığında, Hüseyin Cahit Yalçın, Ulus'taki başmakalesine (6 Eylül 1953) "Bir Gazetecinin Şanlı Hizmeti" başlığını atacaktı.

İnce Memed'in Koşulları

Thilda Serero, soylu bir güzellikle derin bir kültürü kaynaştırabilmiş az rastlanır kadınlardan biri. Dedesi Jak Mandil Paşa, Osmanlı sarayının hekimbaşılarından. Babası, bankacı. Birkaç dil bilen Thilda, yabancı bir ajansta çalışıyor. Cumhuriyet'in dış politika yazarı Ömer Sami Coşar'ın bu ajansta da görevi var.

Thilda ile Basınköy'den Menekşe'ye yürüyor (üstte) Foto: Ara Güler –
Alpay Kabacalı ile Menekşe koyunda. Foto: Rasit Gökçeli

Tbilda ile Menekşe'de. Menekşeli dostlarını selamlayarak geziniyorlar. Foto: Ara Güler

Bir gün Ömer Sami, genç arkadaşı Yaşar Kemal'i Tarabya'ya yemeğe çağırdı. Eşi Sara ile Thilda da geldiler. Yaşar Kemal'le Thilda ilk kez orada tanıştılar. Birliktelikleri böyle başladı.

Yaşar Kemal, Beyazıt'ta, bir apartmanın terasındaki üç metrekarelik bir odada oturuyordu. Thilda ile yaşamlarını birleştirince Beşiktaş Serencebey'de küçük bir kat tuttular. Yeni yapılmış, daha her yeri tamamlanmamış bir kat...

Çok geçmeden Thilda'nın işine son verildi. Cumhuriyet'in ödediği 180 lira aylıkla geçinmek hiç de kolay değildi.

İnce Memed romanı, bütün ayrıntılarıyla Yaşar Kemal'in belleğindeydi. Yıllar yılı düşünmüştü. Oturup yazması gerekiyordu.

Yazı işleri müdürü Cevat Fehmi Başkut'tan romanının "tefrikası" hakkı karşılığında bin lira avans aldı ve eve kapanıp yazmaya başladı.

1953 yılının dehşetli kışı İstanbullulara yaşamı zehir ediyordu. Yaşar Kemal'lerin yalnızca bir küçük çini sobası vardı. Odun yakıyorlar, ısınamıyorlardı. Odun bulmak da kolay değildi. Aşağı katın bacası duvarlarının ortasından geçiyordu. Thilda yatağa oturuyor, belini bacanın geçtiği duvara dayıyor, kitap okuyordu.

Yaşar Kemal, elinde Erzurum'dan aldığı kalın eldivenler, İnce Memed'i yazıyordu.

Şubata doğru, Tuna'dan gelen buz parçaları Boğaz'a indi, yeryüzü gökyüzü dondu. İstanbullular Boğaz'da buzların üstüne çıkıp resimler çektirdiler. O karda kıyamette, buz gibi evde, üç ayda İnce

Memed'i bitirdi Yaşar Kemal.

O yıl Kurtuluş'a taşındılar, Miço Apartmanı'na. 1954'te Mecidiyeköy'e geçtiler. Buradaki dutluklar yavaş yavaş ortadan kalkıyor, villalar yapılıyordu. Onlar da bir dostlarının villasına, üst kata taşındılar. 1963 sonbaharında Basınköy'e geçene kadar burada oturdular.

Kentin öbür ucundaki Basınköy kooperatif evleri tamamlanmış değildi. Blokların yapıldığı bölgenin denize doğru kayacağı söyleniyor; burası güvenli bir yer değil, deniyordu. "İskan ruhsatı" verilmiyordu. Kentin merkezi semtlerine ulaşmak, ayrı bir sorundu. Her şeye katlandılar. Giderek Basınköy de kalabalıklaştı; çevrede yeni yapılar, lüks villalar kuruldu. Yaklaşık yirmi beş yıl sonra "iskan" ve "tapu" bile aldılar.

Yirmi beş yıl sonra en üst (dördüncü) kattaki dairesini satıp hemen yandaki blokun en alt iki dairesinden birini aldı Yaşar Kemal. Bahçeyle uğraşmaya başladı, ayağı toprağa bastı...

İlk geldiklerinde Basınköy köy bile değildi. On dakika yürüyor, gecekondular arasından geçip Menekşe'ye iniyordu.

Menekşe'de çok dostlar edindi. Balıkçılar, yoksul ama onurlu insanlar. Balığa çıktı. Bir tekne bile aldı. Menekşe'yi yoğun yaşadı. Ve Menekşe, Menekşe'nin insanları romanlarına, hikayelerine, röportajlarına girdi.

Sonraları Menekşe de çok değişti. O da elini eteğini çekti.

Uzun yürüyüşlere de çıkıyor, yakındaki ormandan geçerek Flor-

ya'ya kadar yürüyordu. Yürümek, roman düşünmek demekti onun için... Romanlarının çatısı, olay örgüsü, kişileri, kişilerinin karakterleri, değişik ayrıntılar bu yürüyüşlerde belirleniyordu. Sonra oturuyor, kolayca yazıyordu.

Bu, Çukurova'da çocukluk, ilkgençlik, gençlik dönemlerinde edinilmiş bır alışkanlıktı. Hatta, alışkanlıktan da öte bir şey... Yürümeyi yazma eyleminin bir parçasına dönüştüren tek romancıydı belki de...

Ve İnce Memed Pazarlıkları...

1952'de hikayeleri Varlık Yayınları'nın "Türk Hikayecileri" dizisinde çıktı. ***"Ağıtlar"*** sayılmazsa, ilk kitabıydı ***"Sarı Sıcak."*** Yaşar Nabi, 1948'de Sait Faik'le başlattığı dizide, o tarihe kadar yalnızca 18 kitap yayımlamıştı. Hikaye dizisinde çok güçbeğenir davranıyordu.

1953'te ***"İnce Memed"***i yazıp bitirince Cumhuriyet'in yayın yönetmeni Cevat Fehmi Başkut'a götürdü. Romanı beğenilirse 1800 lira daha alacak, beğenilmezse aldığı 1000 lira avansı geri ödemek zorunda...

On beş gün sonra sordu:

"Romanı okudunuz mu?"

"Yarıya kadar okudum," dedi Cevat Fehmi.

"Doğru değil okuduğunuz, Cevat Bey."

"Neden doğru değilmiş?"

"Efendim, o romana başlamış olsaydınız, bitirmeden bırakmazdınız."

"Seni şımarık seni! Kendini ne sanıyorsun, daha ilk romanın!"

Yaşar Kemal karşılık vermedi, çıktı. Bir daha da sormadı.

Bir ay sonra Cevat Fehmi odasına çağırdı. Yanında yer gösterdi.

"Haklıymışsın," dedi. *"Önceki gece romanına başladım, ancak bu sabah bitirdim. Elimden bırakamadım."*

Aşık Veysel'le

"Ama Cevat Bey, ben bu romana adımı koymayacağım."

"Neden?"

"Çünkü ben bu romanı para için yazdım. Üstelik de üç ayda. Benim iyi romanlarım bundan sonra yazılacak."

"Adını koyacaksın. Üstelik de o baştaki uzun Çukurova tasvirini çıkarmazsan gene koymam romanını gazeteye."

"Romanımı veremem efendim. Başka gazeteye verir, size borcumu öderim."

"O zaman sen de bu gazeteden gidersin."

"Giderim Cevat Bey."

Ertesi gün Nadir Nadi çağırdı. Ona da romanın başındaki parçayı atmayacağını, romana adını koymayacağını söyledi.

Cevat Fehmi'nin odasına gitti, romanını aldı. Kapıdan çıkarken Cevat Bey arkasından seslendi, *"dur,"* dedi. Geldi, Yaşar Kemal'i kucakladı, öptü, *"güle güle arkadaşım,"* dedi. İkisinin de gözleri yaşarmıştı.

Cevat Fehmi Başbuğ

Foto: Ara Güler

Dünya gazetesinin sahibi Bedii Faik olup biteni öğrenmişti. *"O romanı bana getirsene,"* dedi. *"Belki ben basarım."* Götürdü.

On gün sonra çağırdı Bedii Faik:

"Yahu sen deli misin, böyle bir romana insan hiç adını koymaz mı? Koymazsan pişman olacaksın."

"Koyacağım," dedi.

Thilda'yla çok tartışmışlar, kavga etmişlerdi. O da, böylesi bir romana ad konmaz mı, dıyor da başka bir şey demiyordu.

"Adımı koyarım ama romanımdan tek satır atmam."

"Bir düşüneyim."

Birkaç gün sonra Bedii Faik gene aradı:

"Bak, Yaşar, seni gazeteme almayı çok isterim. Ama onlar seni çok seviyorlar. Doğan Nadi'yle dün konuştum. Yaşar romanını getirsin, istediği olacak, dedi."

Romanı Doğan Nadi'ye değil, Cevat Fehmi'ye götürdü.

"Adını romana koyuyor musun, eşkıya?"

Nadir Nadi, *"Eşkıya"* diyordu Yaşar Kemal'e. Cevat Fehmi de ondan alışmıştı.

"Koyuyorum efendim," dedi.

"Pişman olmayacaksın."

"İnşallah."

"Romanın girişi kalacak."

"Kalmayacak efendim, çıkarıyorum."

"Bak seninle ne yapalım, baştan alıp ortada bir yere koy."

"Siz koyun efendim."

Yıllar sonra bir gün Nadir Nadi'nin odasında otururlarken, Cevat Fehmi:

"Bak, Nadir," diyecekti, *"bu eşkıyayı niçin bu kadar severim biliyor musun? Birkaç satırını romanından çıkaracağım diye, çocuk ekmeğinden olmayı göze aldı."* Cevat Fehmi'yle büyük dostluğu bundan sonra başlamıştı.

O dönemin korkunç savcısı Hicabi Dinç, İnce Memed gazetede tefrika edilirken, *"Cevat Bey, Ankara'dan emir geldi, bu romanı keseceksiniz,"* dedi. Cevat Fehmi öfkeyle ayağa kalktı:

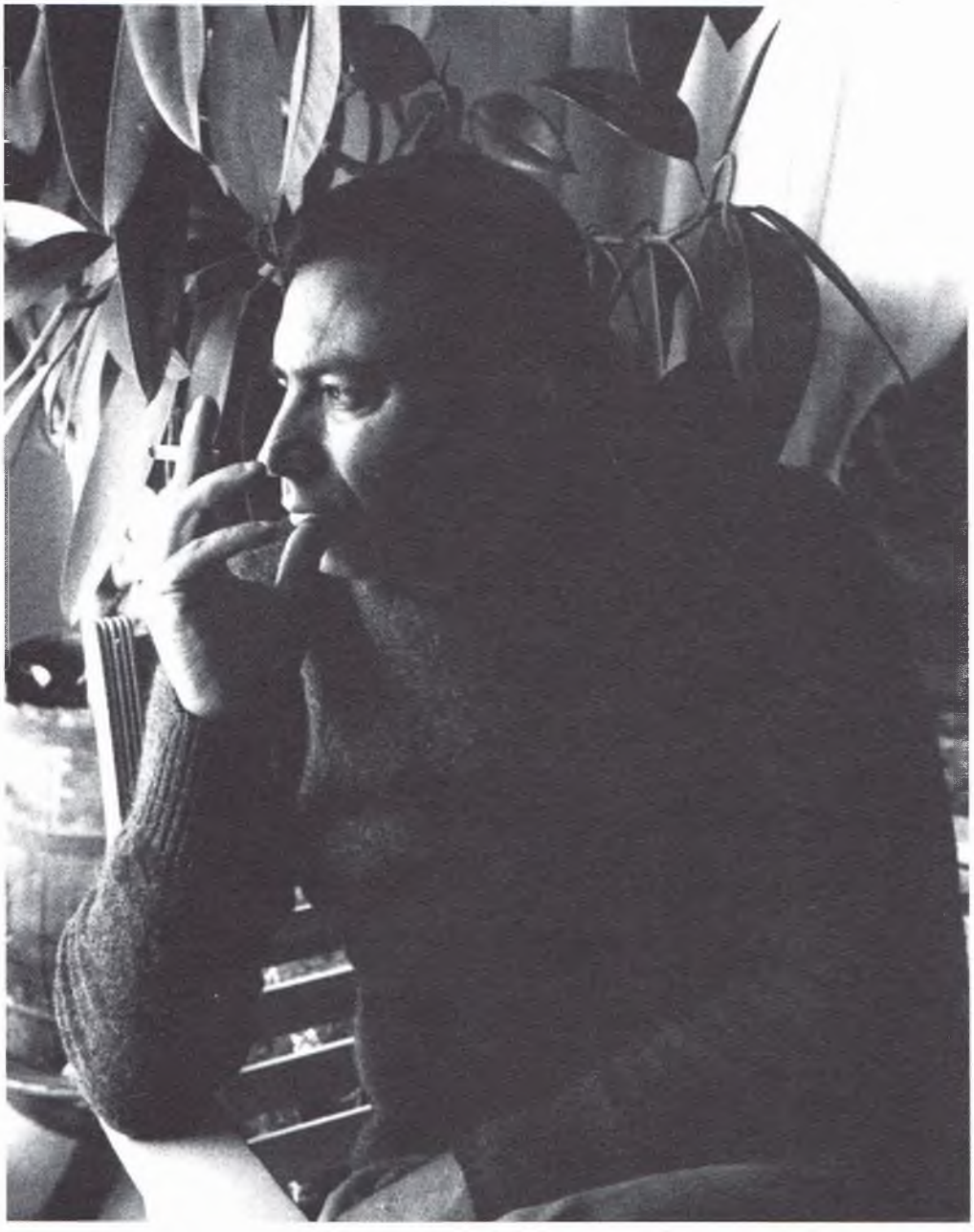

Foto: Ara Güler

"Hicabi, Hicabi, o sana Ankara'dan telefon edenler bana telefon etsinler. Sen mi anlarsın romandan ben mi, onları mı anlarlar romandan ben mi? Gücünüz yeterse bu romanı gazeteden kestirin bakalım."

Cevat Fehmi, Yaşar Kemal ve Cumhuriyet'in avukatı Orhan Apaydın İnce Memed'i gözden geçirdiler. Takıldıkları küçük bir parça tefrikadan çıkarıldı. Ama kitapta yer aldı.

Ertesi yıl Çağlayan Yayınları yayımladı İnce Memed'i, iki cilt olarak. Refik Erduran, Ertem Eğilmez ve Haldun Sel'in kurdukları

Foto: Ara Güler

ÇUKUROVA
YANA YANA
YAŞAR
KEMAL

YAŞAR KEMAL
PERİ
BACA-
LARI
VARLIK YAYINLARI

YAŞAR KEMAL
SARI
SICAK
VARLIK YAYINLARI

YAŞAR KEMAL
TENEKE
VARLIK YAYINLARI

Çağlayan Yayınları, kitap yayını alanında hiç beklenmedik bir başarı kazanmıştı. Türkiye'de ilk kez "plastik kapaklı" cep romanları yayımladığını duyuran yayınevi, kitaplarını gazete bayileri aracılığıyla dağıtıyordu. Okur, büyük ilgi gösteriyordu bu kitaplara. Çok geçmeden "taklitleri" de çıktı.

İnce Memed kısa sürede tükendi. Ve ne yazık ki Çağlayan Yayınları'nın sonu çabuk geldi. Ortaklar arasındaki anlaşmazlık üzerine yayınevi dağıldı.

1955'te başka kitapları da yayımlandı: Yeditepe Yayınları, Çukurova Yana Yana başlıklı röportajlarını bastı. Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Yanan Ormanlarda Elli Gün'ünü kitaplaştırdı. Varlık Yayınları da uzun hikayesi Teneke'yi...

Onca çaba, geçim sıkıntısından kurtulmalarına yetmiyordu. Thilda'yla oturup bir de çeviri yaptılar. Albert Vidalie'nin Ayışığı Kuyumcuları'nı çevirdiler. Kitap Fransa'da büyük yankılar uyandırmıştı. Filme alınmış, başrolde Brigitte Bardot oynamıştı. Thilda romanı cümle cümle okuyup Türkçesini söylüyor, Yaşar Kemal kendi anlatımıyla yeniden kuruyordu cümleleri... Hatta, Fransız halk şarkılarını Türkçeleştirirken "Aşık Kemal"leşiyordu:

Ezme ile süzme ile
Yar bulunmaz gezme ile
Mezarımı kızlar kazsın
Altın gümüş kazma ile

Kolay olmadı bu ilk ve son çeviri. Sık sık tartıştılar...

Ve Yaşar Kemal, 1500 lira karşılığında Cumhuriyet'e verdi çeviriyi. Thilda'nın kızlık soyadı Serero idi. ***Ayışığı Kuyumcuları***, Cumhuriyet'te tefrika edilirken, "Çeviren: T.Serer" denildi.

Bu çeviri tam kırk yıl sonra yeniden gün ışığına çıkıp kitaplaştı. 1995'te Yapı Kredi Yayınları arasında yayımlandı.

Tut İnce Memed'i Tutabilirsen...

Yıl, 1956... 20 Ocak günü Cumhuriyet gazetesine gelen haberde, "Varlık Roman Armağanı"nı Yaşar Kemal'in kazandığı bildiriliyordu. Bu, dönemin önemli bir edebiyat olayıydı. Uzun yıllardır verilmeyen "İnönü Armağanları"ndan sonra ilk kez "yarışmasız" bir edebiyat ödülü konulmuştu. Seçici kurulda, yalnız o dönemde değil, daha önceki kuşaklarda da saygı uyandırmış önemli edebiyatçılar vardı: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nurullah Ataç, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Hamdi Tanpı-

Yıldız Cıbıroğlu'nun İnce Memed romanı için yaptığı illüstrasyonlardan

Foto: Ara Güler

1965'te Sovyet Yazarlar Birliği'nin çağrısı üzerine katıldığı Sovyetler Birliği gezisinde Melih Cevdet Anday (üstte soldan birinci), Aziz Nesin (üstte soldan üçüncü), Ercüment Behzat Lav (altta, soldan dördüncü), Nevzat Üstün (altta, sağdan ikinci) ile

nar, Suut Kemal Yetkin, vb... Bu dokuz kişiden yedisi oyunu İnce Memed'e vermişti.

Yaşar Kemal, daha ilk romanıyla kendini kabul ettirmişti. O yıl Varlık dergisinin okurları arasında düzenlediği ankette de "En beğenilen romancı" seçilmişti.

Ama çekemeyenlerin ve ülkede esip savrulan soğuk savaş rüzgarlarına üfürükleriyle katkıda bulunmak isteyenlerin sinsi dedikoduları, Yaşar Nabi'yi ödülü koyduğuna koyacağına pişman etti. Bir daha da -yazı yarışmaları dışında- armağan, ödül vermedi...

O yıl, sonradan ***Üç Anadolu Efsanesi*** kitabına alacağı "Karacaoğlan'ın Ortaya Çıkışı"nı yazdı. Cumhuriyet'te 29 Nisan günü başlayan Karacaoğlan tefrikasını Münif Fehim resimlemişti. Geniş yer ayrılan ve çizgi-romana dönüşen tefrika ilgiyle izleniyordu.

Ertesi yıl, ***Peri Bacaları*** başlıklı röportajlarını kitaplaştırdı.

O yılın sonunda, UNESCO'nun İnce Memed'i Fransızca ve İngilizce olarak bastıracağı haberi çıktı (Cumhuriyet, 5 Aralık 1957). Bu haberde, İnce Memed'in kısa bir süre önce PEN Club tarafından "en başarılı altı roman" arasında anıldığı belirtiliyordu.

Aynı günlerde İnce Memed'in ikinci baskısı yapılıyordu Remzi Kitabevi'nce... Çağlayan Yayınları'nın binlerle piyasaya sürdüğü ilk baskı çoktan tükenmişti. O tarihlerde, az sayıda basılan bir yerli romanın bile iki üç yılda tükendiği görülmüş şey değildi...

Burada yine bir parantez açalım. İnce Memed'i İngilizceye ilk kez

Edouard Roditi çevirdi. Roditi ünlü bir eleştirmendi ve Thilda'nın uzaktan akrabasıydı. Ama dedikodu çarkları bir kez daha işledi ve bugüne kadar ağızdan ağıza aktarılan bir yalanı ortalığa saldı: Roditi, Thilda'nın kardeşiymiş ve UNESCO'yu, PEN'i bile etkileyebilecek denli güçlü bir kişiymiş; Yaşar Kemal de ününü bu -bir tek romanını çeviren- Roditi kardeşe borçluymuş!

İnce Memed önce Bulgarcaya çevrildi. Bulgaristan'da 1957'de Bulgarcası, 1958'de Türkçe'si çıktı. 1959'da Rusçaya çevrildi. Bu ülkelerde yayımlanmasını sağlayan da Nazım Hikmet'ti.

İngilizcesi 1961'de İngiltere'de (iki baskı) ve ABD'de yayımlandı. Aynı yıl Fransızcaya ve İtalyancaya çevrildi.

1962'de Almancası (Doğu ve Batı Almanya'da), İspanyolcası çıktı. Hindistan'da Imprint'te İngilizce olarak bir kez daha basıldı.

Ondan sonra, tut İnce Memed'i tutabilirsen... Dünyanın belli başlı dillerinin hepsine çevrildi. Cep kitabı oldu, lüks edisyonları yapıldı, körler için Braille alfabesiyle yayımlandı. İnce Memed I'i İngiliz-

Anavarza'da

ceye Edouard Roditi çevirmişti. Daha sonra bütün kitaplarının İngilizce çevirilerini Thilda Kemal, Fransızca çevirilerini Münevver Andaç yaptılar. Doğrusu, her ikisi de başarılı çevirmenlerdi. Dolayısıyla, Yaşar Kemal "şanslı" bir yazardı...

Bunalımlar...

İnce Memed'den sonra roman yazamaz oldu. İmzasını koymak istemediği İnce Memed birdenbire öylesine yankılar uyandırmıştı ki... Yeni başladığı Cenuben Kel Ali Tarlası romanı bir türlü ilerlemiyordu. Bir bunalım içindeydi.

Bir gün eline, Kadirli'de geniş kağıtlar üzerine kopya kalemiyle yazdığı Ortadirek romanının taslağı geçti. Dostu Dr. İbrahim Kıray'a okudu biraz. İbrahim Kıray, onu bunalımdan kurtarma çabasındaydı. "Yaz, bir romana başla, bir şeyin kalmaz," deyip duruyordu. Yaşar Kemal Kadirli'de yazdıklarını okuyunca, "Bundan iyi bir roman çıkar," dedi.

Kadirli'de yazdığı metinde, Meryemce'nin köyde tek başına kalışını anlatıyordu. İki gözü de kördü Meryemce'nin. Sonradan yeniden yazdığı bu parça "Dağın Öte Yüzü" üçlüsünün son kitabına, ***Ölmez Otu***'nun bölümlerinden birine girdi. 1959'da ilk kitap ***Ortadirek***'e başlarken Meryemce'nin gözlerini açtı. O Meryemce ki, koskoca üçlüyü sırtlanıp götürecekti...

Ortadirek'i yazmak için Cumhuriyet'ten izin aldı. Böylece, kendini romanına vermek zorunda kalıyordu. Roman ilerledikçe bunalımdan kurtuldu.

İngiltere'de BBC stüdyosunda Can Yücel'le, 1963

O yıl Cumhuriyet'te tefrika edilen Ortadirek, ertesi yıl kitap olarak yayımlandı.

27 Mayıs 1960, Türkiye tarihi açısından bir dönüm noktası...

Cumhuriyet, Yaşar Kemal'i ordu adına yönetime el koyan "Milli Birlik Komitesi"nin üyeleriyle röportaj yapmaya gönderiyor, Ankara'ya... Ve "ilk" röportajlar çok önemli bir gazetecilik başarısı oluşturuyor, büyük bir ilgiyle okunuyor.

1962'de ***Yer Demir Gök Bakır***'ı bitirdi. O yıl tefrika edildi roman; 1963'te kitap olarak yayımlandı.

Bu arada BBC'den çağrı alan Yaşar Kemal, 1963'te İngiltere'ye gitti. İngilizce öğrenmek için Cambridge'de Bell School'a yazıldı, üç ay öğrenim gördü. Fonetik öğretmenine göre "sonuç pek parlak değil"di...

O yıl, Cumhuriyet'te bir bunalım yaşandı. Gazete, Yunus Nadi Armağanı Yarışması'nın konusunu belirlemişti: "Liberalizm mi, sosyalizm mi?" Yarışmaya gönderilen "Türkiye'nin tek kurtuluş yolu: Sosyalizm" başlıklı yazı ön elemeden geçip de yayımlanınca kıyamet koptu... Basında, bu yazı ile komünizm propagandası yapıldığı yolunda "ihbar"lar yer almıştı. Yazıyı Hikmet Alkılıç adıyla gönderen Şadi Alkılıç ile gazetenin yazı işleri müdürü Kayhan Sağlamer tutuklandılar. Başbakan İsmet İnönü, "Yazık oldu Kayhan'a" demişti. Kayhan Sağlamer, yazının suç niteliğinde olduğunu bilmediği gerekçesiyle salıverildi ve çok geçmeden aklandı. Ama Şadi Alkılıç'ın

davası yıllarca sürdü. Alkılıç, hapislere girip çıktı...

Bu olay Cumhuriyet içinde de çalkantılara yol açtı. Cevat Fehmi Başkut istifa etmek zorunda bırakıldı. Ardından Yaşar Kemal'le Hasan Âli Ediz'in görevlerine son verildi. Nadir Nadi de gazeteden ayrıldı.

Yaşar Kemal artık "işsiz"di; kitaplarının geliriyle geçinmek zorundaydı.

1964'te 20th Century Fox şirketi, Yaşar Kemal'den İnce Memed'i filme çekme hakkını istedi. Anlaştılar, sözleşme imzalandı. Böylece, yaklaşık yirmi yıl sürecek bir "yılan hikayesi" başlamış oldu...

Film, 1965'te Çukurova ve Toroslarda çekilecekti. Senaryoyu Korkunç Koleksiyoncu filminin senaryosunu yazan Stanley Mann kaleme aldı ve bu senaryoyla Türkiye'de ilgili makamlara başvuruldu. Başvuru kabul edilmedi. Şirketin sahiplerinden biri geldi, başbakanla görüştü ve Türkiye'de filmin çekilemeyeceği yanıtını aldı. Şirket ertesi yıl Henry Lucas'a yeni bir senaryo yazdırtarak yeniden başvurdu. Yine "çevrilemez" dendi... Ve gel gitler sürdü. Hayır, hiçbir hükümet filmi Türkiye'de çevirtmiyordu... Süleyman Demirel'in başbakanlığı, Bülent Ecevit'in başbakanlığı... Hiçbir dönemde senaryo, sansür kurulundan geçmedi...

Sonra yapım hakkı Peter Ustinov'a geçti ve film Yugoslavya'da çekildi. Doğrusu, sinemanın altı milyon dolar harcanan İnce Memed'ine yazık olmuştu...

Coşkulu
Yıllar,
Bunalımlı
Yıllar...

1960'ların ortalarındayız.

Yaşar Kemal eğer çalışma masası başında oturmuş bir şey yazmıyorsa, ya Menekşe'dedir ya da Türkiye İşçi Partisi'nin genel merkezinde. Vilayet'in hemen altında, o tarihlerde "İkdam Han", şimdilerde "Görsel Han" adını taşıyan yapının üst katında...

1962'den beri İşçi Partisi'nin üyesi. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'a inanıyor, güveniyor.

Türkiye İşçi Partisi ilk kurulduğunda, kimi aydınlarda "yaklaşırsak acaba başımıza bir iş gelir mi?" kaygıları uyandırdı, kimi kişilerde güvensizlik, egemen çevrelerde ürküntü...

TİP, kısa sürede örgütlendi, genişledi. Taşlı sopalı saldırılar pahasına, "TİP'i kimler idare ediyor, kimler destekliyor" gibi kara çalma yayınlarına da hedef olarak... Bütün baskılara karşın, sosyalizmin hedefleriyle geniş halk kitlelerinin beklentileri örtüşüyor ve TİP gelişiyordu.

TİP, 1965 seçimlerinde on beş milletvekili çıkarmayı başardı. Bu, gerçekten de önemli bir başarıydı.

Yaşar Kemal, arkadaşlarının ısrarlarına karşın, milletvekili adayı olmadı. Olmadı ya, partisi için bir militan gibi çalışıyordu. İstanbul'da, Anadolu'da köy köy, kasaba kasaba, semt semt, kahve kahve dolaşıyor, konuşmalar yapıyordu. Propaganda Komitesi başkanıydı, Merkez Yönetim Kurulu üyesiydi...

Militanca koşuşturduğu bu yıllarda yazmaya çok zaman ayıramadı. Kadirli'den gelen bir yakınıyla giriştiği yayınevi (Ararat) serüve-

1965'te, Türkiye İşçi Partisi'nin düzenlediği bir toplantıda konuşma yapıyor. Arkasındaki, sendikacı İbrahim Güzelce

ni de kısa sürede sona erdi.

Yıl 1966... Bu kez Yaşar Kemal'i bir dergi kurma girişimi içinde görüyoruz. Dostu Fethi Naci'yle, Akşam gazetesinden ayrılmış olan Doğan Özgüden'le birlikte, ***Ant*** dergisini kuruyorlar. Ant'ın, İşçi Partisi'ni ve partinin görüşlerini savunan etkin bir dergi olması hedefleniyor.

Ant, 3 Ocak 1967'de "Bağımsızlık ve Sosyal Adalet İçin" sloganıyla yayımlandı. İki kurucu, yönetimi Doğan Özgüden'e bıraktılar. Onlar derginin yayın çizgisinin belirlenmesinde etkin olacaklar, bir de dergiye sürekli yazacaklardı.

Fethi Naci, 1968'in ilk aylarında ayrıldı.

1968 yazında Ant Yayınları kuruldu. Kurucu ve yöneticilerinden biri de Thilda'ydı. Yaşar Kemal'le Thilda dergiye ve yayınevine ken-

dilerini öylesine adamışlardı ki, -kente uzak diye- Basınköy'deki evlerini bırakıp Fındıklı'da bir daire kiralamışlardı.

Yaşar Kemal'in yapıtlarını yayımlayan, güncel sol kitaplar çıkaran Ant Yayınları, kısa sürede etkin bir yayınevi oldu.

Çok geçmeden, Ağustos 1969'da, Çekoslovakya olayları patlak verdi. Başlangıçta sosyalistlerin büyük bir kesimi ve TİP, Çekoslovakya'yı işgal eden Sovyetler Birliği'ni kınadılar. Yaşar Kemal, Ant'ta, **"Sömürgecilere karşı birinci büyük kurtuluş savaşını vermiş olan, ikinci sömürgeciliğe karşı da savaşa başlamış bulunan Türk halkı, Türk ilericileri, Türk sosyalistleri Çekoslovak halkının yanındadır,"** diyordu. Sovyetler Birliği'ni bu olumsuz dav-

TİP toplantılarından birinde Mehmet Ali Aybar ve partililerle

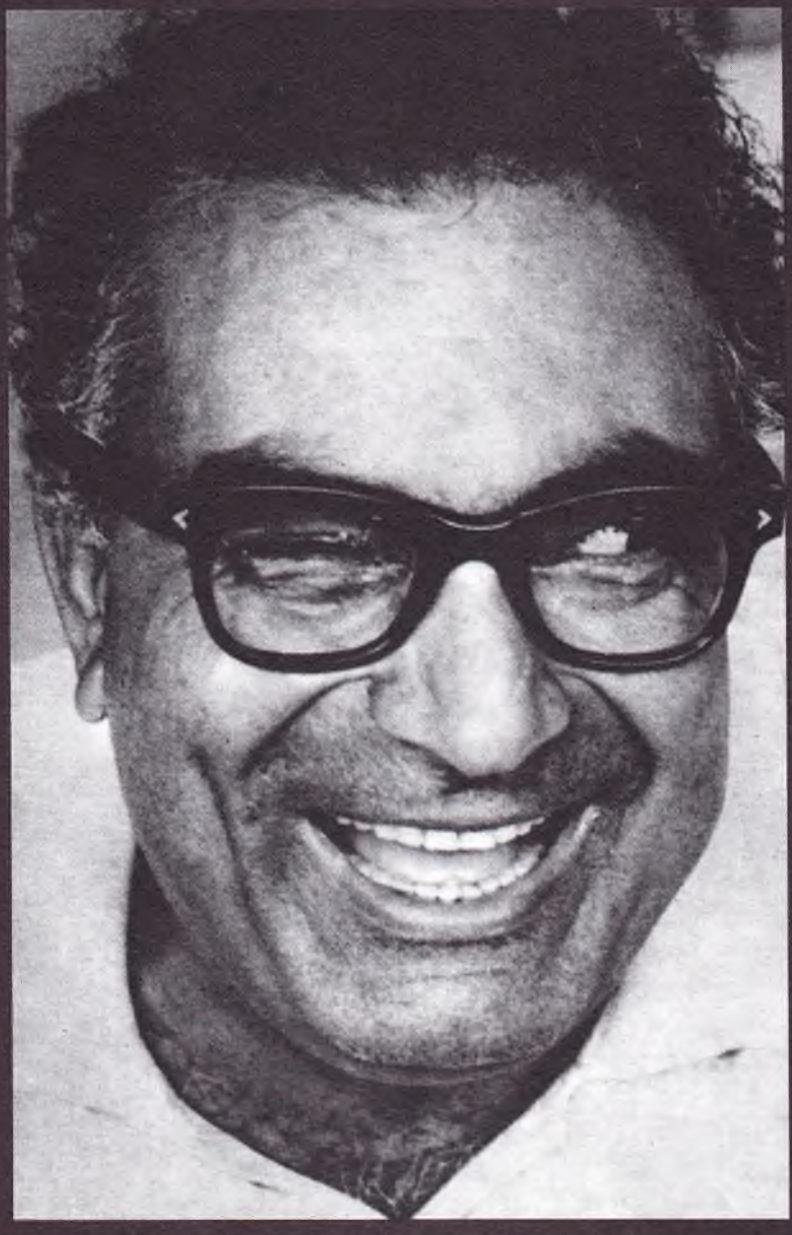

Foto: Güneş Karabuda

Bir TİP toplantısında Sivas'ta yakılan Aşık Nesimi Çimen ve Aşık İhsani Sırlıoğlu ile, 1966

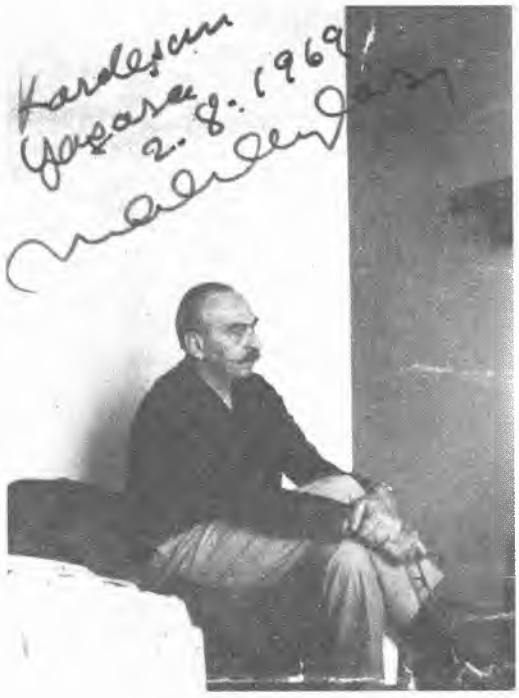

ranışından dolayı kınıyor ve ekliyordu: **"Sosyalist düşüncenin temelinde iptida bağımsızlık yatar."**

İşgali kınayanlardan bazıları, her nedense, sonradan Sovyetler Birliği'ni haklı bulmaya başladılar. Bu, giderek TİP içinde çalkantılar yarattı, bölünmelere yol açtı. 1969 sonlarında çalkantılar kaynaşmaya dönüştü. Ant dergisi de bu kaynaşmanın ortasında kalmıştı.

Yol ayrımına gelindiği anlaşılıyordu. Mehmet Ali Aybar TİP'ten koparken Yaşar Kemal de Ant'tan ayrılmak gereğini duydu. Thilda da yayınevinden ayrıldı. Ve bugüne kadar, ne olayın tarafları, ne de tanıkları, bir sözcükle olsun açıklamada bulunmadılar...

Yaşar Kemal'le Mehmet Ali Aybar'ın yolları hiç ayrılmadı. Ancak Aybar'ın sonradan kurduğu sosyalist partilere katılmadı Yaşar Ke-

Mehmet Ali Aybar

mal. Kendisini yazmaya zorlayan romanlarına dönmek istiyordu. Bu çalkantılı dönemde verebildiği tek ürün de ***Ağrıdağı Efsanesi*** oldu (1970). Ardından, 1971'de tefrika edilecek olan ***Binboğalar Efsanesi***'ne başladı.

Bir Öfke Heykeli Gibi...

12 Mart 1971 Muhtırası, senaryosu önceden yazılmış bir oyunun ilk sahnesiydi. Ama oyuncular acemi çıktı. Daha ikinci sahne açılırken, aydınların, yazarların önemli bir kesimini hapishanelere doldurup gülünç davalarda yargıladılar.

Mayıs 1971'de "Balyoz Harekatı" başlayınca, radyo "teslim olması" istenen kişilerin adlarını okudu sık aralıklarla. Yaşar Kemal en ön sıralardaydı. Gidip "teslim" oldu ve bir ay sorgusuz sualsiz Davutpaşa kışlasında tutuldu. Sonra da hiçbir gerekçe gösterilmeden bırakıldı...

Ant dergisindeki yazılarından dolayı birkaç kez derginin yazı işleri müdürü Alpay Kabacalı'yla birlikte yargılanmış, aklanmıştı. Ama uygulanmakta olan 12 Mart Muhtırası'nın suçladığı hükümete hakaret gerekçesiyle açılmış bir dava İstanbul 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nde sürüyordu.

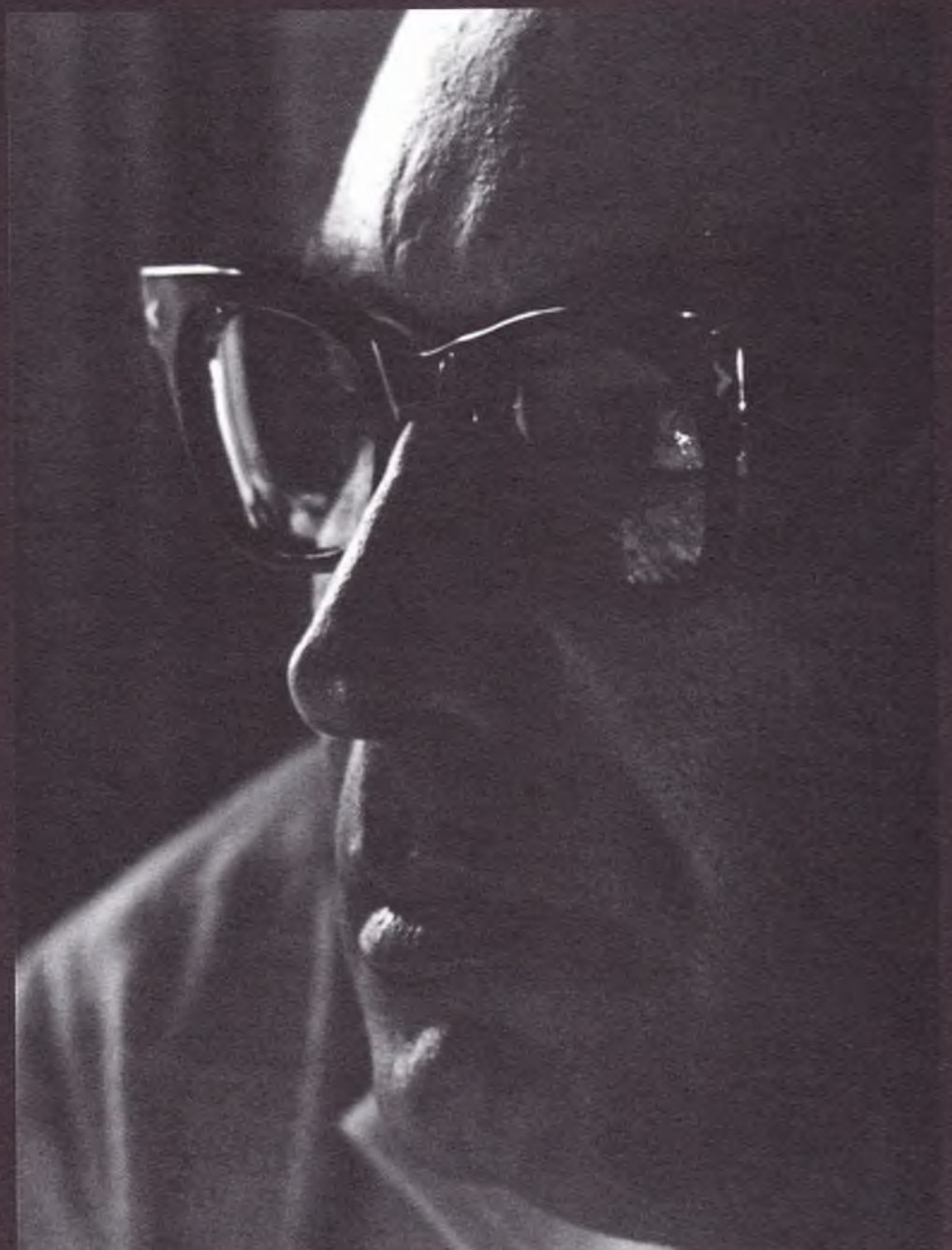

Foto: Ara Güler

Hakkında bir başka dava da, Emile Burns'ün ***Marksizmin Temel Kitabı***'nı çevirdiği, böylece ünlü 142. maddenin dördüncü fırkasındaki "komünizmi övme" suçunu işlediği gerekçesiyle açılmıştı. O sırada askerliğini yapmakta bulunan çevirmenin adını vermek sakıncalı görüldüğü için, Ant Yayınları'nda çıkan kitabı kendisinin çevirdiğini söyleyip "suçu" üzerine almıştı Yaşar Kemal.

Davutpaşa'dan çıktıktan birkaç gün sonra bu dava sonuçlandı ve on sekiz ay hapse mahkûm edildi. Ancak Yargıtay bu kararı bozacak, bir süre sonra "çevirmen Yaşar Kemal" ile kitap aklanacaktı.

Ant dergisinde yayımlanan Kanlı Pazar'la ilgili yazısından dolayı açılan dava uzadı. Bir süre sonra başka bir yazıda Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a hakaret edildiği gerekçesiyle mahkûm edilip Sağmalcılar Cezaevi'ne konulan Alpay Kabacalı, jandarmalarıyla birlikte geldi duruşmalara. Karar aşamasına gelindiğinde, cezasını tamamlayıp çıkmıştı. 1973 seçimlerine giden süreç yaşanıyor ve 12 Mart rejiminin sonu görünüyordu artık. Bu dava da aklama kararıyla bitti.

Bu kadar da değil... Thilda'yı Sabahattin Eyuboğlu, Azra Erhat, Magdi Rufer, Vedat Günyol ve başka birçok aydınla birlikte Komünist Partisi kurmakla suçlayıp tutukladılar. Dört ay cezaevinde kaldı, uzun süre yargılandı. Bu dava da 12 Mart döneminin en traji-komik davalarından biri, büyük bir adalet skandalı olarak tarihe geçti.

12 Mart'ın o karanlık günlerinde bir öfke heykeli gibiydi Yaşar Kemal. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamını önlemek için sürdürülen girişimlere katılmaktan, imza toplamaktan da çekinmiyor-

Foto: Ara Güler

du. Amerikalı profesör Nicholas Cananoy'un bir sorusuna verdiği yanıtta şöyle diyordu:

"Son sekiz ay içinde evim üç kere kitap kitap, delik delik arandı. Türkiye'de hiçbir kanun artık beni koruyacak durumda değil. Türk egemen sınıfının kanunları benim lehime işlemiyor. Türkiye'de bana her şey yapılabilir, bu kanunsuzluk değildir. Çünkü ben halkın yazarıyım. Suç olsun olmasın, beni her istedikleri zaman hapsedebilir, sürgün eder, evimi ararlar. Bunu yapmak için de hiçbir gerekçeye dayanmazlar. Bütün bunlar, bana karşı bu kadar zulüm, gösteriyor ki, azgelişmiş bir ülkede de edebiyat işe yarıyor. Edebiyat burada bir işe yaramasa, bir sanatçının üstüne bu kadar düşer mi bir egemen sınıf? Kendi kanunlarını kendi çiğneyerek, bir insana zulmetmek, tedirgin etmek için bu hale düşer mi?"

1973'te çıkan Yeni Halkçı gazetesinde de en sert yazıları yazmaktan geri kalmadı. Korkusuzca işkencelerin üzerine gitti.

İlginç bir olay daha... Bir yazısında, evinin kitaplığında Marx'ın Kapital'inin İngilizce baskısının bulunduğunu belirtmişti. Basın savcısı bunu "ihbar" kabul etti! Savcı Emniyet'e yazdı, polisler de gelip Kapital'i evinden aldılar. Başka bir deyişle, "topladılar"!..

Pek Çok Dile Çevrildi...

Yazmaya oturup da romanının dünyasına girince, günlük yaşamla ilişkisini en aza indiriyordu. Bir konuşmasında, **"Keşişler gibi yaşarım,"** demişti.

Evinde yazıyorsa eğer, kimi dönemlerde çalışması telefonlarla, ziyaretçilerle sık sık kesiliyor, istediği tempoya bir türlü ulaşamıyordu. Bu yüzden, kimi romanlarını İstanbul dışındaki büyük otellerde yazdı. Şile'de, Kilyos'ta, Bolu'da... Otel seçerken, otelin uzun yürüşlere çıkmaya elverişli çevresi olup olmadığına bakıyordu.

Röportajlarının, yazılarının yeni basımları dışta tutulsa bile, 1970'lerde ortalama yılda bir kitabı yayımlanmış oluyor:

1970'te Ağrıdağı Efsanesi, 71'de Binboğalar Efsanesi, 72'de Çakırcalı Efe, 73'de Demirciler Çarşısı Cinayeti, 75'te Yusufcuk Yusuf, 76'da Al Gözüm Seyreyle Salih ve Yılanı Öldürseler, 77'de Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, 78'de Kuşlar da Gitti, Allahın Askerleri ve Deniz Küstü.

1970'lerde Türkiye dışında geniş ölçüde tanındı. Romanları, birbiri ardınca birçok dile çevrildi. Pek çok ülkenin kültür kuruluşla-

"Teneke" oyununun İsveç Devlet Tiyatrosu'ndaki galasından sonra onuruna verilen yemekte, 1975

Üstte, 1976 'da New York'ta düzenlenen "Edebiyatta Yakın Doğu Toplumları" konulu toplantıda Kurt Vonnegut Jr. ile altta, 1979'da Paris'te "En İyi Yabancı Kitap" ödülünü aldıktan sonra Azra Erhat, Türkiye Büyükelçisi Hamit Batu, Emel Batu ile

rından çağrılar aldı. Özellikle İskandinav ülkelerinde yoğun ilgi gördü. Örneğin 1974'te Finlandiya'da Ortadırek sahneye konuldu, İsveç Göteborg'da Teneke oynandı. 1975'te Ölmez Otu, İsveç'te "Ayın Kitabı" seçildi.

Başka ülkelerle ilişkilerinin örnekleri de çok... 1975'te Paris Sinematek'inde "Yaşar Kemal Gecesi" düzenlendi. 1976'da ABD PEN Merkezinin düzenlediği "Edebiyatta Yakın Doğu Toplumları" konulu toplantıya çağrıldı. Bu toplantıda Arthur Miller, John Updike, Jerzy Kosinski, Edward Albee vb. yazarlarla tanıştı. (İzlenim: New York korkutucu bir kent. Ama çok sevdim. Gökdelenlerin yanında insan kendini bir kuyunun dibinde gibi hissediyor. Gün nasıl dağların tepesine vuruyorsa, New York'ta da gökdelenlerin tepesine öyle vuruyor işte...) 1977'de Sofya'da düzenlenen "Barış ve Yazarlar" toplantısına katıldı. 1978'de Yer Demir Gök Bakır Fransa'da "En İyi Yabancı Roman" seçildi. O yıl Nanterre Üniversitesi'nde "Asya Destanları" konulu dersler verdi. Kitapları üzerine yüzlerce yazı yayımlandı...

Birçok çevrede "spekülasyon" konusu yapıldığı için, sözünün edilmesi bile Yaşar Kemal'i öfkelendiren "Nobel Edebiyat Ödülü" adaylığına kısaca değinmek gerekiyor. (Stockhom'den yazdığı 27 Haziran 1980 günlü mektubundan: "Şu Nobel hikayesinden de çok sıkılmaya başladım artık. Her yıl gazetelerde boy gösteriyoruz. Bunun önüne geçmek benim elimde değil ki... Gidip de gazetecilere benden vazgeçin, diye yalvaramam ki. Bazı dostlarıma rica de ediyorum. Örneğin, Nobel jürisine benim için açık mektup yazan Alain

Bosquet'den rica ettim, bir daha benim adımı Nobel'le birlikte anmaması için.")

Tahsin Yücel, Yaşar Kemal'i Nobel'e ilk kez kendisinin, Türkiye PEN'i adına aday gösterdiğini açıkladı. 1960'lı yıllarda... Daha sonra da, aday gösterme yetkisi verilen Türkiye dışındaki birçok kuruluşça aday gösterildi. İsveç basınında, başka ülkelerin basınında "Yaşar Kemal bu yıl en güçlü Nobel adaylarının başında geliyor" yollu haberler çıktı. Yabancı gazete ve dergiler, İsveç Akademisi çevresindeki eğilimleri yansıtıyorlardı. Ama seçiciler kurulundaki birkaç üyenin tutumu yüzünden, beklenen sonuca bir türlü ulaşılamıyordu.

Bu kitabın yazarı tanıktır: 1973'te yabancı basın, Yaşar Kemal'in Nobel'i alacağına kesin gözüyle bakıyordu. Ödülün açıklanacağı gün, Associated Press ajansının Türkiye temsilcisi Madam Dona, Yaşar Kemal'in kitaplarını basan Cem Yayınevi'ne geldi ve ajansının yurt dışındaki bürolarıyla ilişki kurarak sonucu orada bekledi. Haberi Yaşar Kemal'e ulaşabileceği en yakın noktadan izliyor, kendini önemli bir gazetecilik başarısının eşiğinde görüp heyecanlanıyordu. O da, yayınevindekiler gibi düş kırıklığına uğradı.

Konuyu gerçek bir olayın anlatımına dayanan bir fıkrayla kapayalım:

"İktidar partisinden milletvekili adayıydı. Sıraserviler'deki bir kulüpte ünlü romancımızla tanıştırdılar:

- İnce Memed yazarı Yaşar Kemal...

- Tanımayrum... dedi.

- Türkiye'nin en ünlü romancısıdır. Kitapları çeşitli dillere çevrildi, satış rekorları kırdı...

- Ben bilmeyrim.

- Nobel adayıdır.

Aday hemen ilgilendi:

- Yaa.. Nobel hangi şeherin kazasıdır?"

Gönüllü Sürgünlük...

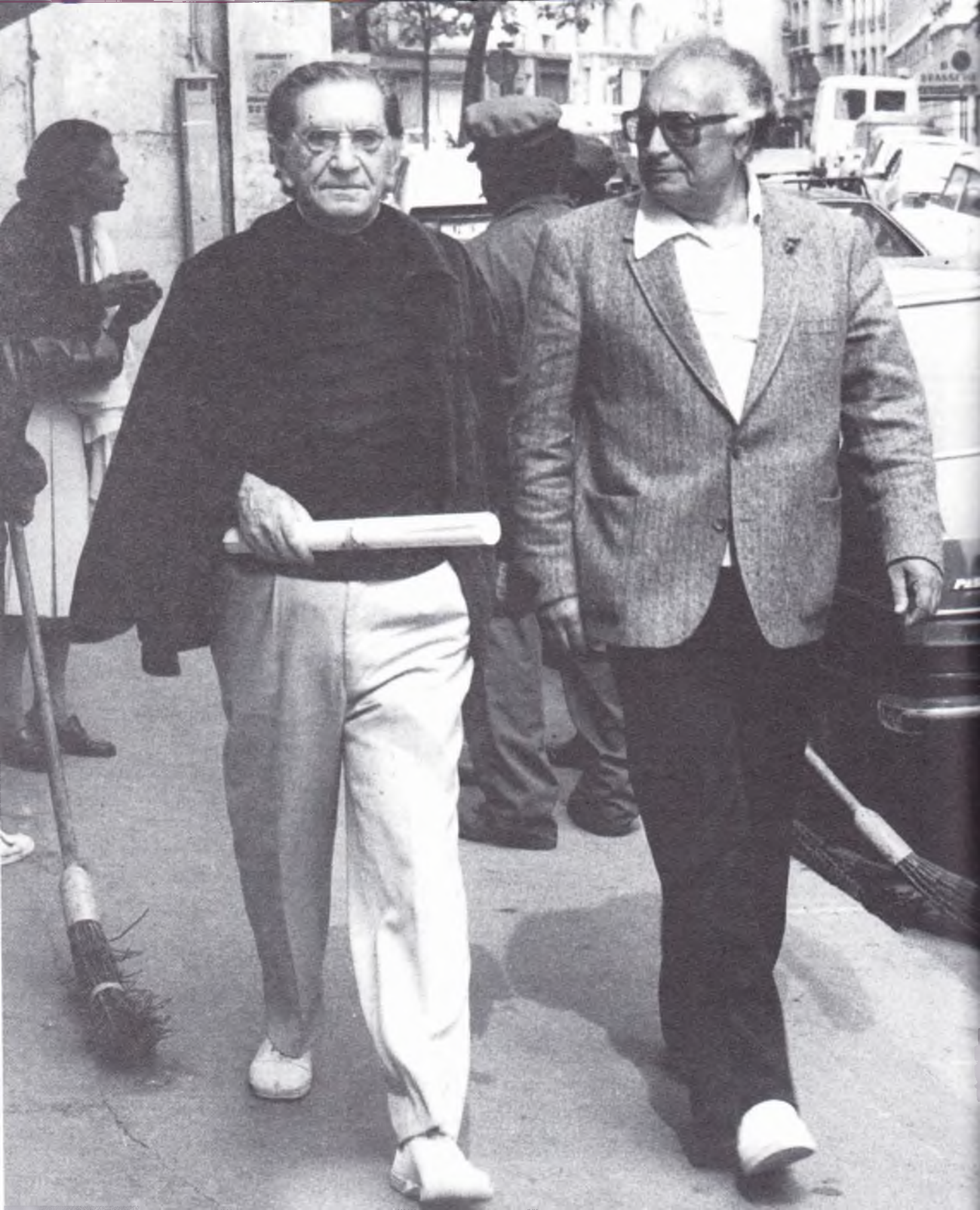
1970'lerin ikinci yarısında terör, "sağ-sol çatışması" adı altında kol gezmeye başladı Türkiye'de. Terör örgütlerinin üzerine gidilmiyor, silahların kaynağı araştırılmıyordu. Kahramanmaraş, Malatya olaylarında görüldüğü üzere, iç savaş boyutlarına ulaşan kitlesel kıyımlar bile yaşanıyordu.

Terör aydınlara, yazarlara da yönelmişti. Prof. Cavit Orhan Tütengil, Bedrettin Cömert, Ümit Kaftancıoğlu, Abdi İpekçi, vb... "Failler" bulunamıyordu. Teröristlerin üzerinde öldürülecek kişilerin listeleri çıkıyordu. Bu listelerde yazarlar da yer alıyordu. Açıkça ya da üstü kapalı olarak "dikkatli ol" uyarısında bulunuluyordu kimi yazar ve aydınlara...

Yaşar Kemal, istemeye istemeye, bir süre için Türkiye'den ayrılmaya karar verdi. Bu ortamda çalışamıyordu da...

Ekim 1978 sonlarında Thilda'yla birlikte Paris'teydi. Bir ay kadar ev aradıktan sonra, dostlarının yardımıyla bir daireye yerleştiler. Hemen ***Kimsecik***'e başladı.

Hayır, Paris'te yazamıyordu. Dört ayda koskoca romanlar yazan Yaşar Kemal, burada ancak 45 sayfa yazabildi.

İsveç'te dostlarıyla arasında Aykasındaki aktör Tuncel Kurtiz

Dört ay sonra İsveç'e gittiler. Kış ortasında, buzlar ülkesine... Stockholm dışında bir ev... Paris'in dağdağasından sonra, burası bir sessizlik ülkesi gibi görünüyordu. Kimsecik'i orada bitirdi. Bitirince de Lidingo'daki bir dinlenme evine çekildi. Hem sıkı perhiz, hem dinlenme...

Kendi doğal ortamından uzakta yazmıştı çocukluk döneminden pek çok ayrıntıyı çekip getiren Kimsecik'i. Bu romana çok önem veriyordu. Yeniden okuyor, kimi bölümleri yeniden yazıyordu.

Ertesi yılın ocak ayında Kimsecik II'ye başladı. (O zamanki adıyla Cennetten Öte Bir Yerde, sonraki adıyla Kale Kapısı. Birinci cildin adı başlangıçta yalnızca Kimsecik'ti. İkinci cildi yazmaya karar verince "Kimsecik" genel başlık oldu; birinci cilde Yağmurcuk Kuşu adını verdi.)

Jin Dino ile Paris'te. 1982

İkinci cilt yavaş ilerliyordu. Türkiye özlemindeydi. **"Dönsem mi?"** diye ikircikleniyordu. **"Bıktım buralardan yahu... Dönünce ya Bodrum'a, yani öyle bir yere, ya da bir otele gider ve çalışırım,"** diye yazıyordu.

Bir ara İngiltere'ye gitmeyi düşündü: **"Sonbahara kadar orada kalıp ülkeye döneceğim. Buralarda gerçekten sıkıldım. Belki daha önce de dönerim... Londra'ya yerleşirsem, Cambridge'i tercih ediyorum."**

Bir ara da yıllarca önce Çukurova'da derlediği ağıtlara önsöz yazmayı tasarladı. Uzun bir önsöz. Ağıtlarla ilgili bütün yaşantılarını, görüşlerini dile getireceği bir önsöz. Uzun yıllar önce Türk Dil Kurumu kitaplığına verdiği ağıtların fotokopilerini edinmişti. İnsanın çok önemli bir şeyini yitirip yeniden bulması gibi bir şeydi bu...

Ağıtları sonraya bırakmaya karar verdi. ***Kimsecik II*** bitmeliydi: "...ilerliyor. Ama yavaş. Ben hiç böyle

Eşi Thilda ile Stockholm'de

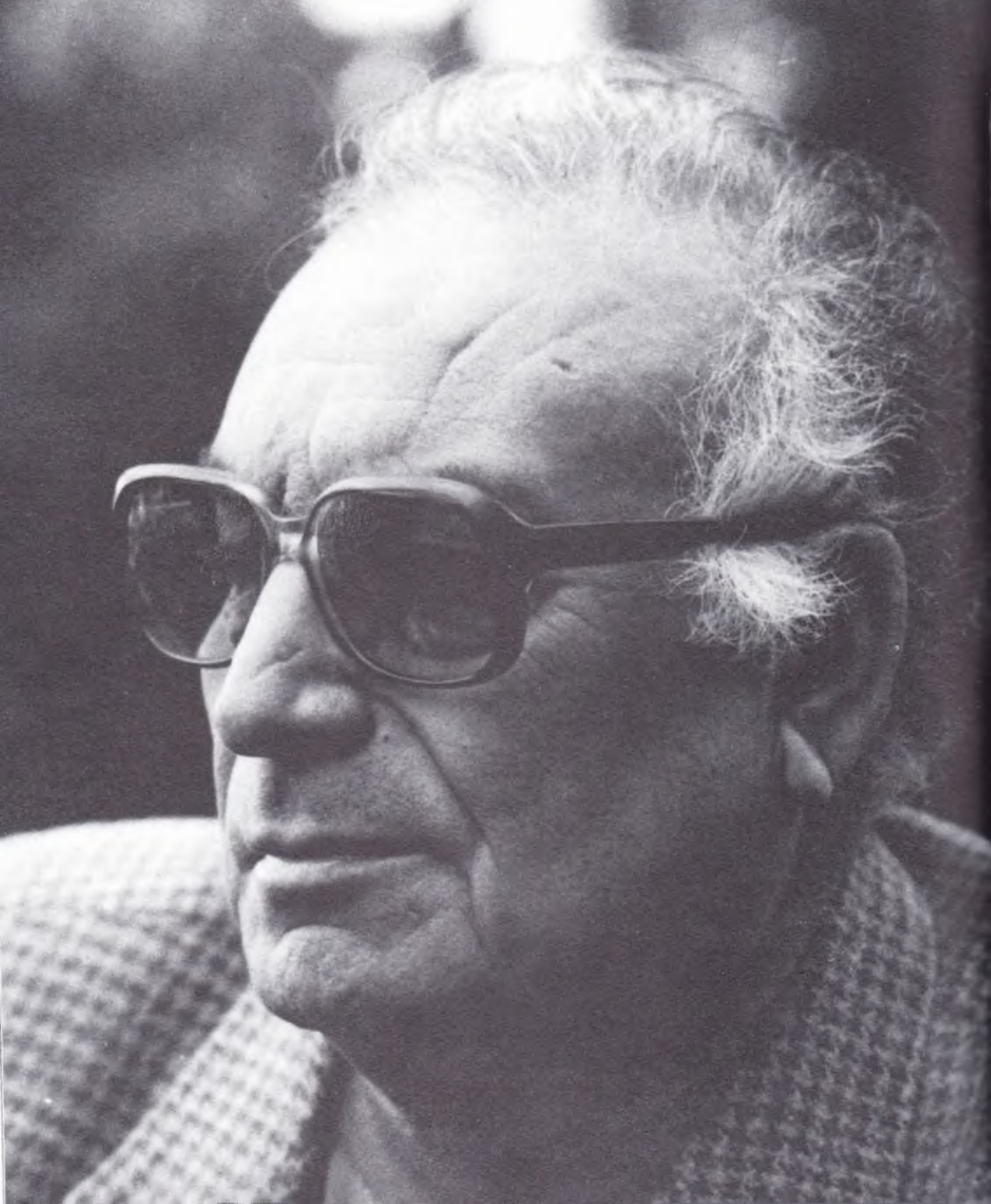
yavaş roman yazmadım şimdiye kadar. Bu romanın eksiksiz olmasını istiyorum da ondan olacak herhalde bu yavaşlık. Bir İnce Memed III'e başlasam, çabuk gidecek. Belki de buranın rahatlığı batıyor bana."

Türkiye özlemi batıyordu. Duramıyordu. Avignon'a gitti, Köln'e gitti...

12 Eylül darbesi bile, biraz daha İsveç'te kalmasını sağlayamadı...

Foto: Alpay, Sipa Press

Söz Büyücüsü

İNCE MEMED
Yashar Kemal
Memed
Memed My Hawk
Memed mein Falke
MEMED
MY HAWK
YAŞAR KEMAL
memo

"Yaşar Kemal! Güçlü siluetinizi görmek, çınlamalı adınızı söylemek, bir destan rüzgarının kapı ve pencereleri kırıp bu uygar salon üzerinde bir fırtına gibi esmeye koyulması için yeter de artar bile. İşte altın yaldızlı iskemleler, pastalar, rozetler, ünler, olduğumuz ya da olur göründüğümüz her şey Anadolu bozkırlarından gelen tüm soluklarla silinip gitti. Sizi selamlıyorum Yaşar Kemal: Siz bir yüce romancı, çok büyük bir şairsiniz... Bizleri Anadolu'nun neredeyse tarih-öncesi ve her zaman destansal topraklarına götürdünüz."

Tarih, 14 Ekim 1982'ydi.

Ünlü Fransız eleştirmeni Jean D'Ormesson, Paris'te düzenlenen Uluslararası Del Duca Ödülü (Prix Mondial Del Duca) töreninde konuşmasına böyle başladı. Yaşar Kemal'in sanatından söz etti uzun uzun. Ve sözlerini şöyle bağladı:

"İnce Memed'in babası! Her tarafta çeşitli görünümler altında zorbalığın başarı kazanır gibi göründüğü günümüzde kitaplarınızın Toros dağlarının tepelerinden kaba bir güzellik, sevecenlik ve güçle haykırdığı, adaletin eninde sonunda her zaman bunları yendiğidir. Ve umut. Her zaman yıkılan ve her zaman yeniden canlanan özgürlük. Ve sizin Anadolu ovalarının devedikenleriyle çakırdikenleri arasında tansıksal bir biçimde yetiştirmiş olduğunuz o narin, o kırılgan çiçek: İnsanın saygınlığı."

Uluslararası Del Duca Ödülü'nü aldığı gün (14 Ekim 1982), törenden sonra

Görkemli Bir Tören

O gün saat 10.00'da Yaşar Kemal ile Thilda Kemal ve kimi Türk dostları, Abidin Dino, Güzin Dino, Zülfü Livaneli, Ülker Livaneli, Prof. Altan Gökalp, Hıfzı Topuz, Güneş Karabuda, Barbro Karabuda, Arif Keskiner, Doğan Hızlan, Garbis Keşişoğlu, Athena Dapontе ve daha birçok kişi, Alfred de Vigny Sokağı'ndaki Del Duca Vakfı binasındaydılar. Yaşar Kemal kolay kolay takmadığı kravatını takmış, balıksırtı kahverengi bir ceket giymişti. Beyaz gömleği üstünde kravatı da kahverengiydi.

Tören saat 11.00'de ödül sekreterinin açaklamalarıyla başladı.

Onu Jean D'Ormesson'un konuşması izledi. Ve Yaşar Kemal kürsüye çıktı; teşekkür ettikten sonra şöyle sürdürdü konuşmasını:

"İnsanın gücüne inanıyorum, sözün gücüne de bundan dolayı inanıyorum. Edebiyatımı bu gücün üstüne kurmaya çalıştım. Söz, insanın kendisidir. Ve biz edebiyatçılar, sanatımızı bu insanın bir parçası olan sözle yaparız. Söz sanatları ölçüsünde etkili hiçbir sanat olmamıştır çağımıza kadar, bundan sonra da olmayacaktır. (...)

Her epope, dünyaya gelişimize bir minnettarlık türküsüdür. Çağımıza gelinceye kadar baladlar, ağıtlar bile birer dünyaya bağlılık, birer sevinç, birer minnet türküsüdür. İsterdim ki, benim de yaptığım edebiyat bir sevinç, insanlığa bir aydınlık türküsü olsun. En acıda, işkencede, aşağılamalarda, ölümde bile ben insanın yaşama sonsuz bağlılığını, minnettarlığını, yaşamdan hiçbir biçimde vazgeçemediğini gördüm. (...)

'İptida söz var idi' sözleri, benim baştan bu yana başlıca güvencem oldu. Söz adamı olduğumdan dolayı mutluluk duydum. Söz sanatçıları tarih boyunca sözü pek o kadar kötüye kullanmadılar; bize uyulması gerekli görkemli kalıtlar bıraktılar. 'İptida söz var idi, sonunda da söz olacaktır' diyebilmeye layık olmalıyız."

Altan Gökalp, konuşmanın Fransızcasını okudu.

Ve Madam Cimone del Duca kürsüye geldi; Yaşar Kemal'e ödül

belgesiyle 200 bin franklık ödülün çekini sundu. Kürsüde Cino del Duca'nın çerçeve içindeki fotoğrafı, arkasında kırmızı bir gül vardı.

O tarihe kadar Leopold Sedar Senghor, Jean Anoilh, Jorge Louis Borges vb. etkin yazarlar ödüle değer görülmüştü.

Şimdi de Yaşar Kemal'in adı, Paris'in Alfred ve Vigny Sokağı'ndaki Del Duca Vakfı binasında mermer levha üzerine kazınıyordu.

Ödül törenine, Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand ile Kültür Bakanı Jack Lang'ın, temsilcileri ve birçok ülkenin büyükelçileri katılmıştı.

Türkiye Büyükelçisi Adnan Bulak ise, o gün Dışişleri Bakanlığı'nda randevusu olduğunu öne sürerek törende bulunamayacağını bildirmişti. Oysa çağrı, iki ay önce yapılmıştı. Büyükelçinin katılmamasının gerçek nedeni, Ankara'dan yeşil ışık yanmamış olmasıydı. O da müsteşar Gün Gür'ü göndermişti.

Olaya en geniş yer ayıran Türk gazeteleri Hürriyet ile Cumhuriyet'ti. Hürriyet, ödül törenini "Gurur Tablosu" başlığıyla vermişti (15 Ekim). Ertesi gün de birinci sayfada üç sütun üzerine "Yaşar Kemal Avrupa'da alkışlanıyor" başlığını atacak, ödülün yankılarını duyuracaktı. Okay Gönensin'in Cumhuriyet'e Paris'ten geçtiği haberde, "Paris'te Türkiye'yi temsil eden geniş kadronun Yaşar Kemal'in yazarlığı ile yarattığı harekete destek olacak bir çabası yok," deniliyordu.

Nasıl olabilirdi ki... Türkiye, 12 Eylül rejiminin en karanlık günlerini yaşıyordu. Haberi manşetten veren Hürriyet'te, aynı gün, fes-

hedilen CHP'nin eski genel başkanı Bülent Ecevit'in, aklandığı bir dava nedeniyle 54 gün cezaevinde tutulduğu; Askeri Yargıtay'ın, başka bir dava dolayısıyla aldığı cezadan bu sürenin indirilmesi yolundaki kararı üzerine "dün akşam" salıverilmesi gerekirken işlemleri tamamlanmadığı için tahliye edilemediği haberi vardı. Bir başka habere göre de, Barış Derneği davasından tutuklu sanıkların sıkıyönetim mahkemesindeki sorguları sürmüştü...

Evet, Fransa, insanlık kültürüne katkılarda bulunanları ödüllendirirken, burada siyasetçiler, aydınlar hapislerde sürünüyorlardı. Arada bir uçurum vardı...

Çok geçmeden, uçuruma Yaşar Kemal'i de çekmek isteyen girişimlere rastlandı.

Önce, Türkiye Yazarlar Sendikası soruşturması açıldı. Yaşar Kemal, TYS'nin kurucu genel başkanıydı ve sanıklar arasındaydı. Mahkemeye belirli bir dönemden sonra yöneticilik yapanlar gönderildi. Yaşar Kemal ile kimi sanıklar için "takipsizlik" kararı verildi.

Ardından, darbeci generallerin kurduğu Danışma Meclisi'nin üyelerinden Abdülbaki Cebeci adlı bir eski subay, Meclis'te gündem dışı bir konuşma yaptı:

"Deniz Küstü isimli romanı okudum. Romanda din, dil ve ırk bütünlüğümüze aykırı, kışkırtıcı unsurlar buldum. Kaygı ve üzüntüye düştüm. Roman millet bütünlüğüne aykırı olup Kürtçülüğü övmektedir. Irk ayrımına kuvvet kazandırmak için büyük

taarruzun ünlü tümen komutanı büyük asker ve eski Genelkurmay Başkanı Salih Omurtak bu romanda aşağılanmaktadır ve meymenetsiz olarak gösterilmiştir. Romanda İstanbul ahlaksız ve anarşi yatağı olarak gösterilmektedir ve roman bir gazete tarafından tefrika edilerek daha sonra baskısı yapılmıştır."

(Cumhuriyet, 28 Aralık 1982).

Bu konuşma üzerine İstanbul Basın Savcılığı soruşturma açacak, romanda suç bulunmadığı yolundaki bilirkişi raporundan sonra da "takipsizlik" kararı verecekti.

Elysée Sarayı'nda

Dünyanın "kültür başkenti" Paris'e gelmiş geçmiş devlet başkanlarının en kültürlüsüydü, François Mitterand. Ve edebiyata, sanata en yakını...

Daha cumhurbaşkanı seçilmeden önce, bir televizyon programında sevdiği yazarlar arasında Yaşar Kemal'i de anmış, romanlarından söz etmişti. Ve 1981 yılında cumhurbaşkanlığını devralırken düzenlenen törenlere Yaşar Kemal'i de çağırmıştı.

Mitterand, Del Duca ödülünü alışından kısa bir süre sonra, romancımızı Elysée Sarayı'nda bir kez daha ağırladı.

Yemek, saat 13.00'te başladı. Çağrılılar arasında ilk göze çarpanlar şunlardı: Kültür Bakanı Jack Lang ve eşi, Başkan'ın üçüncü dünya ülkeleri kültürleri konusundaki danışmanı Régis Debray, tarihçi Jean-Paul Aron, tarihçi André Miquel, Nouvel Observateur dergisi

Elysée Sarayı'nda Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand'la

yazarlarından Guy Dumor, Dışişleri Bakanlığı'ndan genel müdürler, Yaşar Kemal'in yayıncısı, Fransa'nın büyük yayınevlerinden Gallimard'ın sahibi Antoine Gallımard ile yayınevi yöneticilerinden Marie-Claude de Seine...

Önce Türk-Fransız kültür ilişkilerinden söz açıldı. Jack Lang ve Yaşar Kemal, sıcak ilişkiler kurulması gereğinden söz ettiler.

Mitterand, en son ***Yusufcuk Yusuf***'u okuduğunu ve çok sevdiğini, ardından ***Yılanı Öldürseler***'e başladığını söyledi.

Konuşma, gelip bizim Çukurova'ya dayandı. Bir yandan Yaşar Kemal anlatıyor, Altan Gökalp çeviriyor; bir yandan iki tarihçi, Aron'la Miquel... Mitterand da Çukurova'dan söz etmeye başladı. Bölgenin tarihi üzerine öyle çok şey biliyordu ki... 361-363'te hükümdarlık yapan Roma imparatoru Dönek Julianus'un Çukurovalı olduğunu ondan öğrendi Yaşar Kemal.

Yemek üç saat sürdü. Ayrılırlarken, şubat ayında Sorbonne'da düzenlenecek bir toplantıya katılmak üzere Fransa'ya yeniden geleceğini öğrendiği Yaşar Kemal'den rica etti Mitterand: Yolculuğunu birkaç gün erkene alamaz mıydı? Belki onunla edebiyat üstüne uzun uzun konuşabilirlerdi...

Sonradan da buluşup görüştüler. Aralarında sağlam bir dostluk oluştu. Bu, edebiyatın her türlü güçlüğü ve gösterişi aşan gücünün sağladığı dostluktu...

1995'te Yaşar Kemal, dostu Mitterand'ın ölüm haberini alır almaz,

Ünlü Strasbourg Üniversitesi'nin "Onur Doktorası" töreninde (1991) Atilla İlhan'dan sonra genç okurlarına kitaplarını imzalıyor.

bulduğu ilk uçağa atlayıp, cenaze törenine katılmak üzere Paris'e gidecekti.

Yaşar Kemal'in Fransa'da aldığı ilk ödül değildi Del Duca, son ödül de olmadı:

Fransa Eleştirmenler Birliği, ***Yer Demir Gök Bakır***'ı "1977'nin En İyi Yabancı Romanı" seçmişti.

Ölmez Otu, "1978'in En İyi Yabancı Kitabı" seçilmişti.

Yirmi eleştirmenin oluşturduğu bir "Büyük Jüri", 1979'da ***Binboğalar Efsanesi***'ni "En İyi Kitap" ilan etmişti.

1988'de Yaşar Kemal'e, Kültür Bakanı tarafından "Commandeur des Arts et des Lettres" nişanı verilecekti.

1991'de Strasbourg Üniversitesi'nce "Onur Doktorası"na (Doctor Honoris Causa) değer görülecekti.

1996'da Centre Mediterraneen de Litterature (Akdeniz Edebiyat Merkezi), Akdeniz Edebiyat Ödülü'nü oybirliğiyle Yaşar Kemal'e verecekti.

Evet, Fransız edebiyat ve kültür çevreleri Yaşar Kemal'i içtenlikle benimsediler. Romancılığını, görüşlerini, sıcak ve renkli kişiliğini... 1993 başında Academie Universelle des Cultures (Dünya Kültürler Akademisi) kurulurken, 42 kurucu üyeden biri olması önerildi. Kabul etti...

Yanıtlanan Soru

1980'ler ve 1990'larda Yaşar Kemal'in Türkiye dışında hak etti-

Orhan Kemal Roman Ödülü'nü Orhan Kemal'in eşi Nuriye Ögütçü'den alıyor, 1986

Dünyaca ünlü yazarların katıldığı "Issık Göl Forumu"nda Arthur Miller'le Temmuz 1986

ği ilgiyi gördüğü söylenebilir.

Yapıtlarının önemli bir bölümü daha, birçok dile çevrildi. Değişik ülkelerde yeni yeni baskılar yaptı.

Yukarda belirtilen ve belirtilmeyen birtakım uluslararası ödüllere değer görüldü. Önemli uluslararası toplantılara çağrıldı. Sözgelimi, 1986'da düzenlenen Issık Göl Forumu'na çağrılan az sayıda saygın yazar ve aydından biriydi.

Ya Türkiye'de? Ödüllerini, heykellerinin dikilmesini, adına düzenlenen toplantıları gözönüne alırsak, ***Le Monde***'de "Çağımızın büyük romancısı" olarak nitelenen Yaşar Kemal'in, yeterli ölçüde olmasa bile, Türkiye'deki kültür ve sanat çevrelerinden de hak ettiği ilgiyi gördüğünü söyleyebiliriz.

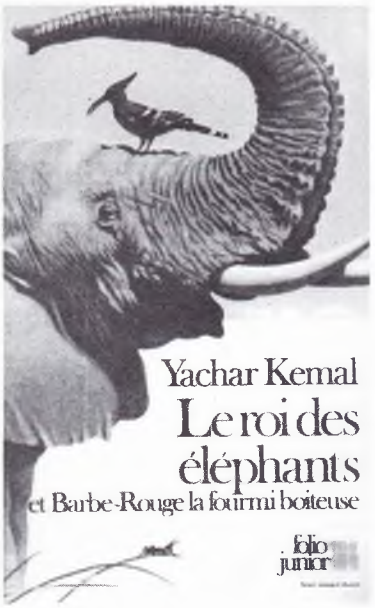
Yaşamsal önem taşıyan bir nokta var ki, asıl sorun burada: Türkiye, yazarlarına düşündüklerini açıklama olanakları veren, yaratma özgürlüğünü sağlamış bır ülke mi? Daha önce nice belalara uğrattığı Yaşar Kemal'e, Türk ve dünya edebiyatına büyük katkılar getirmiş bu yazarına, en doğal gereksinimi olan anlatım ve yaratma özgürlüğünü artık sağlıyor mu?

Bu soru saklı (mahfuz) kalsın ve bız, Yaşar Kemal'in son yıllarda yaşadıklarının kısa bir özetini vererek bu kitabı noktalayalım...

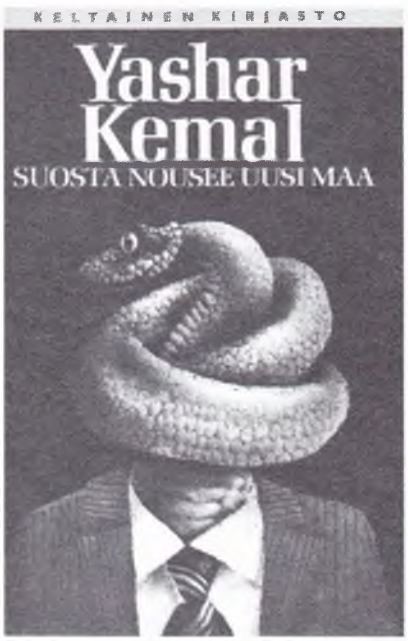
Yirmi yazar, 4 Ekim 1994 günü Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nde bir basın toplantısı düzenlediler. Yaşar Kemal'in açış konuşmasından sonra, hazırlanan ortak açıklama okunup basına dağıtıldı.

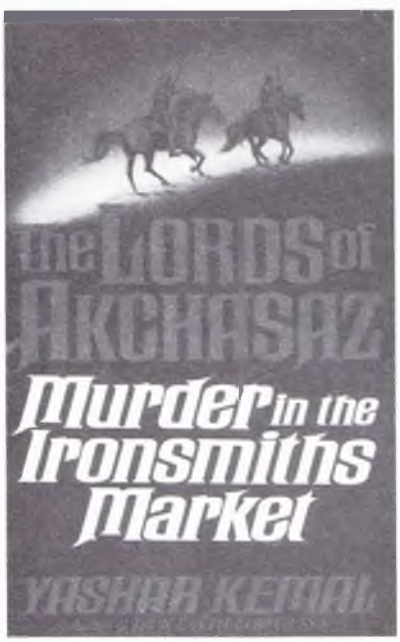

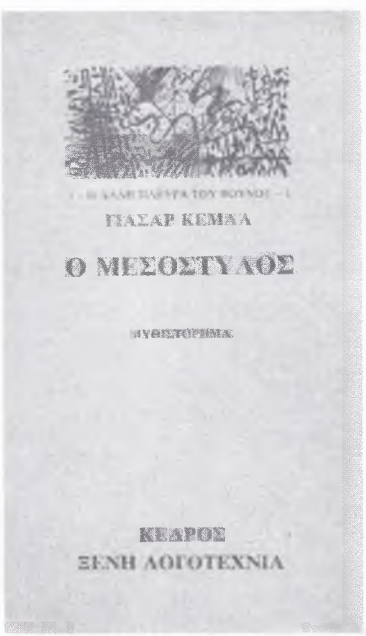

Soldan (üstte): Deniz Küstü, Londra 1985; İnce Memed, Hamburg 1965; Filler Sultanı, Paris 1984; (altta): İnce Memed, Londra 1984; Yusufçuk Yusuf, Helsinki 1985; Ölmez Otu, Paris 1984

Soldan (üstte): Binboğalar Efsanesi, Varşova 1983; Kuşlar da Gitti, Zürih 1984; (altta): Demirciler Çarşısı Cinayeti, Londra 1979; Ortadirek, Atina 1984

Soldan (üstte): Al Gözüm Seyreyle Salıb, Londra 1981; İnce Memed, Paris 1979; İnce Memed kaykjavik / Izlanda 1985; (altta): Kimsecik I, Paris 1984; Deniz Küstü, Helsinki 1986; İnce Memed II, Zürih 1983

Soldan (üstte): Yer Demir Gök Bakır, Zürih 1986; Ortadirek, Zürih 1985; (altta): Ağrıdağı Efsanesi, Berlin 1985; İnce Memed II, Paris 1981

Açıklamanın sonunda şöyle deniliyordu:

"Düşünce açıklama özgürlüğü olmadan bilimin, sanatın, edebiyatın gelişmesinin olanaksız olduğu kesindir.

Düşünce açıklama özgürlüğü olmadan Türkiye'nin çözüm bekleyen ekonomik, toplumsal sorunlarının çözülemeyeceği, halkın işe ve aşa kavuşamayacağı açıktır.

Düşünce açıklama özgürlüğü olmadan iç barışın gerçekleşmesi olanaksızdır.

Düşünce açıklama özgürlüğü olmadan halkın, halk tarafından, halk için yönetilmesi olanaksızdır.

'Terörle Mücadele Yasası' -en azından- değiştirilmeden Türkiye'nin bu bataktan çıkamayacaktır; bunun için bütün milletvekillerinin -ister sağ, ister sol olsunlar- demokrasiye inanıyorlarsa, düşünce özgürlüğüne getirilmiş olan ağır sınırlamaları bir ölçüde kaldıran bu yasanın çıkarılmasına olumlu oy vermeleri gerekir.

Hemite'de "Kimsecik" anıtı. Foto: Bener Dortunç

1991 de Adana da "Yaşar Kemal, Yılmaz Güney, Abidin Dino, Orhan Kemal ve tüm Adanalı sanatçılar anısına" dikilen anıt

Kültür Bakanlığı'nın yaptırdığı, 1993'te İstanbul da Yenikapı Sahil Parkı'na konulan Yaşar Kemal Anıtı

Bu yasanın çıkması, Türkiye'nin hayat-memat meselesidir."

Bu basın toplantısına ne yazık ki az sayıda gazete ve dergi ilgi gösterdi; televizyonlar muhabir göndermediler. Yalnızca bir Alman, bir İsveç televizyonunun muhabirleri katıldı. Bunun üzerine, Yaşar Kemal'in önerisiyle, bir kitap oluşturulması kararlaştırıldı.

Yirmi dört yazarın yazılarını biraraya getiren kitapta, Yaşar Kemal'in iki yazısı yer alıyordu: "Türkiye'nın Üstündeki Kara Gökyüzü" ve "Zulmün Artsın". Kitabın başlığı da ***Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye...***

Yaşar Kemal, ikinci yazısını Almanya'da yayımlanan Der Spiegel

dergisine de göndermişti. Yazı Almancaya çevrilip "Yalanlar Seferi" başlığıyla yayımlanmıştı.

Yazının kimi bölümleri bir gazetede Yaşar Kemal'i suçlayıcı başlıklarla verilince, kıyamet koptu! "Medya"nın ve siyasilerin bir kesimi Yaşar Kemal için demediklerini bırakmadılar. İşi "Yaşar Kemal vatan hainidir"e kadar vardıranlar oldu. Yazının bütününde ne söylüyor diye araştırmak zahmetine girmemişlerdi. Elbet, onu savunanlara da rastlandı.

Yaşar Kemal, o yazıda, Güneydoğu'da yaşananları anlatıyor ve **"Bu korkunç savaş sürmemeli,"** diyordu. **"Türkiye ekonomik olarak batıyor. Türkiye halkları yoksulluk içinde. Doğu Anadolu'daki savaşa yalnız bu yıl 425 (dört yüz yirmi beş) trilyon Türk lirası harcanacakmış. Bunu hükümetteki bir sorumlu bakan söyledi. Türkiye bir yıkımda. İç ve dış borçlar çoğaldıkça çoğalıyor. Bu savaş daha sürerse belalardan bela gelecek başımıza. Türkiye, tarihinin en büyük felaketine uğrayacak. [...] Biz Türkiyeliler, şunu hiç unutmayalım, gerçek bir demokrasiye ulaşabilmek**

Adalı Belediye Başkanı Fatma Gürle'ye Yaşar Kemal Parkı'nın açılışında, 1992

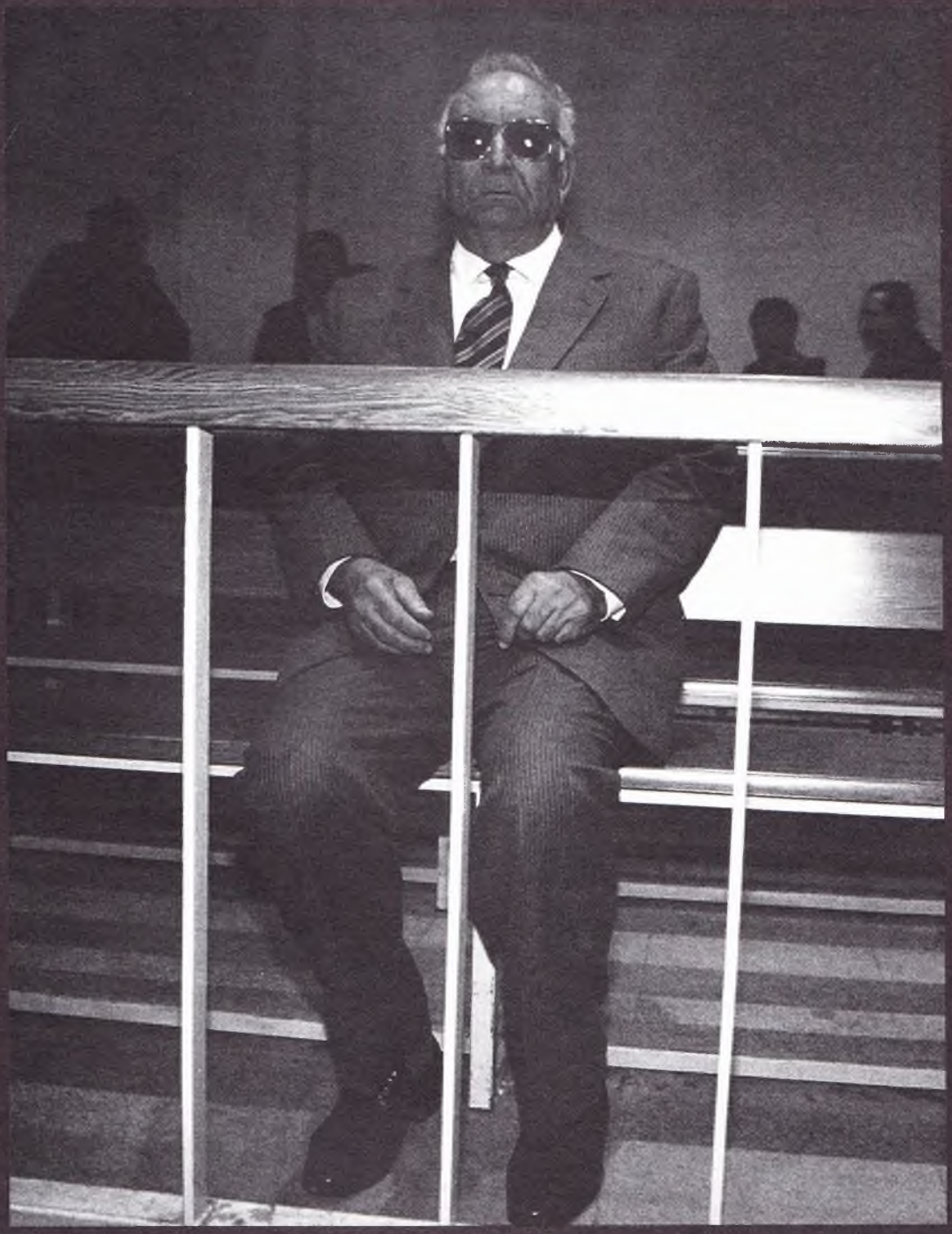

Foto: Ergun Candemir - Tempo

Kürt sorununun barışçı yoldan çözümünden geçer."

Derken Düşünce Özgürlüğü ve Türkiye kitabı toplatıldı, Yaşar Kemal de Terörle Mücadele Yasası'nın ünlü 8. maddesini çiğnemekten D.G.M.'de yargılandı.

Duruşmalar 12 Temmuz 1995 günü başladı. Birkaç ay sonra mahkeme aklama kararı verdi.

Bu arada Terörle Mücadele Yasası'nın 8. maddesi değiştirilmişti. Ama bu, dışarıya karşı "Yasalarda iyileştirme yapıyoruz. Demokratikleşme yolunda adımlar atıyoruz" görüntüsü vermekten başka bir yarar sağlamıyordu.

Aradan birkaç ay geçti. Bu kez, Yaşar Kemal'in "Türkiye'nin Üstündeki Kara Gökyüzü" başlıklı yazısından dolayı yine dava açıldı. 7 Mart 1996 günü, ilk duruşmada, savcı "beraat" istedi. Ve aynı gün mahkeme, kararını açıkladı: 1 yıl 8 ay hapis cezası, 466 bin 666 lira para cezası. Bu ceza, kısa bir duruşma arasından sonra, dinleyicilerin salona alınmadığı oturumda veriliyordu. Mahkeme, yazarın "Halkı ırk ve bölge farklılığı gözeterek açıkça birbirine düşman ilan ettiği" sonucuna varmış ve Ceza Yasası'nın 312/2. maddesini uygulamıştı. Ama cezasını tecil ediyordu (erteliyordu); iki yıl içinde aynı "suçu" bir daha işlerse, ikisinin cezasını birden çekecekti.

Yaşar Kemal, Nokta dergisinin anlatımına göre, romanlarıyla nerede kesişip nerede ayrıldığını kestirmenin güç olduğu renkli yaşamına bir de "bölücülük" sığdırmayı başarıyordu böylece...

Tam mahkemenin kapısına gelmişti ki, geri döndü, seslendi:

"Ben de sizi mahkûm ediyorum."

Bu kitabın dizgisi sona ererken dava, Yargıtay ilgili dairesince sonuçlandırıldı ve karar beş üyeden üçünün oyuyla kesinleşti. İki üye ise karşı oy yazılarında düşünce ve yaratma özgürlüğünü savundular.

Böylece, bir duruşma sahnesiyle başlayıp bir başka duruşma sahnesiyle biten bu kitapta, yukarıdaki, saklı tuttuğumuz sorunun yanıtı da verilmiş oldu.

Bu yaşamöyküsü kitabı böyle bitmemeliydi. Ülkemezin onuru adına, "Türkiye, yazarlarına düşündüklerini açıklama olanakları

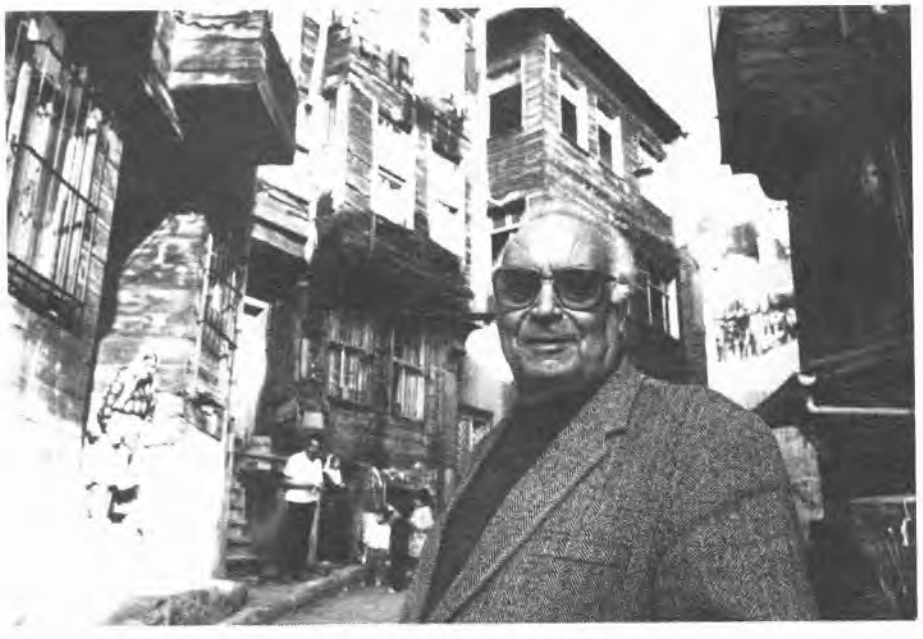
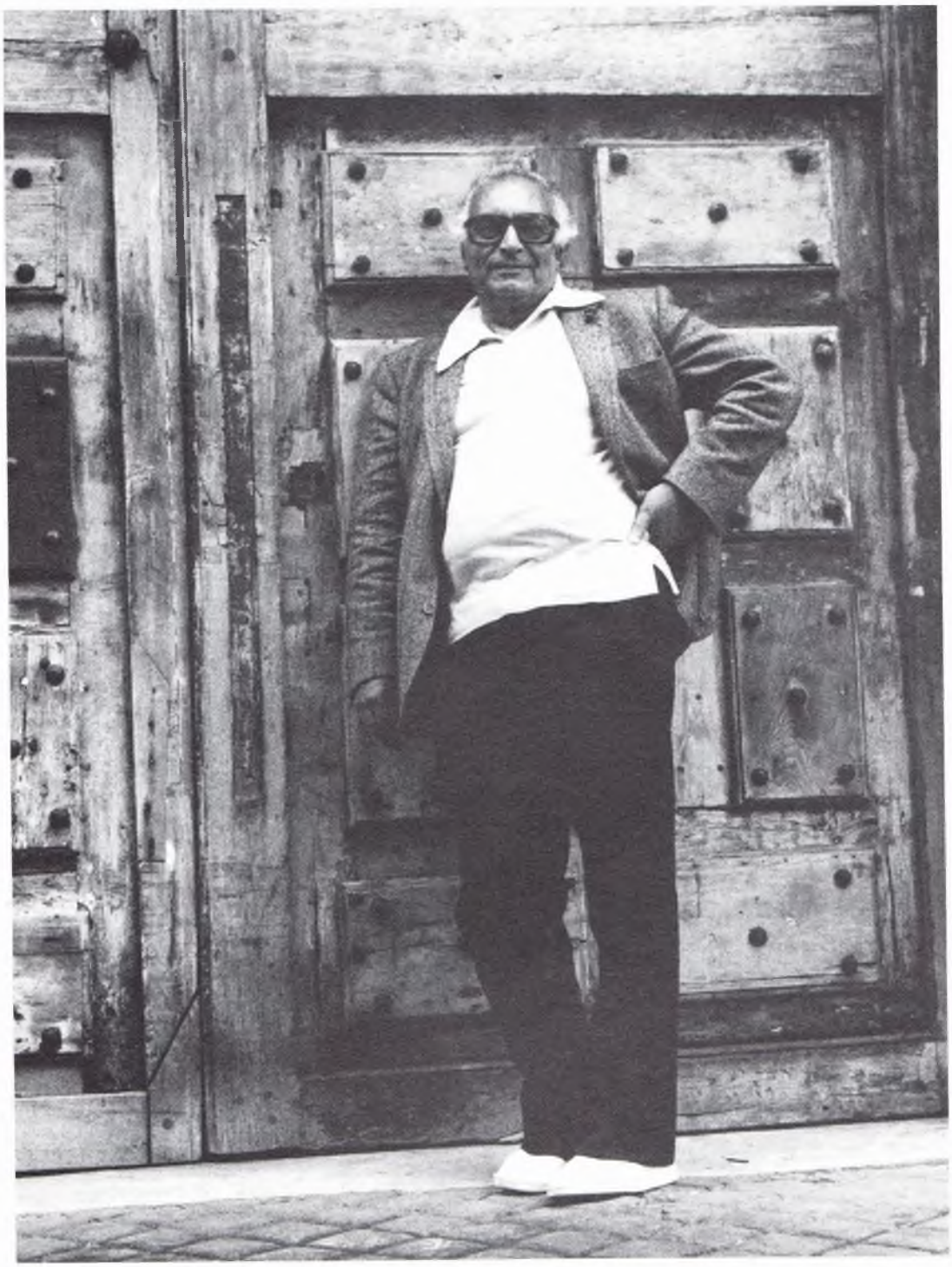

Foto: Ulf Andersen - Gamma

veren, yaratma özgürlüğünü sağlamış bir ülke mi? Daha önce nice belalara uğrattığı Yaşar Kemal'e, Türk ve dünya edebiyatına katkılar getirmiş bu yazarına, en doğal gereksinimi olan yaratım ve anlatım özgürlüğünü artık sağlıyor mu?" sorularına olumsuz yanıt vermek durumunda kalmamalıydık.

Sel Yayıncılık
Temel Taşlar Dizisi

Filiz Hiç Üzülmesin
Fotoğraflarla Sabahattin Ali'nin yaşam öyküsü
Hazırlayan: Filiz Ali

Bir Tatlı Huzur
Fotoğraflarla Münir Nureddin Selçuk'un yaşam öyküsü
Hazırlayan: Ayşe Kulin

Canlar Ölesi Değil
Fotoğraflarla Haldun Taner'in yaşam öyküsü
Hazırlayan: Demet Taner

FOTOĞRAFLARLA YAŞAR KEMAL'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ...

Yaşar Kemal, eserleri bütün dünya dillerine çevrilmiş, geniş ilgi görmüş bir yazar... **Le Monde** gazetesinin anlatımıyla, "Çağımızın büyük romanını yaratanlardan biri." Tanınmış bir yabancı eleştirmene göre, "Çağdaş edebiyatın devi..." Eleştirmenler, onun edebiyata yeni bir soluk, bir destan rüzgarı getirdiği yargısında birleşiyorlar. O, aynı zamanda, bir barış savaşımcısı, demokrasi ve insan hakları savunucusu olarak seçkinleşiyor... Türkiye'de ve yurt dışında, Uluslararası Del Duca Ödülü de içinde olmak üzere, birçok ödüle, Legion d'Honneur ve Commandeur nişanlarına, kimi üniversitelerin "Onur Doktorluğu" unvanlarına değer görülüyor... Üniversitelerde tezlere, bilimsel araştırmalara konu oluyor... Bu büyük yazarın yaşam öyküsü de eserleri kadar ilginç, renkli... Hiç yayımlanmamış fotoğraflarla da desteklenen yaşam öyküsünü, onu çok yakından tanıyan, yazı ve konuşmalarını, folklor derlemelerini baskıya hazırlayan, hakkında kitaplar yayımlayan Alpay Kabacalı yazdı. Tadına doyulmaz eserlerin coşkulu yazarını, yaşam serüveninin bütün aşamalarıyla sunarken, "Al gözüm seyreyle, işte Yaşar Kemal!" diyoruz.

ISBN 975 - 570 - 029 - 3
9 789755 700298

*SEL YAYINCILIK